CMYK

ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XV (L) ■ Nr. 12 (414) ■ Decembrie 2016 ■ 4 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

HANS HOLBEIN CEL TÂNĂR - Portretul lui Erasmus din Rotterdam

Mihai Barbu

„A muri nu-i o opțiune”, au susținut, întotdeauna, cei de de la Houston sau de la Baikonur. Gagarin a murit tânăr într-un accident de avion. Armstrong a murit mult mai târziu, după ce s-a întors din spațiul cosmic, și a devenit un reputat speolog. Cenușa primului om care a fost în Cosmos a fost depusă în zidul Kremlinului. Cenușa lui Armstrong a fost risipită, de vânt, peste pământul și peste apele deasupra cărora a zburat.

Rendez vous cu Apollo… La National Air and Space Museum

În loc de prolog, o poveste despre… October Sky

În anul 2001, la doar câteva săptămâni după atacul terorist în urma căruia i-au căzut victime *Gemenii* din New York, am avut privilegiul să vizitez West Virginia, statul în care exploatarea cărbunelui devenise, deja, doar o nostalgică amintire. Înainte de a zbura din București spre Washington am văzut, în seara dinaintea plecării, un film care urma să ne pregătească pentru ceea ce urma să vedem, pe viu, la fața locului. Filmul se numea *October Sky*. *Cer de octombrie* (sau *Racheta lui Homer*, în versiunea românească) și era bazat „pe fapte reale extraordinare.” Acțiunea filmului se petrecea în Coalwood, West Virginia, în anul 1957. Pe atunci, minele de cărbuni erau reginele absolute ale regiunii și nimeni nu își putea imagina o altă soartă decât viața împărțită, inegal, între subteran și suprafață. Homer Hickam (interpretat, de Jake Gyllehaal) vede, pe cerul de octombrie al anului 1957, satelitul sovietic *Sputnik* strălucind chiar deasupra capului său. El ”începe să viseze la stele și, implicit, la o viață nouă în această incredibilă poveste despre speranță, tenacitate și triumf. Cu ajutorul profesoarei sale, d-ra Freida Riley, și a trei buni prieteni, Homer își construiește propria-i rachetă.” Cartea care a stat la baza acestui emoționant film, *Rocket Boys*, a fost scrisă de chiar eroul poveștii, Homer H. Hickam jr. Sputnik-ul sovietic a inflamat imaginația unor tineri americani (virtual viitori mineri) care au văzut în acel obiect zburător prin spațiu și șansa unică de a evada, definitiv, de sub negrul pământ. Acțiunea filmului începe la Coalwood, West Virginia, a doua zi după lansarea în Cosmos a rachetei sovietice. Homer Hickam, Quentin Wilson, Roy Lee Cook și Sherman O’Dell erau elevi la Liceul “Big Creek” din Mc Dowell County, West Virginia și reușesc să cucerească, la Indianapolis, un concurs național destinat tinerilor cercetători. Racheta lor a reușit să le asigure burse pentru a putea urma o facultate. Homer este felicitat de însuși dr. Werner von Braun, părintele programului spațial american, savantul care a reușit să trimită primul om pe suprafața astrului nopții. Nici unul din cei patru liceeni nu a ratat șansa pe care le-a oferit-o *Racheta lui Homer* și fiecare a absolvit o facultate. Era un lucru neobișnuit într-o așezare minieră. Homer Hickam a ajuns inginer la NASA și lucrează cu astronauții care participă la misiunile navetei spațiale *Schuttle*. În 1965, la opt ani de la începutul poveștii, orășelul Coalwood a fost vândut iar mina închisă, probabil, pentru totdeauna. Profesoara celor patru, miss Freida Riley, cea care le-a susținut visele nebune, a murit de maladia Hodkins, la doar 31 de ani. Ultima rachetă pe care elevii săi au lansat-o de pe „Cape Canaveral” - ul de acasă, înainte a de a-și lua, și ei, zborul spre alte zări terestre, a fost botezată cu numele ei.

„Your dollars keep the dream alive!”

Muzeul american al spațiului și aerului a avut, în anul 2014, un număr de 6,7 milioane de vizitatori. Asta înseamnă că în principiu, într-un singur an, mai mult de o treime din locuitorii României (ne referim la cei rămași acasă) l-ar fi putut vizita. Din acest punct de vedere, *National Air and Space Museum* este pe locul cinci în lista celor mai vizitate muzee ale lumii. Deși ar fi putut strânge, anual, o avere doar din vânzarea biletelor, intrarea la muzeu este gratuită. Totul se bazează pe donații: „Dolarii dv. țin visul în viață!” Câștigul nu se socotește doar în cantitatea de dolari pe care o poți colecta de pe urma vizitatorilor ocazionali sau tradiționali. Adevăratul câștig e în altă parte. Faptul că milioane de tineri americani vin de pe tot cuprinsul țării să vadă felul în care omul, de-a lungul vremii, a vrut să zboare cât mai sus și să stăpânească spațiul, e un semn că fascinația aerului și îndemnul la acțiune trebuie să aibă parte și de serioase înlesniri financiare.

Saltul nebun al președintelui. De la cele 15 minute petrecute în spațiu la Marea selenară a Liniștii

Discursul epocal prin care președintele Americii propune conaționalilor săi, ca în următorii zece ani, un american să pășească, primul, pe solul selenar rulează neîntrerupt pe unul din ecrane. Până în ziua de 25 mai 1961 când J.F.Kennedy înflăcărează America cu viitorul obiectiv național (“The goal is to landind a man on the Moon!“) compatrioții săi petrecuseră în spațiu doar 15 minute! După discursul președintelui Kennedy, conversația, din vara anului 1969, dintre Neil Armostrong și baza de la Houston înainte ca *Vulturul* să aselenizeze în Marea Liniștii e unul din cele mai dramatice dialoguri din istoria omenirii. Înregistrarea poate fi urmărită chiar din modulul ce urma sa ajungă pe solul selenar. În tot acest timp, un altimetru arăta, dramatic, distanța tot mai mică pe care modulul lunar o mai avea de parcurs până să atingă Marea Liniștii. Vorba vine… Zona era accidentată și plină de bolovani selenari. Atunci, Neil Armstrong a preluat comanda manuală iar găsirea unui loc sigur pentru aselenizare trebuia s-o facă extrem de rapid. O căutare, pe îndelete, a locului de maximă siguranță ar fi consumat și combustibilul necesar desprinderii ulterioare de pe Lună. Când Armstrong anunță, după clipe de suspans demne de un film semnat Alfred Hitchock, “Houston, Aici e Baza din Marea Liniștii. Vulturul a aselenizat!” se aud strigătele de bucurie de la sol. O a treia înregistrare sonoră pe care am urmărit-o, cu același nestins interes, a fost o discuție relaxată în jurul unei mese rotunde, ce a avut loc după terminarea Războiului rece, între cosmonauții ruși și americani. Ei stau de vorbă, cu detașare, ca niște bunici ai spațiului despre marile lor isprăvi întreprinse într-o tinerețe îndepărtată, atunci când ei, ca și țările lor, se aflau într-o competiție acerbă. Nu era vorba doar de o luptă dintre oameni care voiau să cucerească, primii, spațiul cosmic ci de un război, în toată regula, dintre două sisteme politice diametral opuse care se întreceau, pe viață și pe moarte, ca să-și afirme supremația. Atât în cer cât și pe pământ…

Aselenizarea de acasă

Am urmărit, licean fiind, prima aselenizare, într-un miez târziu de noapte. Locuiam la etajul unu al unui bloc dintr-un oraș minier din Valea Jiului. Era un bloc din cartierul Evidențiaților, un cartier de mineri stahanoviști unde părinții noștri, funcționari la mina Petrila, au primit repartiție pentru că aveau patru copii. (Stahanoviștii, obosiți fiind din subteran, nu mai prestau la fel de eficient și la suprafață…n.a.) Stăteam împreună cu părinții, cu mama mare, și cu cei trei frați mai mici, claie peste grămadă, într-una din cele două camere ale casei, pregătiți să vedem marele eveniment. Aveam un mic televizor alb- negru, *Made in DDR* (adică, un obiect fabricat într-o țară care azi nu mai există pe globul pământesc: Republica Democrată Germană), și-l ascultam pe Andrei Bacalu, un doctor tobă de carte, care ne-a explicat ce însemna acest mare eveniment planetar. (După ce a ajuns faimos, dr. Bacalu a și emigrat în Israel…) Era vorba, în acea noapte magică, de omul care reprezenta omenirea, nu mai era vorba nici de astronautul american, nici de cosmonautul sovietic, nu mai era vorba nici de lagărul socialist, nici de blocul capitalist. Urma să se întâmple ceva nemaipomenit, așa cum a zis, mai târziu, Armstrong. Cineva, nici rus, nici american, ci un bărbat de pe Planeta Pământ urma să facă “Un pas mic pentru om, un salt uriaș pentru omenire“.

”Oamenii-rachetă”. În CCCP și USA…

Nu aveam cum să-mi închipui în acea vreme că, odată-n viață, voi avea în fața ochilor, cât să le pot atinge cu mâna, modulul lunar, o parte din racheta propulsoare Saturn V, stația obitală interplanetară, rachetele Soyuz și Apollo și multe ale minunății ale științei și tehnicii spațiale. E drept că pentru asta a trebuit să se dărâme Zidul Berlinului iar România să-și pună la zid Dictatorul. Dar, dincolo de aceste exponate gigantice și foarte spectaculoase, aflate în imensul muzeu, am fost atras de câteva exponate aparent minore. Pe un panou, erau expuse două fotografii color de tip buletin. În stânga, era fotografia lui Werner von Braun, în dreapta era imaginea lui Serghei Koroliev. Sub ei erau trecute datele de naștere și cele ale plecării lor definitive spre stele. Braun a trăit 65 de ani (din 1912 până în 1977) iar Koroliev doar 59 de ani (din 1907 până în 1966). Amândoi au fost considerați părinții cuceririi spațiului cosmic în America, respectiv Uniunea Sovietică. Primul s-a bucurat de o publicitate pe măsura importanței misiunii sale. El era “Missilman“ von Braun. “Omul rachetă“. Fotografia sa a apărut pe coperta revistei *TIME*. Al doilea a trăit discret, ca toți savanții sovietici care au lucrat la programul ce a trimis în spațiu pe primul om, pe prima femeie și pe primul pieton stelar. Fotografia lui Koroliev a apărut în *Pravda* (*Adevărul*) din URSS (sau CCCP, pe limba lor) abia după ce a murit. Amândoi au folosit aceeași riglă nemțească de calcul (marca *Albert Nestler AG*), expusă sub fotografiile lor, cu care au calculat orbite, traiectorii, viteze, forțe, accelerații pentru a putea trimite, în siguranță, omul până dincolo de puterea gravitației și de a-l lăsa să viseze și să circule, liber, pe cerul înstelat.

Apollo. Povești, câte-n Lună și stele…

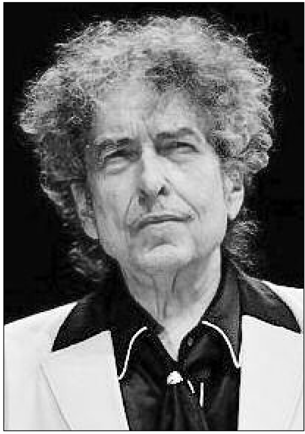
Trei dintre zborurile Apollo au ținut omenirea ca pe jar. **Primul a fost zborul, frustrant, al celor de la Apollo X (Thomas P. Stratford, John W.Young și Eugene A. Cernan)** care au ajuns la câțiva km de solul lunar (14, mai exact) și au fotografiat, metru cu metru, locul unde urma să aselenizeze Apollo XI. Apoi, Stafford și Cernan s-au întors pe cer să se cupleze cu modulul de comandă unde îi aștepta Young. O legendă (astrală) spune că cei din modulul lunar aveau combustibil doar pentru a ajunge până **lângă** Lună dar nu și **pe** Lună. Dacă ar fi mers mai departe ar fi rămas în istorie ca primii oameni au pășit pe Lună dar ar fi devenit prizonierii morți ai astrului selenar. Astăzi, puțină lume le mai știe numele. Le-am menționat pentru a compensa modestia lor liber consimțită. **A doua mare aventură galactică** a fost expediția epică a celor din Apollo XI. **A treia a fost aventura zborului frânt a lui Apollo XIII** (petrecută între 11 și 17 aprilie 1970). Salvarea lui Apollo XIII este considerată o primă acțiune planetară de aducere acasă a oamenilor aflați, la ananghie, în spațiul cosmic. Cei trei astronauți, James A. Lovell jr., John Swigert și Fred W. Haise jr., riscau să rămână fără curent și fără oxigen devenind, fără voie, primele victime ale datoriei selenare. Faptul că o replică a cabinei din Cosmos exista și la Centrul spațial pentru simularea zborului a făcut posibil acest miracol care a oferit soluția salvatoare. S-au creat, imediat, aceleași condiții în cabina de la sol ca și în cabina de pe cer. Inginerii au intrat în rolul cosmonauților și au găsit, în condițiile și în stress-ul unei curse contracronometru, modalitatea practică de a repara defecțiunile. Au transmis-o, imediat, în Cosmos. Happy end.

Final de program, început de eternitate…

„A muri nu-i o opțiune”, au susținut, întotdeauna, cei de de la Houston sau de la Baikonur. Gagarin a murit tânăr într-un accident de avion. Armstrong a murit mult mai târziu, după ce s-a întors din spațiul cosmic, și a devenit un reputat speolog. Cenușa primului om care a fost în Cosmos a fost depusă în zidul Kremlinului. Cenușa lui Armstrong a fost risipită, de vânt, peste pământul și peste apele deasupra cărora a zburat. Primul director al Muzeului Național al Aerului și Spațiului a fost Michael Colins. El a fost omul care i-a așteptat, singur, în modulul de comandă aflat pe orbita lunară, pe Amstrong și pe Aldrin când au plecat de pe Lună. Aveau rendez-vous în spatele Selenei, înainte de a-și lua zborul, toți trei, spre casă. Home, sweet home… Numirea lui Collins în fruntea Muzeului Aerului și Spațiului a fost o alegere fericită. Poate că ea a fost și o consolare tardivă pentru faptul că, deși s-a aflat atât de aproape de Lună, misiunea lui a fost doar de a-i însoți pe călătorii stelari până aproape de destinație. (Collins a donat muzeului o seamă de obiecte personale pe care le-a folosit în timpul zborului spre Lună. E vorba de un *Oral Hygiene Kit* ce cuprindea periuța de dinți, aparatul de ras, pasta de dinți *Old Spices* și ața dentară. La acestea s-a mai adăugat foarfecele care l-a ajutat la deschiderea pachețelelor de mâncare și ochelarii lui de soare. Deasemenea, mai poți admira, printre atîtea obiecte trebuincioase omului aflat în spațiu și tot felul de alimente americane și sovietice, ambalate în vid, precum și inevitabila pungă pentru fecale, *The fecal bag*.) Arhiva muzeului păstrează imaginea lui Colins înaintea deschiderii oficiale. Stătea singur, așezat pe o scară laterală, repetându-și *speech*-ul pe care trebuia să-l țină înainte de a fi tăiată panglica inaugurală. Era o imagine de pe Pământ ce repeta o imagine din Cosmos. Era imaginea gazdei care-și așteaptă mereu, oriunde și oricând, musafirii. Atunci, în ziua deschiderii oficiale, cred că mister Collins aștepta oaspeți din toate colțurile lumii cunoscute. Inclusiv de pe Lună…

reportaj

Momente și schițe din actualitatea literară

Bob Dylan

Magda Ursache

Un laureat Nobel fițos. La 13 octombrie (zi cu ghinion!), Academia Suedeză a surprins pe toată lumea cu anunțarea Premiului Nobel pentru Literatură: cantautorul Bob Dylan, celebru pentru muzica sa, mai puțin cunoscut pentru poezia sa. Au curs tone de cerneală în controversele legate de această opțiune a juriului Premiului Nobel. Timp de aproape două săptămâni, laureatul n-a răspuns la telefon sau la e-mail-uri Secretariatului juriului. În cele din urmă a dat un semn de viață: acceptă premiul, ba chiar e onorat. Pe 10 decembrie, la ceremonia fastuoasă de la Stockholm, unde toți laureați pe 2016 primesc decorația din mâna regelui, li se cântă imnul țării lor și rostesc alocuțiuni cu mesaj umanist demne de a rămâne în istoria celui mai valoros Premiu de pe Mapamond, ei bine, Bob Dylan anunță că nu poate participa, având alte obligații programate. Obligația aceasta de a primi decorația i se pare, probabil, una care mai suportă amânare. Regele Suediei poate să mai aștepte.

„Cum a trecut era ticăloșilor o să treacă și era țoapelor" . Invitatul numărului 24 al revistei *Conta*, deci la interviu al lui Adrian Alui Gheorghe, este năprasnica Magda Ursache. Fiecare răspuns al său este un adevărat eseu, precum cele din cărțile sale absolut originale. La întrebarea despre cititorii ideali ai cărților sale, M. U. răspunde, printre altele: „Când a dat peste noi literatura-tomberon, cu conținut scandalos de ieftin, la preț scandalos de mare, suprabundența a antrenat devalorizarea cărții. Librăriile s-au golit de cumpărători. Chiar am vrut s-o împrumut și s-o folosesc drept titlu exclamarea dvs: „Miroase a carne de cititor!" Cine mai citește? Cartea e tolerată ca un capriciu într-o emisiune culturală de la televiziunea națională, *Arte, carte și capricii*. Mai multe capricii ale doamnei Liana Stanciu, dacă n-am greșit numele. Când treceam pe strada Lăpușneanu și vedeam cum zăceau pe trotuar cărți de 1 leu bucata (mărunțiș), Bătrânu a știut să mă încurajeze: „Lasă, Magda, cum a trecut era ticăloșilor o să treacă și era țoapelor". Dar a trecut? Un debutant în „Acolada", George Stănciulescu, scria, cu destul umor: „țineai în mână o carte și mi-am zis: ce interesant ar fi să iubesc o femeie care citește."

Așadar, Oser le lire, domnișoarelor! O să ne regăsim în citit? Sper. Până atunci, lucru fără să mă grăbesc la cărți nedorite de mai nimeni. "

Proza scurtă are bătaie lungă . Numărul 7-8 (608-609)/iulie-august 2016 al revistei *Familia* cuprinde o anchetă: *Proza scurtă are bătaie lungă*, semnată de Mircea Pricăjan și Marius Miheț, cu o prezentare pe o pagină întreagă și cu o *provocare*: „Dacă ar fi ca tot ce ați trăit în ziua aceasta, până acum, să fie o proză scurtă, care ar fi paragraful de încheiere?" Din cele 18 răspunsuri, am ales pe cel al lui Daniel Vighi: „O să revin, îmi spun în barbă, în vreme ce, nu departe, se vede curcubeul lăsat într-o baltă de motorină scursă de pe boghiul locomotivei din depoul CFR Radna pe lângă care tocmai trec, demult, așa de demult de n-a mai rămas nimic din toată povestea, în afara acelei desfășurări cromatice într-o zi posacă de început de noiembrie, la nici zece ani de când mă ivisem pe lume". O imagine într-o frază cât o proză scurtă veritabilă. **(DAD)**

Viața literară

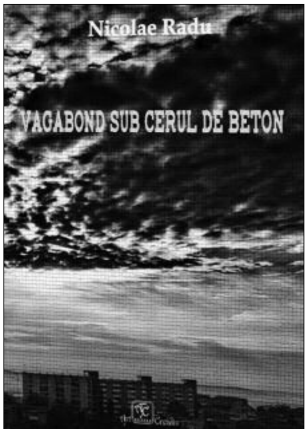
Eveniment editorial

La *Târgul Internațional Gaudeamus – Carte de învățătură*, în 19 noiembrie, criticul și istoricul literar Nicolae Oprea a lansat o nouă carte despre Ion D. Sîrbu, *Revanșa postumă*, apărută la Editura Bibliotheca din Târgoviște. După prezentarea introductivă a directorului editurii, prof. Mihai Stan, și a autorului, cartea a fost comentată cu acuratețe de prof. univ. dr (și poetul de excepție) Mircea Bârsilă. Împreună cu scriitori din Filiala Pitești a U.S.R. (Leonid Dragomir, Dumitru Ungureanu), au participat la eveniment, colegi și foști doctoranzi de-ai autorului: Marin Iancu, Dumitru Pană, Florentin Popescu, Mona Vâlceanu, Nicoleta Milea, Viorel Păunescu, Ioan Vișan ș.a.

Într-o proiecție unitară, materia volumului este dispusă în patru părți: *Prolegomene; Eseuri. Accente și reveniri; Posteritatea critică; Restituiri și revalorificări*. Nicolae Oprea inserează ipoteza culegerii omogene de studii și cronici literare pe coperta a IV-a: „La capătul tunelului crepuscular al totalitarismului, dincolo de moarte, însă, Ion D Sîrbu întrevede pentru sine mântuirea în recunoașterea valorii operei de sertar care cumulează și fascinantele *Exerciții de luciditate* din jurnalul clandestin. În ultimii ani, când luptă efectiv cu timpul și rezistă bolii necruțătoare, el are puține îndoieli asupra destinului de excepție în posteritate, în pofida „veștilor negative" dinspre editurile care îi resping manuscrisele curajoase. Deși bântuit de „viziuni eschatologice", romancierul crede mesianic, își impune să creadă, cu toată ființa, în răzbunarea postumă. Întrucât „își face armură și lance din exilul craiovean, din geronto-complexele marginalizării provinciale, din zilnica degustare a minciunii valahe, ca și din secreta jubilație a imaginii răzbunării literare postume". O replică a lui Radu Stanca, amintită într-o scrisoare către fratele acestuia din 1986, are pentru cerchistul răzlețit însemnătatea unei profesiuni de credință: „Cine nu are lucrări rămase în sertar pentru *post mortem* este un om antum pierdut". Talentul prozatorului - cantonat timp de două decenii în sfera dramaturgiei - se va revărsa, într-adevăr, în cele două romane publicate după moartea sa: *Adio, Europa!* și *Lupul și Catedrala*".

SEMNAL

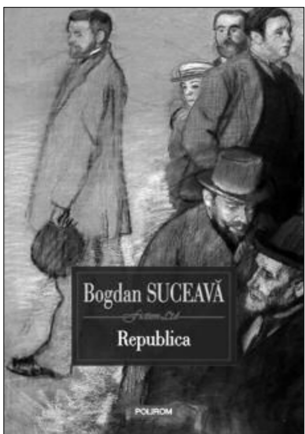

NICOLAE RADU – VAGABOND SUB CERUL DE BETON (Editura ArtCreativ)

Aparent un narator canonic, cu această carte, Nicolae Radu dovedește, dacă mai era nevoie!, că este un prozator aflat la maturitate și stăpânește uneltele spunerii cu asupra de măsură, într-o lume paradoxală, care, deși e dominată de duhul comunicării, oamenii, asupriți de o stranie voluptate a însingurării, tot nu se înțeleg și te fac să te întrebi sub ce paradigmă este veacul din care, vai, au și trecut șaisprezece ani.

În opul de față, realitatea fizico-istorică este dublată de umbra ei, aflată în sinea autorului, portretele personajelor sunt ca obiectele din apă, care, datorită refracției, nu sunt în locul în care le vedem, ele sunt mutate, cu abilitate de bijutier și psiholog, chiar în alchimia lăuntrică a cititorului. Durerea născută din accidentele biografice este transformată de autor, prin puterea cuvintelor bine cumpănite, într-o stranie voluptate, bucuria furată din real și imaginar este topită de narator într-o peripeție a speranței. Vagabondajul personajului are multe înțelesuri: este și profan, și sacru, și lucid, și real, și fantastic, altfel spus, este o călătorie inițiatică în voluptatea trecutului din care s-a întrupat melancolia prezentului. După citirea ultimului cuvânt al cărții de față mi-a venit în minte un verset din „Apocalipsa lui Ioan": „Am fost în duh în zi de duminică și am auzit, în urma mea, glas mare de trâmbiță," Încă nu știu de ce „m-a vizitat" tocmai acest verset... Poate pentru că autorul m-a purtat printr-o lume ce își va fi avut apocalipsa, făcându-i loc unei lumi noi, care a străpuns „Cerul de beton", lumea fără de apus a Cuvântului

AUREL SIBICEANU

BOGDAN SUCEAVĂ – REPUBLICA – Ed. Polirom

"Republica" este o reconstituire literară a evenimentelor pornind de la o varietate de surse, între care documente din perioada procesului, memoriile lui Al. Candiano-Popescu – principalul acuzat – și mai ales o scurtă scriere satirică, Boborul, a lui Caragiale, pe atunci tânăr copist la judecătoria din Ploiești. În această calitate, Iancu Caragiali asistă la investigațiile care au urmat evenimentelor și observă că toate părțile implicate deformează realitatea. Întîmplările din timpul republicii de la Ploiești spun multe despre viața politică românească, despre români ca ființe politice. Iar faptul că tînărul Caragiale a fost de față la acele scene e de o mare importanță pentru noi toți, căci experiența lui de atunci influențează pînă azi felul în care românii privesc politica și pe politicieni." (Editura Polirom)

„Este romanul unei revoluții, dar nu e nici revoluția franceză, nici cea americană, deși Bogdan locuiește peste Ocean, nici cea bolșevică, nici cea de la 1989, de care s-a ocupat într-un alt roman, ci despre Revoluția de la Ploiești cu Republica sa de mai puțin de o zi! Între personajele principale, desigur Candiano-Popescu, dar și Caragiale. De altfel, cei doi sînt nu doar personaje, ci si repere bibliografice, romanul fiind unul colaj, cu multe texte literare și documentare citate. Am spus citate, deci sursele sînt mereu indicate precis! Restul e reconstituire, însă una care beneficiază de sprijinul unei imaginații în mare formă. Iese un roman pasionant, pe care nu-l poți lăsa din mînă pînă nu termini cartea. Și atenție – asta nu înseamnă deloc că este vorba despre un roman ușor!" **(LIVIU ANTONESEI)**

Gheorghe Grigurcu

„Pitorescul reprezintã o șovãire a originalitãţii”

■ Faimoasa lene a lui Oblomov: o programare fatalã aidoma unei tergiversãri fãrã termen, o dureroasã așteptare fãrã scadenţã. Personajul lui Goncearov pare un ins adormit, conştient în rãstimpuri de faptul cã doarme, ceea ce-l face sã exclame cu un moale patetism: „Și eu cînd o sã apuc sã mai trãiesc?”. Nu cumva avem de a face aici cu un presentiment al agitaţiei cu dramatice efecte, al freneziei istorice care a marcat secolul XX? Cum o prudenţã cu anticipaţie?

■ Ca şi despre Dumnezeu, despre poezie nu se poate vorbi decît apofatic. Izbutind a ne pune de acord relativ uşor în privinţa a ceea ce nu e creaţie poeticã, rãmînem interzişi în faţa misterului sãu. Sã fie la mijloc o confirmare a obîrşiei divine a poeziei, a faptului cã, avînd o asemenea acoperire, aceasta e o mirabilã stare de în-fiinţare? „Cauza ce stîrneşte orice lucru sã treacã de la starea de nefiinţã la aceea de fiinţã” (Platon).

■ Un sfîrşit de octombrie posac, de-o umiditate care dã senzaţia unei pãtrunderi subcutanate. Frigul de-afarã favorizeazã intimitatea, reculegerea. În odaia încãlzitã ori sub o hainã groasã e ca şi cum ai reciti o paginã dintr-o carte de suflet ori ai asculta o melodie de odinioarã. Timpul nu s-a clintit. Rãmînînd egal cu sine, s-a umplut de nostalgia propriei sale identitãţi. Fiinţa cunoaşte magia acelei caline avansãri temporale care e în fapt starea sa pe loc ce o confirmã. O realitate a unei irealitãţi. Mica ta lume dovedeşte, iatã, cã mai poate face faţã sieşi.

■ „Nu poate fi vorba de o dialecticã a materiei, dialectica presupunînd Logosul şi Gîndirea; nu este posibilã decît o dialecticã a gîndirii şi a spiritului. Marx transporta proprietãţile spiritului în imperiul materiei” (Berdiaev).

■ Tradiţii. În noaptea de Sfîntul Andrei se adunã lupii, iar Apostolul le împarte fiecãruia prada, pentru cã se apropie iarna. Ca sã-şi apere gospodãria de lupi, oamenii ung fîntînile, ţãruşii de la poartã, ferestrele şi pragul uşilor cu usturoi. În aceastã noapte toate animalele prind glas omenesc, însã cine le aude, moare. În aceastã zi umblã strigoii, care iau viaţa rudelor apropiate, aduc boli, grindinã şi multe alte suferinţe. Prin unele locuri existã credinţa cã strigoii furã din curţile oamenilor coasele, iar apoi se bat cu ele. De aceea gospodinele nu lasã afarã astfel de unelte. Pentru ca spiritele rele sã nu pãtrundã în casã, cãnile şi oalele se întorc cu gura-n jos.

■ „Prietenii se pretind sinceri, duşmanii sunt într-adevãr” (Schopenhauer).

■ 1 iunie 2015. Doi remarcabili autori, deopotrivã lipsiţi de simţul umorului, Nicolae Breban şi Gabriel Liiceanu, se confruntã cu un patetism burlesc. Nu de un duel ar fi vorba, ci, *hélas,* de-o execuţie. G. Liiceanu anunţã sepulcral: „A treia oarã în viaţa mea am fost ameninţat cu împuşcarea”. Aşadar o discuţie mai aprinsã de la Academie dobîndeşte o dramaticã turnurã. O violenţã stilisticã e tradusã într-o ameninţare capitalã sau intenţia unei atari ameninţãri capãtã un veşmînt stilistic? Amabilitatea altierã a lui Andrei Pleşu de astãdatã n-a intervenit (sau cel puţin nu sunt la curent cu o atare intervenţie). „Prietenul Eugen” dezminte, fireşte, fulminanta declaraţie brebanianã, fiind urmat de preşedintele înaltului for. Ce sã crezi? Un spectacol inspirat de ziua copilului...

■ Pînã prin anul 1910, bãieţii sub 5-6 ani purtau deseori rochii, la fel ca fetele.

■ Întrerup unele lucruri din travaliul lor secret gîndindu-mã la ele, sau mã întrerup unele lucruri cînd mã gîndesc la altceva. Conexiunea lucrurilor acestei lumi cu modesta, mereu naiva, surprinsa de sine a noastrã vieţuire.

■ „Treapta cea mai de jos este viaţa trãitã pentru poftele trupeşti, pentru a face pe plac trupului, a doua treaptã este pentru aprobarea oamenilor, pentru a face pe plac oamenilor, a treia pentru rãsplata lui Dumnezeu, pentru a-I face pe plac lui Dumnezeu cel din afara ta, a patra, mai presus de tot ce cunosc, viaţa trãitã doar pentru a-I face pe plac lui Dumnezeu din tine” (Tolstoi).

■ Pitorescul reprezintã o şovãire a originalitãţii, dar şi o şovãire a locului comun.

■ Oboseala e în genere opacã, odihna e în genere transparentã. Vai însã de clipele în care oboseala devine, la rîndul sãu, transparentã, dezvãluind o lume de orori din fiinţa ta!

■ „Aşteaptã sã treacã o lunã pentru a lãuda un cal şi un an pentru a lãuda o femeie” (proverb cehoslovac).

■ Slãbiciunea lui Andrei Pleşu (una dintre ele) constînd în aceea cã s-a lãsat legãnat de compasiunea naiv teatralã a unor semeni care au gãsit cu cale a manifesta în buricul Bucureştilor împotriva „linşãrii mediatice” de care ar fi avut parte. Chiar n-aveau altceva mai bun de fãcut aceştia într-o ţarã cu destui intelectuali subevaluaţi, rãu plãtiţi, şicanaţi în favoarea „legiunilor de imberbi de pe internet”, vorba lui Umberto Eco, care se rãsfaţã copios şi pe micul ecran? Chiar nu realizeazã sagacele de-atîtea ori şi, dacã nu mã înşel, prosperul Andrei Pleşu grotescul (dis)proporţiilor? Într-un dialog cu o poetã, Şerban Foarţã descrie o farsã pe care a fãcut-o ambientului. Arborînd o ţinutã la patru ace, trãgînd fumuri dintr-o ţigarã scumpã, s-a postat pe-o stradã din centrul Timişoarei în chip de... cerşetor. Nu cumva, acceptînd numita manifestaţie, Andrei Pleşu a stat de-a adevãratelea cu mîna întinsã la pomana publicã?

■ „Vrei şi animal, dar şi casã curatã? Adoptã un cãţeluş de la distanţã. (...) Altcineva se va ocupa de asta, în timp ce «pãrintele» adoptiv culege doar laurii. Primeşte zilnic poze şi filmuleţe cu animalul ales, îl poate vizita regulat sau îl poate lua la domiciliu, spre exemplu, pe perioada sãrbãtorilor. Ideea aparţine unei familii (Honceriu) din comuna Gruiu, judeţul Cãlãraşi, care şi-a transformat casa în adãpost de animale. Zeci de cãţei şi pisicuţe, toţi salvaţi de pe strãzi şi din centrele de ecarisaj, pot fi adoptaţi de la distanţã, în orice capãt al lumii. «Refugiul nostru a ajuns la 50 de cîini şi 30 de pisici. Animale bãtrîne, bolnave, cu handicap, pui de cîteva luni – am încercat sã oferim o şansã celor care nu pãreau sã aibã una. Problema e cã ne descurcãm cam greu cu atîtea animãluţe, salariile nu ne ajung, aşa cã am vîndut cam tot ce aveam prin casã pentru mîncarea lor. Am amanetat pînã şi verighetele şi le-am pierdut. Doar casa ne-a mai rãmas. Soluţii nu sunt, aşa cã adopţia de la distanţã chiar ar putea salva vieţi. Cu 50 de lei poţi sã asiguri un minimum de hranã lunar pentru o pereche cãţel-pisicã»” (**Click**, 2016).

■ Sã constituie scrisul o încercare de-a trece vorbirea la o condiţie de ascezã?

■ O idee a Simonei Weil, pe care o repeta N. Steinhardt: „Extraordinara mãreţie a creştinismului vine din faptul cã nu cautã un remediu supranatural pentru suferinţã, ci o utilizare supranaturalã a suferinţei”.

■ Îi dã mereu deznãdãjduite tîrcoale lui Dumnezeu, nedîndu-şi seama cã, adîncindu-se dureros în sine, e posibil la urma urmei sã se adînceascã în Dumnezeu. Fiinţa sa sã rãspundã dureros Fiinţei matriciale, celei identic îndurerate.

■ Ar dori oboseala, deruta, vacuumul sã se transcrie pe ele însele, dar ar fi oare cu putinţã decît trãdîndu-şi condiţia, acceptînd intervenţia unei energii stilistice din afarã? De unde inexprimabilul lor monstruos, inefabilul lor odios.

■ „Şansele ca omenirea sã disparã de pe suprafaţa Terrei au crescut alarmant. Savantul Fergus Simpson, de la Universitatea din Barcelona, crede cã Apocalipsa se poate produce practic în orice clipã începînd cu luna mai 2017. Simpson a declarat pentru The Sun cã «de la începuturile omenirii şi pînã în prezent s-au nãscut aproximativ 100 de miliarde de oameni, dupã încã 100 de miliarde specia umanã dispare». Din calculele lui sunt 87 % şanse ca omenirea sã prindã anul 2100. Însã probabilitãţile pot scãdea dramatic de cînd a fost creatã «inteligenţa artificialã puternicã»” (**Click**,2016).

■ Durerea, fãrã echivoc o stare a autenticitãţii spiritului, aidoma iubirii. Sã fie cumva iubirea o durere în travesti?

■ Moment negru. Poate o mare durere sã devinã agasantã? Teribilul rãspuns la care mã încumet acum: da, e cu putinţã. Deoarece fiinţa o asimileazã în timp, cu cinismul cu care ar consuma un aliment trebuitor supravieţuirii sale.

■ Cautã un lucru acolo unde se aflã şi – încã mai bine – acolo unde doar s-ar putea afla.

■ „Cînd cineva persifleazã morala, toate probabilitãţile sunt cã e un om de treabã. Cînd cineva predicã necontenit morala, toate probabilitãţile sunt cã e un om plin de pãcate” (G. Ibrãileanu).

■ Posibila pildã antinarcisistã a Mîntuitorului: „Pe mine nu mã pãrãseşte ideea cã nicicînd, la nici un moment, pentru nici o clipã, oricît de scurtã, Dumnezeul-om nu şi-a vãzut chipul în oglindã, n-a cãutat sã şi-L vadã” (Rudolf Kassner).

■ *Animus* se aflã pe suprafeţe şi tatoneazã adîncimile, *anima* se aflã în adîncimi şi tatoneazã suprafeţele.

■ Dacã trupul stareţului Zosima a intrat în putrefacţie neaşteptat de repede dupã moartea sa, picioarele genialoidului V. L., de departe cel mai profund tînãr pe care mi-a fost dat sã-l cunosc, miroseau trãsnitor. Un dispreţ al spiritului faţã de materie iar nu invers...

■ „Nu existã şerpi mari sau mici, existã numai şerpi” (proverb indian).

■ „Cum ştia întotdeauna ce este posibil şi nu avea simpatii, Fillmor a fãcut faţã cu uşurinţã schimbãrii climatului politic şi guvernelor aduse la putere de acestea. Valurile care pe alţii i-au doborît, pe el l-au înãlţat. De oameni ca el este nevoie în oricare circumstanţe, în monarhii, în republici, în dictaturi de orice fel. În vreme ce eu m-am refugiat în specializare, doar cu scopul de a fi suportat, el a devenit specialistul indispensabil pentru deţinãtorii puterii. Cei ajunşi de curînd la putere seamãnã adesea cu briganzii ce au luat în stãpînire o locomotivã ale cãrei manete îi pun în încurcãturã. În vreme ce stau dezorientaţi, vin specialişti ca Fillmor şi le aratã cum trebuie mînuite pîrghiile. Un fluier, şi toate roţile care se opriserã o pornesc din nou. Pe asemenea spirite se bizuie continuitatea exercitãrii puterii, funcţionarea acesteia, iar fãrã ei revoluţiile ar eşua, ar rãmîne un amestec de nelegiuiri şi pãlãvrãgealã” (Ernst Jünger).

■ Recunoaşte: în perspectiva viitorului, oricîte repere ale concretului existenţial te-ai strãdui sã stabileşti, te simţi singur ca-n moarte.

■ Clipe dichisite, sulemenite aidoma unor femei, spre a plãcea altor clipe.

■ Expresia care nu oferã sugestia unei suferinţe învinse, mã tem cã n-are şanse de duratã.

■ „«Totalitatea» nu-i funcţie de extensia (cantitatea) operei sau de varietatea temelor, ci de intensitatea dezvãluirii totale a «sufletului» ori «suflului» ori «persoanei» autorului. Nichita Stãnescu ar fi putut deveni un poet total, dar a murit prea devreme şi, din nefericire, i-au dãunat bãutura, protocronismul şi adulaţiile. Nu cred cã mizeria, mansarda şi persecuţiile favorizeazã

(continuare în p. 26)

Ca şi despre Dumnezeu, despre poezie nu se poate vorbi decît apofatic. Izbutind a ne pune de acord relativ uşor în privinţa a ceea ce nu e creaţie poeticã, rãmînem interzişi în faţa misterului sãu. Sã fie la mijloc o confirmare a obîrşiei divine a poeziei, a faptului cã, avînd o asemenea acoperire, aceasta e o mirabilã stare de în-fiinţare? „Cauza ce stîrneşte orice lucru sã treacã de la starea de nefiinţã la aceea de fiinţã” (Platon).

jurnal

Victoria Fonari

Un omagiu poetului cu amprente stelare Emil Loteanu

Apreciat cu înalte distincţii la diverse concursuri, în care individualitate a artistică răzbate de la scenele principale până la cele de episod, vine în lumea poeziei din intermediul unei plăzmuiri metaforice regizorale. Cadrul poeziei ţine de o structurare a obiectelor într-un mod seismologic. Enumeraţia nu mai este o înşiruire de corpuri depistate de privirea celui care scrie, acestea devin simboluri, au conotaţii magice de a oglindi universul.

Emil Loteanu deschide cartea personală a creaţiei prin poezie. Pagina a antrenat ideile sale regizorale, şi-a valorificat vocea în antiteză cu cea a vulgului. Faimosul Emil Loteanu ar fi împlinit anul curent 80 de ani. Destinul, pecetluit în date, îi segmentează eternitatea astfel: 6 noiembrie 1936 - 18 aprilie 2003. Lumea artei i se deschide prin poezie: debutează în 1949 la revista *Contemporanul*, din Bucureşti; mai târziu, în 1956, vede lumina tiparului volumul de versuri *Zbucium*, la Chişinău. Textele poetice vor prefigura în măiestria de regizor, pe care

şi le-a asigurat studiind cu perspicacitate la două instituţii de valoare: actoria la Şcoala Teatrală din cadrul Teatrului Academic de Artă din Moscova, regia la Institutul Unional de Cinematografie. Teza de licenţa va constitui filmul *Măria sa hora*, în care domină ritmurile dansului românesc din toate zonele. Filmul *Poienile roşii*, lansat în 1966, devine o imaginea indisolubilă cu studioul *Moldova-film*. Este pelicula care valorifică matricea spirituală românească în plină înflorire imperială a rusificării tuturor republicilor din URSS.

În 2003, când am plecat cu o echipă de elevi la concursul din Arpino (patria lui Cicero) *Certamen Ciceronianum Arpinas*, un profesor italian, văzându-mi ecusonul a exclamat: *Lăutarii*! Cât timp a trecut, dar memoria estimării rămâne în inimi. Filmul a apărut pe ecrane în 1971 (Emil Loteanu şi-a selectat eroii din 5000 de muzicanţi amatori şi profesionişti), fiind apreciat la Festivalul de Film din San Sebastian (Spania) în 1972 cu premiul *Scoica de aur*. În acelaşi an la Festivalul Internaţional de Film din Italia i se decernează Marele Premiu şi Premiul *Nimfa de aur*.

Un alt film care a adunat cei mai mulţi spectatori şi i-a adus succes pe mapamond este *O şatră urcă la cer* (1976); a derulat în peste 100 de ţării, fiind înalt apreciat: Premiul Marea Scoică de aur la Festivalul de Film din San Sebastian (Spania), Premiul pentru cea mai bună regie în Iugoslavia, Premiul Cel mai bun film al anului, la Praga.

Enumerăm şi alte pelicule, care au determinat destine de actori, de compozitori: *Această clipă*, 1968, *Dulcea şi tandra mea fiară*, 1978, *Ana Pavlova*, 1983, *Luceafărul*, 1986, *Găoacea*, *Toate speranţele pentru cei din ştreang*, 1990.

Apreciat cu înalte distincţii la diverse concursuri, în care individualitatea artistică răzbate de la scenele principale până la cele de episod, vine în lumea poeziei din intermediul unei plăzmuiri metaforice regizorale. Cadrul poeziei ţine de o structurare a obiectelor într-un mod seismologic. Enumeraţia nu mai este o înşiruire de corpuri depistate de privirea celui care scrie, acestea devin simboluri, au conotaţii magice de a oglindi universul.

Conexiunea dintre spaţii sunt bruşte. Uneori autorul ia un fir narativ şi îl transfigurează în altă dimensiune. Materia pentru poezie sunt sentimentele sale care-l dirijează spre alte perceperi. Versul devine o izbucnire a unei descoperiri de esenţă umană, unei dezvăluiri cosmice într-o emoţie, stelarul pătrunde şi de aici tendinţa de a universaliza absolut tot.

Emil Loteanu a scris poezii, în special, în anii 60-70, dar stilul său diferă mult de cum se scria în literatura română de atunci. Aş îndrăzni să spun că a fost un premergător a generaţiei „Ochiului al treilea" (generaţia poeţilor: Nicolae Dabija, Leonida Lari, Vasile Romanciuc). Această afirmaţie ar avea următoarele argumente: evadarea din sindromul realismului socialist; valorificarea folclorului, a etnicului plasat într-un război de cineast; preferinţa pentru misticism, utilizarea stihiilor pentru a crea atmosfera unei cosmicizări lăuntrice; valorificarea sentimentelor dintr-o intimitatea posesivă; insistenţa de a cosmiciza obiectele; vizionarismul.

Melodia versului prinde aşchii de flăcări din obiectele, emoţiile, gândurile care îl mistuie pe poet. Creaţia sa este o dăruire omenirii, resimţită în foarte multe versuri: „Vouă, semenii mei, vouă, oameni, vă dărui / Tot ce am mai pe lume mai scump, mai iubit: / Versul meu, viaţa pe care-am trăit-o / Şi viaţa pe care-o mai am de trăit" (*Credo*). Aceste fragmente constituie licărirea artistică din volumul de debut *Zbucium*, apărut în an. 1957, când poezia cadenţată trecea din volum în volum, când se glorifica nu umanul, dar forţa unicului partid, care avea funcţia de a salva de toate năpastiile...

În timpul care se valorifica grandoarea imperială, sensibilul Emil Loteanu îşi destăinuie dragostea pentru meleagul natal în poeziile *Legendă nistreană*, *Mamei*, *Cuvinte de dor*, *Baladă despre oameni şi codri*, *La douăzeci de ani neîmpliniţi* („Durerea mea se stinge-n bucuria / Pământului pe care m-am născut. / Da, eu iubesc – nespus iubescu-mi glia / Cu bulgărul din brazda cald şi mult"). Căutarea, dominanta memoriei proiectată pe stânci, răscruci de drumuri, şipot de izvoare, răsună în poeziile sale, contribuie la o izbucnire a imaginii în diverse racursiuri. Amintirea poetului vrea să coreleze cu modalitatea de a fi recunoscut de către spaţiu. Identificarea semnelor determină comunicarea ce nu se impune prin vocative, este un dialog al privirii, al cuprinderii de a absorbi frumosul şi de a-l dărui în creaţie.

În amprentele nostalgice, în resurecţia folclorului, poetul preia nervul de verticalitate al lui George Coşbuc din *Gazel*:

„Să nu te plângi niciodată că viaţa e scurtă,
Să nu te plângi niciodată că rănile sunt prea adânci.
Viaţa înseamnă luptă. Deci mergi şi te luptă,
De vrei să fii om, să învingi!"

Energia de luptă echivalează cu voinţa de a fi om. Această particularitate a umanului arde de fiecare dată atât personajele principale din filmele lui Emil Loteanu, cât şi interiorul omului de creaţie. Lupta deţine prerogativa de a fi motivat să învingă – de parcă ar concura timpul, este lupta în contratimp, lupta care se realizează în planul interior dintre singurătatea creativă şi dragostea care inspiră la creaţie, dintre sentiment şi raţiune, dintre frigul indiferenţei şi căldura înţelegerii, dintre nesiguranţă şi aspiraţii.

Nicolae Oprea

Avanpremieră editorială

Simona Liutiev / Praf în ochi

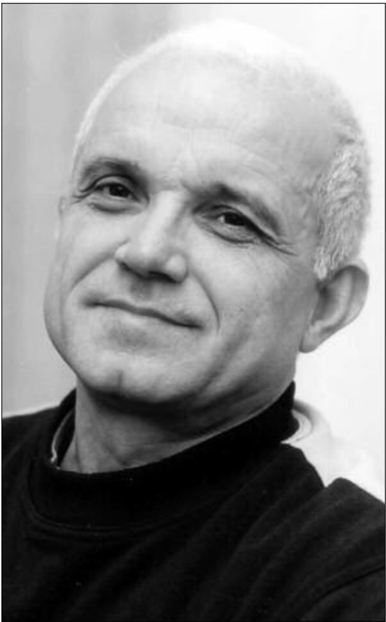
După ce şi-a probat talentul într-un volum de proză scurtă (*PierD,* 2015), un melanj de confesiune evocatoare, reportaj literar şi eseu Simona Liutiev îşi încearcă puterile într-un roman deopotrivă rural şi urban. Formată la şcoala realismului crud, în linie feminist-psihologică (deloc întâmplător teza de doctorat la care lucrează o vizează pe Hortensia Papadat-Bengescu), tânăra prozatoare conturează un univers bântuit de maladiile actualităţii. O voce narativă impersonală înregistrează cu detaşare şi ironie tarele societăţii post-comuniste pe fundalul unor evenimente dramatice din viaţa protagonistei romanului: mariajul ratat, moartea bunicii, tentativa de furt deviată în viol, naşterea copilului fără tată, moartea subită a tatălui ei ş.a. Urmărind destinul sinuos al doctoriţei Luciana Dragomir, care revine din Franţa pentru a-şi înmormânta bunica din Câmpia Teleormanului – în prima parte -, autoarea conturează un spaţiu rural dominat „de praf şi de vreme" a cărui paradigmă se află

în *Moromeţii* lui Marin Preda. În partea a doua, mai diluată prin dialog, eroina trăieşte în spaţiul citadin (în Piteşti, după vagi indicii), consumându-şi în singurătate drama impregnată de senzaţional.

Romanul este proiectat simetric, cu materia ordonată în cele două părţi complementare – *Praful* şi *Ochiul* -, într-o frazare sacadată care imprimă dinamism naraţiunii. Iar gradul de semnificaţie al faptelor de viaţă creşte în intensitate prin apel la simboluri de extracţie livrescă. Precum coincidenţa dintre botezul copilului şi moartea tatălui ce figurează ciclul existenţial. Referinţele la Sartre, Mircea Eliade şi Proust încarcă simbolistica romanului: alienarea şi înstrăinarea, întoarcerea în timp sau eterna reîntoarcere, căutarea timpului pierdut; e drept, simbolurile nu sunt aprofundate, fiind vizibile, mai degrabă la superficia naraţiunii. Oricum, Simona Liutiev a scris un roman promiţător prin substanţă, văzând faptele tragice sau absurde de viaţă contemporană dintr-un unghi personal, cu o privire ageră care reţine pata de culori pestriţe din cotidian.

Liviu Ioan Stoiciu

Îmi aștept, senin, contrariul (Mulțumesc, *Viața Românească*)

La un Premiu

Prestigioasa revistă *Viața Românească* (editată de USR, cu sprijinul Ministerul Culturii) a acordat pe 23 noiembrie 2016 premiile sale pe anii 2015-2016: pentru proză (Radu Cosașu), poezie (Liviu Ioan Stoiciu) și critică-eseu (Rodica Grigore). Juriul, numai scriitori de rang înalt, de caracter: Nicolae Prelipceanu — președinte, Daniel Cristea-Enache, Marian Drăghici, Florin Toma. Pe mine m-a propus Marian Drăghici (care răspunde de secția poezie în redacție, după ce i-a predat „șefia-adjunctă" lui Daniel Cristea-Enache). E cel mai neașteptat (și cu atât mai sentimental) premiu literar primit. Le urez tuturor scriitorilor români să fie premiați de colegii de redacție (dacă se află într-o asemenea situație, muritori de rând), colegi care de regulă nu te iartă, au îndoieli că merită să fii băgat în seamă cu adevărat și mai degrabă te penalizează — nicidecum nu te premiază. Nu știu cum s-or fi așezat stelele în cazul meu în noiembrie 2016, de a fost posibilă o asemenea premiere. Cum să nu le fiu recunoscător? Festivitatea de premiere (la sala de Consiliu, la sediul USR) a fost distinsă, sobră, amicală, de calitate, cu Laudatio pentru fiecare premiat (Daniel Cristea-Enache i-a elogiat pe rând pe cei trei, Florin Toma l-a omagiat pe Radu Cosașu, eu am fost prezentat de Marian Drăghici), Nae Prelipceanu a fost dirijorul... A fost de față, onorant, la festivitate și primul premiat al seriei *Vieții Românești* conduse de N. Prelipceanu: Mihai Șora, marele scriitor care tocmai a împlinit 100 de ani!

Premiații prezenți au ținut un discurs. Eu am citit ce am scris cu o seară înainte de festivitate:

Ar fi trebuit să tac. Dar președintele juriului Premiilor revistei *Viața Românească*, amical, cu umor, m-a avertizat într-un e-mail: „Dragă Liviu... să ai câteva cuvinte, fie și convenționale, ca să nu terminăm în cinci minute festivitatea". Ingrată misiune, să faci reverențe în familie (redacția *Viața Românească* e familia mea din 1991, angajat de Cezar Baltag). Încep, totuși prin a mulțumi juriului, membri ai redacției *VR*: Nicolae Prelipceanu, Daniel Cristea-Enache, Marian Drăghici (el m-a arătat cu degetul, răspunzând de poezie la revistă; îi rămân dator), Florin Toma. Îmi scot pălăria în fața distinșilor colegi, binevoitori, generoși, nobili. Mi-e rușine că nu știu cum aș putea să mă revanșez față de ei. Nu mi-am revenit nici azi din surpriză, „mi s-a încetinit gândirea", Premiul pentru Poezie al revistei *Viața Românească* mă sperie, sper să nu fiu condamnat. Nu știu cine a spus că orice manifestare a triumfului stârnește anxietatea vinovăției și că este periculos să fii fericit. Că primirea unui premiu din partea colegilor te face fericit. Să fii fericit, însă, e un semn rău, bat în lemn. Lasă că trebuie să te pui, fie și preventiv, în gardă: „Când toate merg bine, e mai înțelept să te ții deoparte".

S-a tot insistat pe rezistența prin cultură până la Revoluție. Trebuie să vă mărturisesc, spășit, că eu și azi supraviețuiesc datorită poeziei, creației literare (și lecturii culturii scrise). Fără această amăgire, că nu trăiesc degeaba dacă scriu și citesc, m-aș fi retras demult pe „cealaltă lume" - nu e nici o exagerare. Am avut norocul să nu fiu expulzat (cel puțin până azi) din grădina criticii. În plus, premiile credibile primite (sau numai nominalizările la premii) m-au tot încurajat să continui. Fiindcă am rămas un copil prost până azi, care n-are încredere în el. Într-o viață (vă reamintesc, am 66 de ani din 19 februarie 2016 încoace), funcția estetică a creat organul la masa de scris - un monstru, dacă mă uit în urmă, s-au adunat cărți peste cărți publicate și manuscrise peste manuscrise în sertar (mă îngrijorează azi, de exemplu, când Editura Paralela 45 publică „Opera Poetică", faptul că la mine ea are mai multe volume masive; față de colegii optzeciști care apar într-un singur volum). Nu mai pun la socoteală că mi-am tot dorit să mă înlocuiesc, în secret, cu altceva decât „poet", să fiu considerat un „om normal": am publicat și romane și cărți de teatru și eseu, jurnal sau publicistică. Nu mi-am consumat inutil energia, am văzut din interior care e dinamica formelor literare... Altfel, „folosirea" dezvoltă organul - citez un om de știință, pe când *nefolosirea îl atrofiază*. Păi, decât să se atrofieze „organul", mai bine îl „folosesc", îl țin în „funcție"... Numai că la mine a avut loc și o radicalizare a conștiinței estetice. Ce să fi făcut? Să mă fi oprit, să nu mai fiu eu însumi - și astfel să mă simt liber?

Scrisul rămâne la mine o supapă irațională, intuitiv a intervenit „funcția biologică a magiei", care a încercat să-mi descătușeze sentimentele de frustrare cotidiene acumulate. La masa de scris „tot ce devine nu este", în definitiv, iar scriitorul rămâne un creator de „alt fel de realitate". Acum sunt într-o stare de acord personal. Dacă mă privesc printre gene, îi dau dreptate lui Aristotel: că nu poate fi distrus ceea ce nu are contrariu. În acești ani de final, eu îmi aștept, senin, contrariul. Să fiu iertat...

25 noiembrie 2016. BV

Juriul, numai scriitori de rang înalt, de caracter: Nicolae Prelipceanu — președinte, Daniel Cristea-Enache, Marian Drăghici, Florin Toma. Pe mine m-a propus Marian Drăghici (care răspunde de secția poezie în redacție, după ce i-a predat „șefia-adjunctă" lui Daniel Cristea-Enache). E cel mai neașteptat (și cu atât mai sentimental) premiu literar primit.

Poemul de colecție

Leo Butnaru

Moartea unui om simplu

În timp ce se stingea
omul stătea cu brațele ridicate
cu unul ce ar ține parcă o dulie
cu celălalt parcă răsucind în ea un bec.

Era un om simplu
și nu rosti nicio vorbă memorabilă
cum i se întâmplase lui Victor Hugo cu exclamația
„Văd lumină neagră!"
sau lui Goethe care-n ultimul zvâcnet de viață clamase:
„Lumină, mai multă lumină!".

Nu, nu
omul simplu nu spuse nicio vorbă mai osebită
pur și simplu stingându-se în vreme ce
parcă
ar fi înșurubat un bec în vid
în neant...

Două poeme de Liviu Ioan Stoiciu

Te iubesc

Trăiesc pentru mine și din mine, bătrâne pirat, nu
pentru tine și nici din tine. Și
nu vreau sa fur nimic, să am ce să ascund,
nici să străbat
curentul golfului, care dă peste cap clima în Europa.
Nici n-am de gând să prezint sarea, sulful
și mercurul din mine sub forma
spiritului. Nu sunt eu centrul tuturor lucrurilor și
nici circumferința. Vreau să spun
că sunt conștient de limitele mele și de determinările
din afară. Nu am nici o putere
nelimitată și nici
un fel de ceremonial al meu: sunt un barbar milostiv
și nu sunt demn de dispreț. Nu te
teme de mine, te rog. Nu mă proslăvesc îngerii. Am
crezut că n-am să te mai văd niciodată,
ființele groaznice ale răului
și haosului luptă împotriva mea în continuare,
nu iau nici o pauză. Acum
sunt într-un plan pe care l-am părăsit, nu știu cum:
sunt eu și nu sunt.
Înțelegi starea mea mentală?
Fac experiențe pe propria-mi piele, trec prin mine
pentru a ajunge de la Dumnezeu la
lucruri... Mă așteaptă alte călătorii. Ți-am stricat o
seară care ar fi putut să fie plăcută, nu?
Te iubesc.

S-a apropiat prea mult de el însuși

La început părea mai îndrăzneț, azi nu mai poate fi suferit,
nici răbdat, nemaifiind pregătit pentru
orice lucru bun, nici pentru a-l primi, nici pentru a-l dărui.
Din contră. Își ceartă ochii, că de ce văd ce văd.
Își ceartă urechile, că de ce aud ce aud.
De ce? Deoarece a răsturnat totul pe dos și s-a scufundat în
el însuși, de unde iese necunoscându-și
adâncimile, tot pierdut, tot ignorant – după o viață. „Care
sunt cele rele și care cele indiferente?"
Nu-l mai interesează. Sau nu e în stare să le mai perceapă,
risipit în propriu-i neant... Adevărul e că s-a
lăsat în seama credinței în steaua lui, de-a lungul vieții și
n-a găsit răspunsuri la întrebări
simple, mai rău s-a încurcat. Nu dă vina pe nimeni, atât
poate, nu se va scandaliza de nimic din cele
ce i s-au întâmplat și i se mai întâmplă, pe toate le rabdă –
nu asta e problema principală. A observat că nici
straturile profunde din el însuși
nu-i stau în putere, ci stau în puterea altuia – atunci?
De ce să-și mai bată capul. Până acum s-a
disprețuit sincer, și nu i-a folosit la nimic, s-a pedepsit,
s-a călcat în picioare, neavând sens tot ce
face. Acum i-a devenit și moartea indiferentă și nu mai e
îndrăgostit de orice lucru bun, dovedit înșelător,
în timp: din contră. Îi dau lacrimile
când se apropie prea mult de el însuși, dar nu mai știe dacă
asta e de bine sau e de rău, îi e rușine. Știe doar
că s-a scârbit, azi se bucură, mâine se întristează, nimic
nou, nu le dă zilelor de capăt. Ar vrea să se
iubească. E convins că răul va spori spre mai rău și că nu
se va bucura de liniștea interioară, s-a tot
cercetat în amănunt. Mai bine este să nu fii nimic. Nimeni
nu dă atenție la cele ce nu se petrec la vedere
și cu sonorul dat tare — deși ele provoacă mari rupturi
sufletești, catastrofe naturale în taină, după
legea veche. Ar fi frumos să prevadă viitorul, pe ultima
sută de metri, să facă sesizări, subtil, să
nu mai facă lumea greșelile pe care el le-a făcut. I-ar
plăcea să se simtă o zi bogat, o zi sărac,
nu numai fraier: o zi limpezit, o zi tulburat, o zi suferind,
o zi fericit, o zi ascultat, o zi nu. Înțelege
singur că viața nu l-a făcut mai înțelept, că nu poate fi
nici călăuză celor rătăciți, „nici lumină celor
ce sunt în întuneric, nici povățuitor celor fără minte, nici
învățător celor nevârstnici". Înțelege singur,
mai exact, că nu face, naiv, de când
se știe, decât să se topească încetul cu încetul, esență cu
esență, în interiorul substanței universale...

Laura Cătălina Dragomir

numărarea umbrei dintr-o inimă goală

eu nici când îmi număram anii pe dimineţile unei
singure mâini
nu obişnuiam plâns pe inima goală
şi datul duhului, în convingere,
oricărei iubiri care repetată-mi ieşea la fiecare trei zile
în zodiacul indian al melcilor fără casă.
acum, că mi se usucă aerul pe gură
ca tecile de fasole sparte pe lung
şi n-am decât o umbră (şi aia bastardă)
(şi aia mărginită stâng de un soare ce îi vine mic)
parcă aş vrea să fi făcut cu tine toate
să ne fi tatuat în briceag şi majusculă cu plus
să-ţi fi dat sertarul de guri din casa mea
să dormi lăsat şi din voie comună, până la ziuă.
nevenitul tău a fost cuminte
nici nu i-am vazut din profil scrâşnitul dinţilor.
avea precisă data (scrisă pe pieptul meu, în pix)
când o sa mă ucidă dragostea.
dragostea care nu mă duruse pe loc

de-un ban aminuri

nici măcar nu e vorba de cine a dat mai multă carne în
iubirea asta
şi cu preţul a câtor fluturi.
sau cine s-a făcut rege când celălalt avea porţile
şi vântul nu-i bătea în contra.
e despre că nu te plac?
ce simplu mi-ar veni apa înapoi la inimă
şi din aghiazmă-n aghiazmă te-aş uita
şi m-aş linişti cu o linie trasă drept şi fără echivoc.
dar nu te plac, avem oasele din mănunchiuri diferite
facem copii la ani diferenţă, nu vezi?
de asta vin la tine mereu cu mâinile.
să nu mi te taie
şi să-mi sângerezi capătul vietii.

de ursire a unei singurătăţi drept asumate

de câte ori n-am fugit frumoasă pe dinapoia
cearcănelor tale
doar, doar, cu trasul zburat al călcâiului ce ştie să scrie
să sparg şapte colţuri anilor de la sfârşit ai neiubirii
să ţi se gâdile timpul acela în care voiai să învechim
împreună
să scoţi ca pe mucegaiul din haine răul că nu mă mai
vrei
de câte ori nu m-am iuţit cu mâinile toate deschise
doar, doar, unde ţi-o lipsi ţie oi avea eu în plus
toată mânarea de la spate a viselor de la închinăciunea
albă a cununiei
şi lipsa aşteptării de a mai fi singur
învingător şi învins unui pat de unu.
de câte ori nu m-ai scăpat, cu nelaloc furie, de pământ
şi-am şchiopătat coaste prin toate ungherele
doar, doar, o să te pui strai în cârca straiului peste
mine
şi nu mi-or mai ieşi toate nopţile moarte-tăciune
şi fără soţ
şi că-ţi trebuie mult să-nţelegi şi mai mult, ai mai spus
şi la ce bun să te cert dacă tot nu rămâi?

eu sunt mic faţă de această natură
covârşitoare şi mă retrag în
trunchiul meu de oase care
peste timp
va deveni parte din trunchiurile
copacilor şi din verdele ierbii

poate că odată am fost
un copac
care a fost tăiat pentru
a tipări cărţi scriitorii
din secolul trecut

E.M.

poesis

Emilian Mirea

steaua de grâu

aluatul de
pâine de pe masă
e ca un bebeluş
pe cale să se
nască
iar cuptorul nu
face decât să
desăvârşească
această
Viaţă de
Dincolo a grâului
cu faţa bronzată de la zeama de roşii
aşezată pe masă
fierbinte
pâinea pulsează ca o stea
dintr-o galaxie care locuieşte
chiar în bucătăria ta

poate că am fost copac

vântul puternic răvăşeşte
coroanele pomilor toamna
şuieră deja pe alei
şi se dă mare

eu sunt mic faţă de această natură
covârşitoare şi mă retrag în
trunchiul meu de oase care
peste timp
va deveni parte din trunchiurile
copacilor şi din verdele ierbii

poate că odată am fost
un copac
care a fost tăiat pentru
a tipări cărţi scriitorii
din secolul trecut

căinţă

te-am părăsit
de multe ori
sufletul meu –

te-am lăsat singur şi
m-am folosit doar de trup
şi de nevoile lui

am uitat că şi tu ai nevoile tale
şi m-am pierdut în alcovuri
şi beţii
ca şi când aş fi nemuritor –
deşi ştiam că nu sunt

acum mă întorc la tine şi
te rog să mă ierţi –
am început să mă căiesc şi
să mă îndrept

poate aşa
la sfârşitul zilelor mele
mă vor primi şi pe mine în
Lumea Celor Drepţi
şi-mi vor da o lingură de lemn
şi o strachină de lut din care
să-mi mănânc Veşnicia
privindu-i
de pe margine
pe cei mai vrednici decât mine

planeta hienelor

oraşul în care locuiesc e un oraş
plin de schelete vii care umblă
de colo-colo şi se opresc
la semafoare pentru că le e teamă
să nu fie zdrobite de maşini

temerile lor sunt total nejustificate
pentru că în fiecare zi
un număr de schelete
reface rezerva de calciu a planetei –

scheletul suprem pe care
s-au născut şi trăiesc hienele
în toate formele lor
de manifestare

Magda Grigore

În numele poemului *(leru-i ler, iarna se-ntinde...)*

Iarnă, iarnă, leru-i ler,
ninge de ani buni, altfel...
leru-i ler şi ninge, ninge,
omului om nu-i ajunge.

Leru-i ler de multă vreme,
timpu-n febră iar se pierde.
Ninge. Albul se aşterne
între rugi şi-ntre blesteme.
Ninge dintr-un cer în altul,
se aşterne tot de-a latul
de la munte în poiană,
dinspre tâmplă înspre geană.
Viscoleşte, leru-i ler,
întuneric e şi ger –
noi mergem perechi, perechi,
prin potopul cel mai vechi;
iarnă, iarnă, leru-i ler
ninge de ani buni. Altfel.
Şi zăpada înteţeşte
om cu om nu se iubeşte;
iarna stă la drumul mare
să ne-ngroape-n calendare.
Ninge, ninge în pământ
întuneric mai adânc
rădăcina din răscruce
s-o întoarce acasă-n cruce.

Leru-i ler, iarna se-ntinde
om cu om nu se aprinde,
piatră unul, piatră altul,
poate o veni Înaltul...

Lucian Scurtu

NEASEMUIT DE ALBASTRĂ, NEASEMUIT DE LEOAICĂ

„Cenuşa ta are gustul albastru!”, îi şoptesc în ziua în care
cortegiul sicofanţilor a trecut muntele, corul antic a amuţit,
barbarii au bătut la porţile romei (mai întâi au bătut la fereastra apartamentului nostru, ne-au somat să deschidem, nu am făcut-o),
ea mă priveşte tăcută, ştie că toate acestea s-au întâmplat demult
în ziua în care omul a privit pentru prima dată un alt om
şi l-a arătat cu degetul,
în secolul în care lepra a dispărut subit într-o zi de marţi,
în mileniul în care crişul a curs pentru ultima oară prin *oradea.*
„Scrumul tău are gustul dropiei!”, îi şoptesc într-o altă zi,
dar *ea* nu mă mai ascultă, ascultă stropii ploii de vară cum izbesc pereţii odăii,
priveşte înmărmurită evoluţia speciei de-a lungul unei flăcări rare
acolo sus, pe ramul de conifer,
după care se pierde cu turma de lei în turma de iluzii,
neasemuit de albastră, neasemuit de leoaică.

DESPRE SEPTEMBRIE NUMAI DE BINE

În ziua aceea rece am realizat uimit excesul de negru
din ochii *ei,*
excesul de spini din talpa piciorului *ei,*
prin urmare soarele a răsărit de mai multe ori în ziua aceea,
o dată după aburii fierbinţi ai cafelei băută cu *ea,*
mai târziu după un cireş bătrân pe care-l ştiam numai eu,
ultima oară dintr-un lan de secară tăvălit la pământ
în nebunia noastră.
În ziua aceea soarele a apus de mai multe ori,
o dată după umbra *alpilor* din apropiere,
spre amiază, după eşarfa ei uitată pe crenguţa veselă a unui măceş,
seara, chiar în locul de unde a răsărit (ciudată coincidenţă!),
după care, privind cerul, m-am întrebat
„o râmă dacă vrea să îngenuncheze în faţa lui Dumnezeu,
oare cum face?”.

LOGICA MELCULUI

„Melcul acesta există pentru că am nevoie de el!”,
spun unui om care trece pe lângă mine,
ceilalţi oameni care trec pe lângă el nu spun nimic,
mă arată cu degetul, mă îndeamnă să rătăcesc înainte,
tot înainte,
pe măsură ce mă îndepărtez, melcul mi se pare tot mai frumos
(ştiu, împreună suntem blestemaţi, separaţi suntem mântuiţi),
văzut prin flacăra palidă a lumânării tot mai aprins mi se pare
şi asfinţitul acestei zile în care ochii *ei* au tot mai mult
din albastrul sângelui *ei,*
în care sângele *ei* are tot mai mult din albastrul rochiei *ei,*
în care rochia *ei* are tot mai mult albastru din disperarea mea.

BUNURI, CORPURI, OBIECTE

Poemul putrezeşte în pielea neputinţei asemenea unui mort în coşciug,
Obosit de neantul scârbavnic tras cu trudă la galere, la jug,
Orbitele craniului le umplu cu pământ, dar ochiul are privirea sticloasă,
Mă ţintuieşte pe crucea trestioarei care prin odaie s-a înmulţit nemiloasă,
„Proclet îndărătnic, urmează-ţi logica şi vei fi de-a dreptul salvat!”
Mi-a zis în timp ce trupul mâniei de capul îndoielii pe loc l-a scurtat,
Cu secera nebuniei înfiptă adânc în mulţimea viziunilor avortate duios
Acolo unde bubuitul primei lopeţi cu ţărână despică ecoul până la os,
Anemic incest îngrăşat sub pielea zbârcită – în curând năpârleşte,
Îmbracă agale noua dorinţă ce de acum înfloreşte,
Precum perla ingrată sub giulgiul iluziei aţipită diafan,
Dacă voi rămâne va înflori salcâmul, dacă voi pleca, se va usca secara în lan,
Apusă-i mireasma, tăcută-i plăcerea, învins e fiorul nevinovat,
De schimbarea la faţă a poemului îndoliat,
Copilandru era o mumie împăiată cu urzici, lobodă şi insecte
Ca la maturitate dejecţia să se umfle din cauza mulţimilor de obiecte,
Rac, solz, mortăciune, venin, şi atâtea gângănii de soi
Rumenite la focul scarabeilor împăiaţi cu paie, formol, smoală, noroi,
La bătrâneţe în puroi a fost îmbăiat precum iedul în lapte de ied
Candid avortat de facerea grea în care doar rătăciţii mai cred,
Descifrată chirilic de grămătici gârboviţi sub povara trecerii pe curat
A poemului ce în cripta postumităţii cu grijă a fost aşezat,
Alături de osemintele şi scrierile însemnate caligraf într-o carte
„Deşteaptă-te, poete, din somnul cel de moarte!”.

ALBASTRU PE NEGRU

Un soare livid răsare după acelaşi bloc şi altul apune
după aceeaşi salcie,
mi se pare ciudat şi de aceea urmăresc cu atenţie noile legi ale naturii,
mă minunez în faţa lor, fac calcule, împart, adun, scad, repet,
„doar mărul şi sânul se lasă muşcaţi, restul lucrurilor se lasă sfâşiate”,
spun într-un târziu unui păianjen care tocmai rătăceşte prin faţa mea,
îl rog să fie zeul meu protector, dar el refuză,
să fie idolul meu adoptiv, dar el moare,
ştie că de dragul meu un cireş a înflorit în septembrie
(atunci i-am spus:*„eu mă trag din tine, omule?*”, m-a privit mirat,
ştia că nu exagerez),
că de dorul meu un arin s-a uscat când nu trebuia,
că de poezia mea un leandru a înnebunit într-o miercuri,
că de jalea mea o dropie a murit în timpul cântatului,
că de ochii mei o păpădie s-a sinucis prea devreme.

PARTE DIN NIMIC

Precum un mort îngenuncheat în faţa unui alt mort
gutuia din pervaz îmbătrâneşte încet, foarte încet,
ramul din care a căzut s-a veştejit, mâna care a cules-o s-a uscat,
urmele de rouă i s-au şters demult,
„eşti o gutuie urâtă!”, îi şoptesc, dar ea tace, abia mai pâlpâie
pe partea dinspre univers cu soare,
atunci o înjur, arunc în ea cu pietre, o însemnez cu fierul roşu.
În tot acest timp îmbătrânesc şi ei i se face milă de mine,
îmi spune vorbe alese, mă alăptează cu mierea cea mai galbenă,
mă îmbracă cu straiele cele mai scumpe (oare care este diferenţa
dintre craniul unui om şi craniul unei gutui?),
se roagă pentru mine să murim împreună în numele *tatălui* meu,
nicolae, şi al *fiului* său, lucian,
şi al păsării împăiate care zboară prin odaie cu disperarea mea în cioc,
cu o aripă în lumea asta şi mai multe în lumea cealaltă.

În ziua aceea soarele a apus de mai multe ori,
o dată după umbra alpilor din apropiere,
spre amiază, după eşarfa ei uitată pe crenguţa veselă a unui măceş,
seara, chiar în locul de unde a răsărit (ciudată coincidenţă!),
după care, privind cerul, m-am întrebat
„o râmă dacă vrea să îngenuncheze în faţa lui Dumnezeu,
oare cum face?”.

poesis

ARCADIE SUCEVEANU

În seara aceasta poezia
scrie cu mine lozinci pentru lebede,
mă confundă cu trandafirul de geniu
căruia i s-a transplantat parfumul
în unghii
şi-mi recomandă iarba în loc de lectură.

Dar cum prin valea de fum a oglinzii
păunii îşi deplâng frumuseţea zadarnică,
aproape brutal cămaşa speranţei
începe să miroase a sudoare,
o molimă beethoveniană
îmi coseşte deodată pianul

poesis

CAVALERUL DADA

În seara aceasta
s-ar putea să apară Cavalerul Dada
cadavrul literaturii a început să miroasă

El se arată de regulă pe la
sfârşit de veac, în amurguri aprinse:
jumătate înger-jumătate porc de câine –
şi doi ori doi nu mai vor să facă patru
si, Doamne, frumos mai e
spectacolul dezagregării

Fiţi cu băgare de seamă, el duce
o ghilotină de cuvinte sub braţ
nici nu veţi prinde de veste când ne va asasina zeii
nici nu veţi simţi când ne va
schimba cifrul statuilor

Unii l-au şi văzut la cafeneaua din colţ
bând cafea cu Ecleziastul, unii
au şi pus la adăpost cuţitele,
măştile clasice, pipa lui Alecsandri
şi alte câteva lucruri mai însemnate

Hotărât, el este pregătit pentru
o nouă cruciadă

„În zadar crede că ne poate
influenţa starea de spirit“,
zic unii, săpându-şi tranşee şi mai adânci
în manuale şi crestomaţii

„Ha, revoluţionari de paie, am mai văzut noi!“ –
răbufnesc alţii, ghintuindu-şi rimele
şi arătând cu degetul la noile generaţii

Dar e târziu: pisica dezarticulată a gramaticii
a trecut sfidătoare prin dreptul Academiei Franceze
cadavrul literaturii a început să miroasă
maimuţa îmbătrânită a frumuseţii
a căzut din copac –

semn că în curând se va arăta Cavalerul subţire
cu ghilotina de cuvinte sub braţ,
răsfăţatul tuturor revoluţiilor, falitul de-o viaţă:
jumătate porc de câine-jumătate înger

TOTEM CU OCHI ALBAŞTRI

Prin ce miracol şi prin ce putere
Chemi luntrile din ape să se culce
În coapsa ta cioplită din lemn dulce
Şi viespile – să-ţi care-n carne miere?

Ce mări îţi dorm sub unghii? Ce maree
Îţi dă în leagăn sângele sub lună,
Că nici chiar zeii n-ar putea să spună
Ce forţe-oculte porţi în trup, femeie?

Eşti chiar lucrarea ordinii divine,
Eşti curăţia care mă-nfioară.
A cer miroase părul tău şi-a vară.

Iar ochii-ţi candizi frăgezind lumine,
Cu-albastrul lor de-origine stelară,
Sunt un totem al roiului de-albine.

ARCA DIES

Recunosc, sunt vetust, sunt anacronic, romantic
adesea mă înham la corul antic
necuviincios pentru vremea noastră
postmodernistă
îmi strivesc lacrima în batistă
mă-mbăt cu-amurg şi beau anume
din ceşti de-argint
sfârşit de lume
mai scriu sonete neolitice, ca Will,
retardat în rimă şi stil
vorbesc despre dragoste şi ideal
nu mă pot sincroniza decât
cu iarba pe deal

iar uneori împrumut de la Novalis
monstruoasa floare albastră
şi vă bat cu ea, dinadins,
în fereastră

INTR-UN JURNAL PARIZIAN CĂZUT ÎN RIMĂ, LA PARIS

Mă-nvăluie Parisul într-un parfum d'antan.
La fiece mansardă e masca lui Cioran.
E tristă seara, rece – o ceaţă luminoasă.
Criza-mi zvâcneşte-n unghii, adusă de acasă.
Stau la taifas cu zeii teraselor, îi rog
Să-mi dea să trag din pipa ceţoasă-a lui Van Gogh.
Mă-mpiedic şi mă bâlbâi. Ies din metrou în piaţă.
Vopseaua Estului, slinoasă, mi-e umedă pe faţă.
Sus, ca-ntr-un rug lasciv (fardat oricum cu ruj),
Suflu-n elicea roză-a spumoasei Moulin Rouge.
Frumos chiar şi urâtu-i. (Dar frumuseţea ce e? /
O doamnă stafidită iubită prin muzee).
În jur e-un şarm de chintă roială. Şi mult fum.
Iar Sena curge, curge în ochii mei de-acum.
Şi cad (din nou!) în rimă, în «joc secund, mai pur».
(Bonjour, tristesse! Can-canuri şi vechi iubiri, bonjour!).
Scriu scurt, pe şerveţele. Iar în Lapin Agile
Invit bătrâna Artă la ultimul cadril.
Şi ora este şapte, şi ora este nouă,
Şi timpul în oglinzi poartă o mască nouă.
Golit, paharu-mi pare un U rimbaldian...
Mă-nvăluie Parisul într-un parfum d'antan!

Paris, octombrie 2009

MIRAJ

Surâsul tău mai sapă-n mine gropi,
Şi cărnii mele i se face frică
De sângele ce parcă o despică,
Iar mâinile îmi hohotesc prin plopi.

Dar cum Narcis se oglindeşte-n el –
Tu ningi în sine, ca polenu-n plante;
Şi-orgoliul tău cel blond cu turle-nalte
Trezeşte lei în sufletu-mi de miel.

Atunci, magmă de fulger parcă-aş bea:
M-avânt pe marea dragostei tardivă
Cu nava beată-a sângelui-n derivă,

Înfiorat de-o ne-nţeleasă briză
Şi-ademenit mereu de-aceeaşi stea:
Iluzia cu chip de Monalisă.

CONŞTIINŢA CIREŞULUI

În seara aceasta poezia
scrie cu mine lozinci pentru lebede,
mă confundă cu trandafirul de geniu
căruia i s-a transplantat parfumul
în unghii
şi-mi recomandă iarba în loc de lectură.

Dar cum prin valea de fum a oglinzii
păunii îşi deplâng frumuseţea zadarnică,
aproape brutal cămaşa speranţei
începe să miroase a sudoare,
o molimă beethoveniană
îmi coseşte deodată pianul
şi-mi simt limba amară în gură
ca pe o crisalidă din care au zburat
toate cuvintele.

Constat în schimb, cu ruşinoasă invidie,
că roua cade pe flori
fără a fi invocată,
că iarba răsare nu din dragoste pentru sine,
iar cireşii fără să aibă vreun
interes personal
dau în floare.

BARUL EVUL MEDIU

Deci m-au trădat şi norii, şi zăpada.
De-aceea trag zăvoarele la cer
Şi ca un ultim, tragic cavaler,
Eu îmi înghit, c-un gest de-adio, spada.

Dau în arendă morile de vânt
Celor ce cred, mai cred, încă-n mistere,
Şi-n schimb deschid la margini de cuvânt
Un bar de noapte cu scripcari şi bere.

Acolo, în turnul-bar, care mi-e sediu,
Unde plâng patimi, grohăie viori,
Voi vinde, pe ascuns, până la zori

(Ca pe un drog, ca pe-un secret remediu
Pentru poeţi, nebuni şi visători)
În doze mici şi pure, Evul Mediu.

FIOLA CU CIANURĂ

O, s-au răcit magneţii în natură
Şi Dumnezeu e parcă-un frigider,
Şi apa Stixului ne dă căldură
Când trece seara prin calorifer.

Un ins ciudat a prins pe arătură
Un albatros (e chiar al lui Baudelaire).
Îngerul trist căzut mai ieri din cer
E-acum un fel de cal în bătătură.

O, veac bolnav murind cu noi în gură!
O, îngeri ficşi şi fără de mister!
Şi totuşi, eu mai sufăr şi mai sper,

Şi moara mea de vânt e cea mai pură,
Iar poezia prinsă la rever
Mi-e poate chiar fiola cu cianură.

ÎNGERUL DE MĂCELĂRIE

La fabrica de sticlă se fac zei de sticlă
la fabrica de cherestea se fac îngeri
de rumeguş

Zilele trec – caravane-n deşert. De mult
am trecut de Epoca Luminilor,
de locomotiva cu aburi, de marii romantici
acum încotro, suflete de fier, mici
sufertaşe aburind în mâna hazardului?
Iată-ne ajunşi la capătul veacului
– vă salut
onoraţi cetăţeni ai Nimicului
glorie vouă, viermi ai filozofiei
surâzătoare, apocalipsa ni se
uită în ochi

Zaţuri şi drojdie, mercur verde picură din inima ta
mercur verde şi păcură

Mănâncă-ţi lacrimile, clovn nenorocit
scuipă-ţi circul din piept – am ajuns

E prea târziu să mai rosteşti cuvinte
e prea târziu să mai dai o erată
apleacă-ţi spinarea, aruncă-ţi cheile şi principiile
fii doar carne, biologie

Afară moara de vânt naşte computerul
îngerul, din biserică,
se mută în măcelărie

Din poezia lumii

Robert ROJDESTVENSKI (1932 – 1994)

În prezentarea şi traducerea lui **Leo BUTNARU**

S-a născut în regiunea Altai din Siberia, tatăl său fiind polonez, militar; mama – directoare de şcoală. Debutul în presă şi-l face la vârsta de 9 ani. Studiază la Institutul de Literatură „M. Gorki" din Moscova, perioadă în care îi cunoaşte şi se împrieteneşte cu Andrei Voznesenski, Evgheni Evtuşenko şi Bulat Okurdjava. În 1955, îi apare prima carte de versuri, „Stindardele primăverii". În martie 1963, la întâlnirea lui Nikita Hruşciov cu reprezentanţii intelectualităţii, Rojdestevenski este dur criticat. Urmează o perioadă de trecere sub tăcere a poetului, care nu este publicat, editat, curmată după ce lui Rojdestvenski, în 1966, i se acordă „Cununa de aur" a Festivalului de la Struga. De aici încolo are o perioadă propice, de armistiţiu cu oficialităţile. I se acordă Premiul de Stat al URSS, de trei ori face parte din juriul Festivalului de la Cannes. În anul 1997, numele lui Robert Rojdestvenski i-a fost acordat unei mici planete, înregistrată în catalogul internaţional cu numărul 5360.

* * *

Vom plânge
în sertar.
Sufletul ni-l vom deschide
în sertar.
Vom desena
în sertar.
Chiar şi de dansat vom dansa
în sertar.
Vom vocifera
în sertar.
Ne-om înrăi şi-om ameninţa –
în sertar!
Vom compune, vom scrie
în sertar...
Şi vom auzi din sertar un geamăt amar.

Buletin meteo

... În Regiunea Necernoziomică, – spune buletinul, –
se va subţia simţitor stratul de zăpadă
iarna puterile şi le va restrânge ...
Ziua, în capitală,
pe-alocuri – furtuni.
Iar pe asfalt
pe alocuri –
sânge.

* * *

În căutarea fericirii, muncii, cetăţeniei
în Rusia apăru
un straniu obicei:
copiii deja s-au plictisit să se mai nască –
vede-se cred că am putea trăi
şi fără ei.

* * *

Peste creştet
constelaţiile clipocesc.
Şi mâinile ca de la sine se trag spre foc...

Ce straşnic mi-i
că oamenii se obişnuiesc şi
de cum deschid ochii
de ziua nouă nu se mai uimesc.
Să vieţuiască.
Să nu alerge după poveste.
Şi să plece,
ca la mănăstire,
în poezie.
Să prindă Pasărea Măiastră
pentru friptură
cu terci.
Iar peştişorul de aur –
pentru zeamă... aurie.

* * *

Lui Bulat Okudjava

Păşeam pe pământ, greu era pe suflet şi-n împrejurime.
Pe spatele-mi obosit duceam unica mea cruce.
Era atât de frig, încât cuvintele îngheţau în gură.
Şi-atunci mi-am zis crucea să o tai pentru lemne de foc.
Şi am aprins focul pe zăpadă.
Şi stăteam.
Şi priveam
cum unica mea cruce uimită în tăcere ardea...
Apoi pornit-am din nou peste câmpul negru, prin defileu.
Nu mai aveam crucea în spate...

Dar fără de ea
îmi era şi mai greu.

Marc Chagall

El e bătrân şi seamănă cu propria singurătate.
N-are chef să discute despre timp urât sau frumos.
Trece direct la întrebare:
„– Dumneata nu ai fi din Vitebsk?..." –
Sacoul de modă veche e cu reverul cam ros...
„– Nu, nu sunt din Vitebsk..." –
Urmează o pauză cam mare.
După care – cuvinte
monotone şi mohorâte:
„– Muncesc şi bolesc...
La Veneţia am o expoziţie...
Deci, spuneţi că nu sunteţi din Vitebsk?..."
„– Nu, nu sunt din Vitebsk..."
Priveşte-ntr-o parte.
Nu aude, nu aude.
Respiră cu depărtări din altă lume,
încercând să se atingă atent de copilărie...
şi nu există nici Cannes
nici coasta de azur,
nici gloria, celebritate, renume...
Luminos şi pierdut
el se trage spre Vitebsk ca plantă tenace...
Acel Vitebsk al său – prăfuit şi dogoritor –
priponit de pământ cu turnul pompierilor.
Acolo sunt nunţi şi moarte, molitve şi iarmaroace.
Acolo se pârguiesc mere neobişnuit de mari
şi birjari somnoroşi hurducă pe caldarâmul pieţelor...

„– Dumneata nu ai fi din Vitebsk?..."
După care tace.
Şi dintr-o dată rosteşte –
parcă nume sacramentale –
denumirile străzilor:
Smolenskaia,
Zemkovaia.
Ca pe o ditamai Volgă laudă râuşorul Vidba
fluturând copilăreşte
din mâna-i transparentă...
„– Deci nu sunteţi din Vitebsk..."
E timpul de rămas bun.
La bună vedere mă gândesc.
Cât de curând să ne întoarcem acasă...
În lungul drumului copacii stau în poziţie de drepţi.
Amurgeşte ...

Ce regret că nu sunt şi eu din Vitebsk.

Raza de acţiune

Au razele lor de acţiune
mânia şi impertinenţa.
Au razele lor de acţiune
adevărul şi minciuna.
Au razele lor de acţiune
mârşăvia şi răutatea –
mute
tăinuite,
menite a nenoroci...
Are raza lui de acţiune
cuvântul unic, irepetabil.
Iar eu viaţa întreagă îl caut
şi, poate, chiar
îl voi găsi.

Inscripţii în luptă

Iar aici se duce
o necruţătoare luptă a inscripţiilor!
Explicite.
Cruciale.
Categorice până la obrăznicie.
Laconice,
ca evidenţa...
De pe un placat,
îmbuibat,
lucios,
priveşte o personalitate
încruntată.
Proclamaţia ei
ca o palmă plesnită
(de-au sărit stropii!),
temeinic lipită...
Iar această inscripţie
noaptea trecută
au jupuit-o, ca pielea –
de pe trup viu!
Au smuls-o astfel,
încât până şi unghia
a rămas –
înfiptă
în tencuială!
Iar lozinca aceasta a fost mituită
şi, iată, deja
alunecă de pe zid...
Aici e în toi
un întreg război
necruţător!
Eu miros
a praf de puşcă
dintr-un nemaipomenit război
al literelor.

Vreau

Iar eu – când trist,
când mai vesel –
bucurându-mă
sau contestând falsa fală,
vreau să aflu cuvinte –
mai cu pondere decât rodul
la scară naţională!
Mijindu-mă,
parcă un străin,
şlefuindu-mi caracterul,
vreau să găsesc cuvinte –
mai cuprinzătoare decât
căile lactee din
galacticele necunoscutului!
Tuşind scurt, cuprins de paloare,
renunţ la sofisticare.
Vreau să găsesc cuvinte –
mai gingaşe decât
creştetul nou-născutului!

Bagatelă

Toamna se dovedeşte a fi
una splendidă.
Ameţit de mers,
eu umblu prin pădurea necunoscută
după versuri
ca după ciuperci.
Respir
aerul tare.
Două versuri deja le-am şi găsit.
Iar câinele
dă din codiţă
ca un dirijor iscusit.

În căutarea fericirii, muncii, cetăţeniei
în Rusia apăru
un straniu obicei:
copiii deja s-au plictisit să se mai nască –
vede-se cred că am putea trăi
şi fără ei.

Mircea Bârsilă

Poezia lui Ion Stratan

Ambele aspecte, intelectua-lismul și ermetismul, sunt colorate de aluziile la anumite stiluri poetice, aluzii menite a susține impresia de receptare dialogală a literaturii. Sub semnul mimetis-muliui superior, el construiește, cu supușenie para-digmatică, texte „analogice", obținute fie prin dialogul în plan formal cu modelul, fie printr-o rectificare ironico-paradică a discursurilor-model.

eseu

ION STRATAN a fost membru marcant al Cenaclului de Luni. Cartea sa de debut (**Ieșirea din apă,** Cartea Românească, 1981) conține poezii realizate în mai multe chei stilistice, fapt ce crează impresia de lipsă de omogenitate. Dincolo de acest aspect este evidentă o nouă sensibilitate și o nouă concepție despre poezie.

Mai aproape de poetica optzecistă sunt, în acest volum, poeziile *Magazinul* („câteva sentimente/mănuși umede cu care/moșesc un gând/o șopârlă lepădându-și coada/asemeni ipocritului suflet amintirile/o tristețe care răscumpără/toate concepțiile despre lume//cu poetul zilei/două-trei fotografii/în maieu și palton/- să nu-i fie cald să nu-i fie frig/în librării -/totul pentru ziua de azi/monedă calpă cu care/s-a plătit prea mult//la cină, în farfuriile albe/ne vom mânca mâinile") și *Ziarul pisicii* („Casa felinei – blănuri încete/cozi împletite într-un perete/oasele gurii sus o fereastră/printre măsele marea albastră/fără uimire, fără de milă/atât; retractilă – atât; retractilă/ușa cu plută umplută și iută/găsit siameză, dat dispărută/femeia, casa și opt copii//vino, pis, vino, de ce nu vii ?„) unde ironia culminează în final prin răstălmăcirea unui vers eminescian.

Unele versuri din poezia *Sala de zbor* amintesc de Ilarie Voronca sau de Ion Caraion : „oglindim ce va fi ca măceașele/ca dinții moi ai rândunicii de mare" ; „mă rog, am trăit atâta muțenie/îmbrăcată stai în năvod/pură în sala de praf sângeriu/carnea ta ca un abajur/sub plasa de ochi înecându-se înecându-se".

În poezia *Grand Hotel de Magdeburg* („procesiune ciudată/cei doi cai trăgeau emisferele/într-un sens prea comun/rostogolind fără patimă/vidul și erele/(...)/„o, moartea mea, moartea mea/ispititoare gravidă//cameră cu ferestre de-oglinzi//fii liniștită sânt a ta, sânt a ta/între geneză și apocalipsă/pentru tine curg/prăpăpditule/fii liniștit cât îți țin ochii deschiși/între emisferele de magdeburg"), vidul dintre emisfere este hotelul Grand Hotel (viața), iar nașterea (geneza) și sfârșitul vieții (apocalipsa) sunt asemănătoare emisferelor de Magdeburg. Poezia este elocventă în ceea ce privește trecerea unui „fapt științific" în poezie, prin descoperirea unor similitudini care facilitează glisarea semantică de la punctul de plecare spre un alt înțeles –de factură lirică.

Una dintre cele mai bune poezii din volum, *Kant Orient-Expres,* are drept pretext motivul *ferestrei* ca element care asigură legătura interiorului cu exteriorul și care, în același timp, desparte cele două realități, susținând impresia de izolare a celui aflat între pereții odăii: „peisajul ca un tablou/electric fără fire/aprins de un nerv/deodată inima ta șterge geamul cu/optzeci de gesturi pe minut/deodată plămânii tăi mișcă frunzele/un iepure traversând geamul ca punctul/săritor la nevoie al electroencefalogramei /(...)/ți se face semn, nu, se dezaburește fereastra/ți se face semn, nu, se aprinde un chibrit pe geam/și cauți să faci semn măcar cu cincizeci de brațe/ măcar să pui un petic la muzele acelea neliniștitoare//tu ochi cu o ființă în frunte". Textul se dezvoltă pe ideea însingurării, a neputinței de comunicare cu ceea ce este în afară, fapt ce induce o stare de alertă existențială și de revoltă ințețită până la disperarea ontologică. Textul curge repede, este dinamic, fiecare vers are statutul de surpriză lirică.

Titlul poeziei *Orfeu, Euridice, Hermes* este o reluare a titlului pe care îl are o celebră poezie a lui Rilke despre eșecul salvării nefericitei Euridice. Tratată în spiritul iconaclast al lui Adrian Maniu, cel din volumul de debut, respectiva temă dobândește trăsături caricaturale: „erau/cu chip de jolly-jocker/și cu profil etrusc// inima lor plătită și/violată aici și sub/greceștile coloane/- inima lor care pompase/tot ce simțea, meticulos/în sticle și borcane -//trecătorilor, mereu trecătorilor//între timp și-au trăit și ei/viața, el cu gâtul întors/către ea – manechine/cojite de dor – //cât satirul cu chelie, halat/hi-hi-hi/mai pune un zero la prețul/nemișcării lor". Tot în maniera lui Adrian Maniu sunt scrise și aceste glume simpatice: „câțiva au spart vitraliul cu/piatra filosofală"; câțiva au sculptat/madona cu ampermetru", „pentru tine curg zilele mele/zile de plajă pe nisipul clepsidrei". Chiar și unele jocuri de cuvinte din volumul ***Cântă, Zeiță, Mânia...*** sunt realizate, așa cum observa Gheorghe Grigurcu (în *Poezie română contemporană* II, p. 450), << în spiritul metaforelor-calambur ale lui Adrian Maniu: „Nu a fost mare lucru aducerea leilor lui Gerxon de pe insula Erythria, măcar că se aflau la celălalt capăt al lumii, după Libia, Ocean și păziți de Ortus. Ceea ce era mai greu era că mereu ieșea un leu în plus, pe care trebuia să-l ucidă, până a ajuns acasă cu numărul exact de lei ceruți de stăpân" (*Slujbele lui Her Ackless*)>>.

„Obiceiul" cu valențe ironice al lui Adrian Maniu de a introduce în text un vers sau un cuvânt care „tulbură ceremonia comunicării lirice", și care, incompatibil cu contextul, îl „bruiază" , a fost explicat de Ion Pop în *Jocul poeziei* (p.59): <<Adrian Maniu recurge la un fel de „bruiaj„ al presupusei armonii a poemului (...). Versat în jocul poeziei, poetul va provoca acele defecțiuni de funcționare care, afectând părți ale poemului, să nu distrugă totuși pe de-a întregul edificiul durat cu atâta artă >>.

Atracția lui Ion Stratan pentru jocurile facile de cuvinte (*Her Ackless*, *Kant Orient-Expres*, *Po-rom-pom-pero„ Maria me ta Kitrina*) este complinită de plăcerea jocurilor de tip urmuzian: „e frig în lume, moș martin haide-ger, moș martin haide/s-ar putea închide radioul/ din care crainica și-a coborât picioarele cu/ 1) grija de a merge/ 2) grija de a face ceva util/3) utilul de a face ceva griji,4) grija de grija de a nu muri/ crede-mă, crede-mă, moș martin haide ger/ în pomul copiilor un copil frigider// s-ar putea să exist/ s-ar putea să existi/în seara asta în care, limbă fierbinte,/ câinii au șters/ partea de nord a orașului " .

Volumul **Cinci cântece pentru eroii civilizatori**, (Albatros, 1983) este alcătuit din ciclurile: *Marea rotundă, Cinci cântece pentru eroii civilizatori, Oglinda în cupolă (Sinele), Lumile și rodia (Iubirea)*, *Pentameronul (Desfacerea)* și *Călătoria.* Prin inspirația livrescă și, implicit, prin intelectualismul lor pretențios, poemele din acest volum ies de sub tutela poeticii optzeciste. Cel mai dificil poem este *Hermes* unde discursul tinde spre hermetism.. Puține și sporadice elemente (călătoria în lumea cealaltă, tăcerea, aripile de la glezne, despărțirea de trup, întunericul, uitarea, cărarea, hotarul...) au legătură cu titlul, iar unele personaje la care se face aluzie, precum Salomeea („să ne învățăm chipul pe dinafară/și să-l purtăm până la brațele Salomeii "), Polonius („înțelegerea flutură ca perdeaua după care/ascultă Polonius"), Danaidele („Danaide umplând o/fântână pe scripeți"), șarpele Ouroboros, („șarpe în/ formă de opt infinituri/ mărunte sugând realul din/ atâta realitate") conferă textului o ostentație ce sporește impresia de discurs eseistic, chiar abscons: „insistență a oglindirii de sine, după ce/te-ai lăsat deoparte, cărare peste care/sare o pisică de jad prevenindu-te asupra/unei finalități absconse abstruse și miorlăitoare/acum când puii din pântecul ei se pregătesc să/nu mai ajungă:doar pentru a îneca un/verb logodit cu răul/dă-le un nume/„Amina Aeda Aema Anada Area/Beuna Beana Bieta Bonua Buota/Leima Leada Liuta Lomina Luceea/Maina Menida Modea Motina Mulosa/Siuta Sotea Somata Surita Sustuna".

Magazinul de timp, unde nașterea, moartea, istoria, memoria sunt livrate en gros, oferă ocazia unei „anacronice" speculații, care i-ar fi plăcut lui Heliade-Rădulescu, despre Treime: „Nu știu dacă marea s-a săturat/De Cuvânt și-l aruncă la pești, grețoșat/Nu știu de-Nceput, Cuprins și-Ncheiere/Dar Treiul e poate al altor ere/Dar totul e Trei, noi toți suntem Trei/Încearcă alături te rog dacă vrei/La drumuri, la gesturi și lacrimi/Dragi de-mi sunteți nu puteți să fiți sacri-mi/Și Treiul e-o umbră de aur mai scumpă/Decât însăși Ideea de trei – e o nuntă/Cu mult prea tătrziu o mai cauți în lucruri/Avem lăzi, avem plante și sucuri/Dar Unu în Trei nu avem, nu se poate/De mult ni s-au pus la acestea lăcate/Știu că e pentru cei ce le-au fost refuzate/Și unul și doiul și toate".

Mult mai izbutite sunt, din punctul nostru de vedere, textele/fragmentele în care se renunță la rigoarea reflexivă în favoarea unei libertăți, cu deschideri spre suprarealism, a imaginației: „Am început surzenia clipei presărată cu /nouă Echouri/Am început să amorțesc pe aceste crengi ale Verbului/ținând cerul deasupra//doar amintindu-ți nu mai poți fi de față//parcă se terminase totul de mult parcă mă priveam de afară/locuind într-o expoziție de mobilă parcă spuneam tăunului/am fost om, ehei, și-am învățat trei lucruri – Folosește mirosul/e ultima receptare. E marea arătare a theoriei. E calea înțelesului/urcând deasupra muntelui Ararat –// 2/Odată credeam că se va îndrepta după cer pământul acesta rotund/Odată o pasăre aducea oul în care se afla ea însăși în embrion/Odată uitam stelele mâncate prin trestii//Printr-un cristal de sare lăsat de oceanul ridicat pe vârfuri/Un val s-a spart de propria culme.Acum cască ochii și gustă dezgustul//. Acum cască ochii și gustă dezgustul//Strânge-te, strânge-te/largă, concentrică lance/oarbă alice în țara minunilor/Hartă a cerului decolorată de-un bec" (*Implozia*)

În cele mai multe dintre poemele cu miză conceptuală, voluptatea reflexivă este lipsită de așa-numitul elan emoțional, iar lexicul amintește, prin surprinzătoarele asocieri, de mallarmeanul hazard calculat.

Ambele aspecte, intelectualismul și ermetismul, sunt colorate de aluziile la anumite stiluri poetice, aluzii menite a

susţine impresia de receptare dialogală a literaturii. Sub semnul mimetismului superior, el construieşte, cu supuşenie paradigmatică, texte „analogice", obţinute fie prin dialogul în plan formal cu modelul, fie printr-o rectificare ironico-paradică a discursurilor-model. Acest „spectacol", a început în cel de-al doilea volum al lui Ion Stratan şi a continuat pe parcursul întregii sale experiente poetice.

Iată-l pe Leonid Dimov în *Pentameronul (*volumul ***Cinci cântece….)***: „Eram în ploaia tactică şi nudă/Făcută să se vadă şi să se audă/Eram cu tibii jilave, pâcloase/Ca peste-o clisă şi poate-o melasă/Eram cojiţi, sevoşi şi înfrunzatici/Alergători, amorfi, egali, apatici/Eram subţiri şi mlădioşi şi fragezi/Precum albeaţa de pe ochii aezi/Când iar apari – Tu însivă – tărie/Tu, coclitoare de aurărie/Tu însivă, tornadă peste dealuri/Cocteilare sură de realuri/Tu însivă, parfum cu iz de plumb/Şopârlă dinspre oul lui Columb /Urcarea după dincolo de muguri/Înghiţitoare scorbură din ruguri".

Modelul dimovian este prezent şi în alte volume între care şi **Lumină de la foc**, *(*Cartea Românească, 1990): „Trecusem de perdeaua dintre staluri/De candelabrul luciu cu cristaluri/De marochinul serilor de seară/Şi de puterea pietrelor de moară/Pe care le-nvârteau tot actul doi/Trecusem şi de crimă şi apoi /Tot aşteptam iar începutul piesei/În care suntem mijlocirea mesei/Cu fructe rare, inutile, reci/Şi te priveam cum nu mai vrei să treci/Înveşmântată în cortina rară/De parcă se lăsase-un fel de seară/Definitivă, fără de lumini/Din care mai smulgeam încet, străini/Câte o stea dezghiogată-n dinţi/Şi Lunii noastre fără de părinţi/Îi conduceam logodnicul acasă/Vin, catifea, ambrozie, mireasă" *(trecusem de perdeaua dintre staluri).*

Frecventul apel la modelul nichitastănescian se concretizează în versuri ce pot fi numite, cu uşurinţă, pastişe: „Tu umbră a celor ce vor fi/ca un soare gândit de lumină/dedus din lumină/surpat din lumină//Şi fusul gândeşte răsucirea/şi firul imaginează ghemul//Ghemul ăsta de fon/din care un interstiţiu e totul//din care bucată cu bucată/ţâşneşte armonia de a fi nefăcut/fără a fi increat//de a fi nefăcut/fără a fi negândit („din poezia *lumină de la foc*). Sau: „De ce s-o desprinde steaua de cer cu un ţiuit înlăuntru/De ce s-o lăsa de gri piatra pe care o iubisem atât/De ce-i smulgem mirosul busuiocului cel îndelung răbdător/ De ce se descleiază hambarele de ce cad aripile golului" (din poezia *titlu*). Sau: Unde-i Fiinţa, unde-i Străina/De-a nu o fi gândit mi-e toată vina" (*desfacerea*). Sau: „Noi care credem linia/o lege/pe care doar întâmplarea/o înţelege" (*noi, care credem linia*).

Între modelele abordate (adorate) figurează şi poezia conceptuală a lui Cezar Baltag: „Avem timpul cărării, umblării, vederii/chiar şi-al greutăţii (cereţi-l pe-al mării)/avem timpul florii şi timpul desfacerii/Dar nu timpul unic, suprem, zis al coacerii/Avem timpul calului înainte de naştere/Sau timp suspendat într-o minus-cunoaştere/Avem de ajuns timp pierdut, timp găsit/Şi chiar pentru unii timp fără sfârşit" (din *magazinul de timp*). Următoarea strofă din poezia *Ange Dechu* (în volumul **Ieşirea din apă**) „ce era să fie a fost/acum este ce este/pe o tablă neagră-mi explic/această simplă poveste" pare o replică la această strofă din *Remember* (**Madona din dud):** „Ştiu un zvon pe de rost,/Clipa trece în zi,/Ce va fi a mai fost,/Ce a fost va mai fi".

Şi poezia ludică a lui Gheorghe Tomozei este o prezenţă activă în memoria culturală a lui Ion Stratan: „Până firul şi fira/Înmulţesc Altamira//Până mâinile, fad//Se usucă şi cad /(…)//Până când piramida cea mare/Îşi scuipă-nlăuntrul sub forma/Stelei Polare//Până când piramida/Cea mică//Adoarme de frică" (în *Rama de cuvinte. Prolog)*. Admirabila poezie *îţi ridicaseşi ochii de pe carte,* care se încheagă în stilul poeziilor galante ale lui Tomozei, conţine şi câteva fireturi argheziene: „Îţi ridicaseşi ochii de pe carte/Cu o ţigară scumpă ce se-mparte/Recruţilor, detaşamenţi de armă,/Şi violentă cât culoarea parmă/Închis-ai cartea fără de coperţi/Stam singur şi uimit, îngheţ în drepţi,/Potrivind privirea ce-ţi cădea pe dale/Nesigură de toate şi agale./Iubeam din tine gâtul cu un măr/Ajuns, la jumătate de-nghiţire, văr/Cu cel pe care-l străluceai în mână -/Erai tot mai discretă până/În lume – respirare şi concretă –/Păreai asociaţia secretă/A zorilor ce răspândeau lumină/Şi restul e Venire fără vină" (în **Lumină de la foc).** În poezia *memento,* jocul trimite la poezia ludică a lui Ion Gheorghe: „Pe tine de platoşe plin/Te vor numi Odin//Pe tine, ce lanţuri te înconjoară/Te vor numi Fenris-fiară//Pe tine, cel iubitor/Te vor numi Thor//Zăpada întreagă/Să vă-nţeleagă/…)/Kneph, pământul de plăsmuit/Sub zăpezi era neiubit/Frumoasă e, Doamne, Emla/De toate are şi încă ceva/Atât e de-ntunerică/De-i trebuie biserică/Atâta-i de-ntrupată/Cum e Aceea fată./Îi mângâie braţul pe sabie/Când şi-a strunit o corabie/ Întinde mâna, inele/Spre buzele mele//Şi când să o pup/Vine Fenris cel lup".

„Psalmii reali" din **Mai mult ca moartea** (titlu ce trimite la volumul **Mai mult ca plânsul)** nu depăşesc, valoric, nivelul poeziilor religioase (cele izbutite) semnate de Nichifor Crainic şi de Vasile Voiculescu: „ Fără putere, fală, voinţă sau un ban/Stau singur cu mâncarea rămasă peste an /(…)/ca o lumină-n lampă ca steaua fără plozi/sunt fluturii doar îngeri şi clipele Irozi/sunt singur fără Tine, Tu, Doamne, Tu iubire/că eşti înfăptuire şi eşti nemărginire/Mai singur ca Psalmistul mă-ntreb pentru o dată/De merită şi viaţa atâta lăudată" …. (*Psalm XVI*)

Aşa cum observa Mircea Martin, în poezia lui Ion Stratan „adoptarea feluritelor formule poetice nu este atât urmarea unei înclinaţii naturale, cât a unui program poetic". În principiu Ion Stratan are nevoie de stabilitatea modelului din două motive: pentru a-l înveşmânta în broderii menite a ilustra spectaculoasele sale virtuţi retorice şi, respectiv, pentru a masca, prin joc, ceea ce este hiperlucid în raportul său cu vicleniile existenţei. Poate că Ion Stratan, cel apolinic, se află în acele texte în care lasă cuvintelor iniţiativa. Acele texte, eliberate de sarcina de a sluji unei idei, unei anumite tehnici sau unui model, beneficiază de farmecul unui limbaj ajuns la o fervoare sărbătorească. Între frumoasele texte din această categorie se află şi *lăsai tu pragul să te urce-n voie (*din ***Lumină de la foc)*** unde cuvintele zburdă fericite şi unde controlul cerebral, care induce, în genere, impresia de artificialitate, cedează locul aşa-numitei ardenţe a comunicării şi a trăirii: „Lăsai tu pragul să te urce-n voie/Din glezne până la braţul de aloe/Lăsai lumina să-ţi aşeze-n creşteri/Un cuib făcut de pieptenii cei meşteri/Şi-n coate străluceau lumini de arcuri/Dezîncordate ca furtuna-n parcuri/Lăsai parfumul să salte-n creieri/Ca pe-un Spartacus prefăcut în greieri/Şi-ţi agăţai la gât încet, aionul/Bijuteriilor de-argint, batalionul/Bătăii fierului cu ochiul cald –/Tu desprindeai smaraldul de smarald/Cu bluza ca un steag din colonii/Şi mult mai vie-n albe Bastilii/Puneai o cuşmă frigiană lunii/Lăsând tot restul stelelor ranchiunii".

Sensul secret al acelor poezii în care este evidentă postura de *poeta faber* înclinat spre discreditarea, la modul cinic, a emoţiei şi spre etalarea iscusinţei poetice este legat de opţiunea de a *resubstanţializa* modelele în portativul cărora se exprimă.

În nenumărate poezii ingeniozitatea dă roade spactaculoase, după cum în altele surplusul de ingeniozitate complică discursul şi, totodată, subţiază lirismul. Conştient de natura mimetică a talentului său şi, pe de altă parte, de strălucitele sale posibilităţi meşteşugăreşti, Ion Stratan încearcă să confere un statut experimentalist, de factură ludică, propriilor exerciţii lirice de o înaltă performanţă între limitele asumate. Poezia ludică a sa implică, pe lângă o ascuţită sensibilitate metafizică, o histrionică (şi foarte modernă) atitudine auctorială faţă de propriul joc: „poetul joacă o anume ipostază, aşa cum le-a jucat pe toate celelalte, contemplându-şi cumva de sus, histrionic, cu scepticism şi cu cinism propriul joc" (Mircea A. Diaconu, **Poezia postmodernă**, Aula, 2002, p. 112).

În **Ruleta rusească** (Ed. Cartea Românească 1993) şi în toate volumele ulterioare se accentuează scepticismul biografic („Metaforele noastre nu ne mai cuprind/Şi aleargă asemenea unor peisaje moi/Dincolo de lumea în care trăim/În care gândim. În care nu mai credem" (*1850 15 aprilie*). Poetul renunţă într-o mare măsură la voluptatea modelării meşteşugite a discursului în forme poetice preexistente, spre a promova, în spiritul *poeziei directe*, propriile trăiri al căror numitor este revolta. Trupul a devenit „un fel de ceas pentru timp"; timpul ne ţine „cum/ţine pânza zepelinului încărcătura de hidrogen/ în afara vântului dintr-o muchie de/aer uscat/în afara vieţii ăsteia care ne ţine precum/o iapă în alergare mânzul adormit" (*Timp şi vânt*). Tematica se diversifică lăsând impresia de poezie ocazională (în sensul dat acestei sintagme de Goethe), de reacţie spontană în faţa unui stimul aparţinând realităţii imediate: „Sandu, trezeşte-te, este chiar viaţa/care trece ca o englezoaică bătrână/târându-ne prin parcul castelului/pe fiecare de-o mână" (*Alexandru muşina, la mănăstirea Royaumont*).

Între poeziile pe tema maşinismului din ciclurile neofuturiste intitulate *Cimitirul de maşini* se remarcă fragmentul *IX* dedicat roţii de rezervă: („numai roata de rezervă apare/În prim plan, numai ea. Cromată,/spiţată, spilcuită, curată. Aferentă./Ea conducea de fapt maşina, ea era/esenţa maşinii, rezerva. Ea urca/de-a latul dealurile, ea era fixată/foarte precis chiar în mijlocul ei/(…)/Ea s-a transformat într-o auroră/într-un maxilar, într-un cerc ocolit/într-un ring de ascultat muzica/într-o pasăre care cântă cântă/tot mai încet într-o înserare/bruscă a dimineţii, într-o draperie/pe care nu se poate zugrăvi ceva") şi acela în care viziunea poetică este animată de fantezista naturalizare a produsului industrial: „şi portierele erau de petale şi/acoperişul de brusture şi parbrizul/din libelulă iar pântecul era de cărăbuş/cu lumini de elitre, iar eşapamentul era/mirosul de nalbă".

Obosit, parcă, de aşa numita *anxietate a influenţei,* Ion Stratan a înlocuit, în aceste cicluri, „retorica pur lexicală, nobilă, intelectuală, abstractă" (Nicolae Manolescu, **Literatura română postbelică I Poezia,** Editura Aula, Braşov, 2001, p. 369) cu epicul subordonat modernei atracţii pentru automobile, schimbând, astfel, radical, orbita lirică.

O antologie severă ar pune în cuvenita lumină ceea ce este valoros în poezia cu mai multe faţete a lui Ion Stratan.

Poate că Ion Stratan, cel apolinic, se află în acele texte în care lasă cuvintelor iniţiativa. Acele texte, eliberate de sarcina de a sluji unei idei, unei anumite tehnici sau unui model, beneficiază de farmecul unui limbaj ajuns la o fervoare sărbătorească.

eseu

Constantin Cubleșan

INCURSIUNI ÎN ISTORIA TIPARULUI LA ROMÂNI
(Arhim. Veniamin Micle și Petre Cichirdan)

De istoria tiparului românesc s-au ocupat de-a lungul vremii Al. I. Odobescu, C. D. Fortunescu, Nicolae Iorga, P.P. Panaitescu, T. N. Manolache, Ioan Negrescu, Constantin C. Giurescu, Mircea Tomescu, Mircea Păcurariu ș.a. Al. I. Odobescu propune ipoteza că prima tipografie ar fi funcționat la Mănăstirea Govora; P.P. Panaitescu crede că „Mănăstirea Snagov a fost un posibil loc al tipografiei lui Macarie". Disputa altor cercetători are în vedere localizarea la Dealu, Govora sau Bistrița.

studii

În ciuda faptului că unii dintre cercetătorii literaturii române de azi sunt de părere că nu trebuie să luăm în considerare vechile texte bisericești, ele neavând nici o calitate beletristică propriu-zisă, ceea ce poate fi acceptat până la un anumit punct, realitatea este că promovarea lor a stimulat apariția tiparului pe teritoriul țării noastre, înlocuind copierea manufacturieră, și difuzarea operelor (religioase) sub această formă, pentru a înlesni, în cele din urmă, producția literaturii laice și dezvoltarea ei. De aceea, nu este lipsită de interes cercetarea și cunoașterea temeinică a modului cum a pătruns tiparul în spațiile teritoriale din Transilvania, Țara Românească și Moldova, nu mult după impunerea tehnologiei inventate de Johannes Gutenberg, în secolul al cincisprezecelea, în Germania (primele tipărituri datează din 1430, la Strasburg) și identificarea corectă a acelora care l-au adus la noi, instalând primele tipografii în spațiile monahale, cele mai propice la acea dată pentru noua... *industrie* de carte.

Desigur, începuturile, ca toate începuturile, nu sunt lipsite de momente incerte și de confuzii în privința personalităților care s-au implicat în acest proces editorial. Una dintre cele mai controversate figuri ale acestor începuturi a fost, pentru istoriografia noastră, Ieromonahul Macarie, considerat a fi venit, după tradiție, în Muntenia, la solicitarea domnitorului Radu cel Mare, și care a dat prima carte tipărită în țara noastră, la 1508, **Liturghierul**, într-o locație, cum se spune azi, asupra căreia specialiștii au purtat dispute vehemente adesea, opinând, cu argumente mai mult sau mai puțin autoritare, fie pentru Mănăstirea Dealul, fie pentru Mănăstirea Bistrița. Unul dintre cei mai recenți și prestigioși cunoscători ai istoriei tiparului bisericesc din România, Arhimandritul Veniamin Micle (din 1992 slujitor la Mănăstirea Bistrița, distins în anul 2000 cu Diploma de Onoare din partea Societății Culturale „Anton Pann" din Râmnicu-Vâlcea, numit „Membru de onoare" al Asociației Arhiviștilor și Prietenilor Arhivelor, pentru „psiunea și profesionalismul dovedit în cercetarea documentelor istorice"), pe baza îndelungatelor cercetări personale, se pronunță lămuritor (probabil definitiv) în privința identității primului nostru tipograf din România, într-o carte realizată sub formă dialogată, în compania gazetarului Simion-Petre Cichirdan (director și fondator al publicației ***Cultura vâlceană***, din 2009, figură de intelectual cu o interesantă formațiune enciclopedică), având binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului: **Tiparul biseridcesc la români** (Editura Praxis a Arhiepiscopiei Râmnicului, Râmnicu-Vâlcea, 2016).

După un succint excurs în preistoria tiparului universal, vorbind despre tehnica imprimărilor, încă din timpurile cele mai vechi (sub formă de ștampile, reproduceri cu ajutorul gravurii etc), pentru multiplicarea de texte (în Sumer, în Babilon, în Egipt, apoi la romani și în Orient – tehnica numită *tipărire tabelară* – în China, de unde ajunge în Europa și este utilizată la reproducerea cărților de joc. Aici, diferiții meșteri caută mijloace de mecanizare în multiplicarea manuscriselor, făurind litere mobile de imprimat, astfel încât în 1428 sunt menționați la Nürnberg așa numiții „săpători de litere"; în Italia, la Florența, în 1430 funcționează „tipare din lemn pentru facerea cărților de joc și a sfinților", iar în 1444, la Lyon, documentele rețin „gravori de tipare", pentru ca în 1452 la Viena să se elaboreze chiar un „regulament" al gravorilor de modele „pentru imprimat stindarde și steaguri". Meritul perfecționării tipografiei moderne revine însă lui Johannes Gutemberg, care în 1438 experimenta tipărirea cărților, cu litere mobile. Odată ajunsă aici, arta tipografică cunoaște o rapidă dezvoltare, cu o „acerbă concurență în stil comercial". Arhim. Veniamin Micle face și de data aceasta o rapidă trecere în revistă a evoluției tiparului european, din care reținem că prima imprimerie este cea de la Strasburg din 1458 dar în următorii 30 de ani, în Franța, se înființează peste 40 de tipografii; în Italia meșteșugul pătrunde în 1464, prin călugării benedictini de la Mănăstirea Subiaco, de lângă Roma. În numai 15 ani peste 50 de orașe italiene au deja „tiparnițe". După 1468 încep să funcționeze tipografii în aproape toate capitalele și marile orașe europene: în Germania, în Țările de Jos, în Anglia, la Copenhaga, în Austria, Turcia, Rusia etc, etc, dar, important pentru noi, în Muntenegru, la Cetinje, în 1494.

La Veneția, tiparul este introdus în 1470 și de el se leagă începuturile tiparului din țara noastră. La 1483 aici se realizează „prima carte tipărită în limba slavonă". Este vorba de **Liturghierul** catolic, imprimat „cu litere glagolitice, pentru croații catolici din Slovenia și Dalmația". Se presupune că acest **Liturghier** slavon este opera ieromonahului Macarie din Muntenegru, însoțitorul aici a principelui George Cernoievič, cel care înființează mai târziu o tipografie la Cetinje, unde se tipăresc, cu litere chirilice, trei cărți în 1494-95.„Toate tipăriturile se datorează ieromonahului Macarie, cre și-a desfășurat activitatea între 1493-1496 (...) tipografia a fost adusă de la Veneția, cumpărată de la Andreas Thorresano, unde Macarie învățase meșteșugul tiparului".

Corecția opiniilor mai vechi vine acum: Arhimandritul Veniamin Micle e de părere că nu acest Macarie de la Cetinjie este primul tipograf român. Domnia sa descoperă faptul că în această perioadă „au fost trimiși la Veneția artiști români ca să se desăvârșească" în arte, toți fiind din Transilvania. Dintre aceștia „documentele menționează câteva personalități originare din Transilvania, care s-au consacrat artei tipografice". Și precizează: „Printre primii tipografi venețieni, menționați de cărțile tipărite între 1470-1490, se află în anul 1472 și Thomas Septemcastrensis de civitate Hermani, adică *Toma Transilvăneanu din orașul Sibiu*". Contemporani cu acesta mai sunt Ioan Francisc din Brașov, la Modena și Bernard Secuiul, la Neapole. În anul 1485 sunt menționați, de asemenea, „Andreas Corvus Burciensis de Corona, adică *Andrei Corbu Bârsanu din Brașov*" și „Martinus Burciensis de Cseidino, sau *Martin Bârsanu din Codlea*", operele lor fiind păstrate în colecțiile Muzeului Brukenthal din Sibiu.

În 1491, după închiderea tipografiei din Cracovia, maestrul „Schweipoldt Fiol se refugiază în Ungaria, stabilindu-se împreună cu ucenicul său Martinus Burciensis de Cseidino la Mănăstirea Peri din comitatul Maramureș" unde sunt tipărite cinci cărți între care „o **Evanghelie** în limba română", Martinus fiind primit în rândul monahilor. Deci: „năzuința Bisericii noastre de a se folosi de tipar este mai timpurie decât activitatea lui Macarie ieromonahul din parioada 1508-1512" (Se face aici o istorie a Mănăstirii de la Peri).

După încetarea activității tipografice din Mănăstirea Peri, „tipograful Martin Bârsanu vine în Țara Românească, căutând un mediu propice dezvoltării meșteșugului său".

De istoria tiparului românesc s-au ocupat de-a lungul vremii Al. I. Odobescu, C. D. Fortunescu, Nicolae Iorga, P.P. Panaitescu, T. N. Manolache, Ioan Negrescu, Constantin C. Giurescu, Mircea Tomescu, Mircea Păcurariu ș.a. Al. I. Odobescu propune ipoteza că prima tipografie ar fi funcționat la Mănăstirea Govora; P.P. Panaitescu crede că „Mănăstirea Snagov a fost un posibil loc al tipografiei lui Macarie". Disputa altor cercetători are în vedere localizarea la Dealu, Govora sau Bistrița. „Cercetările recente pe care le-am efectuat pe documente de arhivă", precizează Veniamin Micle „primul egumen bistrițean" a fost „ieromonahul Macarie". La Mănăstirea Bistrița a funcționat și o Școală mănăstirească, de limbă slavonă, la care a învățat și „Neagoe, viitorul domn al Țării Românești".

De remarcat că numele de Macarie este foarte răspândit printre monahii vremii, de unde și toate incertitudinile în identifigarea biografiei personale a primului nostru tipograf: „ieromonahul Macarie tipograful din Muntenegru; ieromonahul Macarie, egumenul Mănăstirii Bistrița; ieromonahul Macarie, egumenul Mănăstirii Govora; Macarie, mitropolitul Țării Românești; ieromonahul Macarie, egumenul Mănăstirii sârbești Hilandar din Muntele Athos", toți aceștia fiind contemporani. Dar, zice Arhimandritul Veniamin Micle:„nici unul dintre aceștі omonimi, propuși de istorici, nu este ieromanahul Macarie tipograful" nostru. Pentru a demonstra, pe scurt, acest fapt (domnia sa are numeroase comunicări și studii pe acest subiect), face o incursiune asupra introducerii și dezvoltării tiparului în Țara Românescă, ajungând la concluzia că „tipografii Macarie din Muntenegru și Macarie din Țara Românească nu sunt identici (...) ieromonahul Macarie din Muntenegru nu ar fi părăsit Zetta, când a fost cotropită de turci, ci a murit la Mănăstrirea Obod, de lângă Cetinje (...) ieromonahul Macarie tipograful din Muntenegru s-a stins din viață în Mănăstirea Obod", așa că nu avea cum să vină în Țara Românească pentru a-și continua activitatea.

Urmând traseul tipăriturilor, prin Polonia (Cracovia) și descriind asemănarea tipăriturilor slavone de acolo cu acelea venețiene și apoi cu cele de la noi, Veniamin Micle conchide: „ne permitem să identificam pe Macarie cu Martinus Burciensis de Cseidino, român de origine (...) Centrul monahal spre care s-a orientat Martin Bârsanu a fosu Mănăstirea Bistrița din Oltenia, cea mai renumită vatră de cultură slavonă la începutul secolului al XVI-lea (...) pentru formarea tipografiei, ieromonahul Macarie aplică tehnica venețiană". Analizând influențele privitoare la caracterele tipăriturilor, comparativ cu cele veețiene dar și cu cele poloneze (frontispicii, vignete și literele mari ornamentale etc.), constată că „tipograful nostru a creat modele noi".

În încheiere, după amănunțite cercetări documentare și de tehnică tipografică, ieromonahul Veniamin Micle se rostește tranșant: „se poate conclude că ieromonahul Macarie tipograful a fost român transilvănean, originar din orașul Codlea, județul Brașov, meniționat în documentele medievale sub numele de Martinus Burciensis de Cseidino; a învățat arta tipografică la Veneția, a cunoscut la Cracovia pe tipograful Schweipold Fiol, de a cărui operă tipografică a fost influențat. După un timp, petrecut în Mănăstirea Peri din Maramureș, unde tipărește câteva cărți împreună cu Fiol, s-a stabilit la Mănăstirea Bistrița din Oltenia, unde a devenit ieromonahul Macarie și a tipărit trei cărți într-o perioadă de cinci ani (1508-1512)./ Faptul că nici sârbii nu și-l asumă pe tipograful Macarie din Țara Românească, însuși V. Iagič îl numește:«der walachischer Macarius», ar fi o greșeală să nu-l recunoaștem ca român, transilvănean de origine, din Codlea, identificat în persoana lui Martinus Buricensis de Cseidino, devenit «Macarie ieromonahul», prin adoptarea voturilor monahale și primirea harului preoției".

Am insistat anume pe acest episod din istoria tiparului bisericesc la români, istorie realizată de Arhimandritul Veniamin Micle, întrucât consider a fi cu adevărat noutatea, de maximă importanță, adusă în istoriografia noastră de specialitate. În rest, avem de-a face cu o pertinentă și meticuloasă sinteză istorică asupra apariției și evoluției tiparului în spațiul românesc din Țara Româneacă, din Moldova, Basarabia și din Transilvania, cu aplicare asupra detaliilor semnificative ale diverselor cărți tipărite aici, din secolul al XVI-lea până în contemporaneitate, cu interesante și de reținut incursiiuni, de cercetare comparată, în istoria tiparului în țările vecine, într-o perioadă a începuturilor europene ale acestuia. Incursiunea este cu atât mai de evidențiat cu cât, așa cum obseva interlocutorul Arhimandritului Veniamin Micle, Petre Cichirdan „epopeea tiparului se încheie în începutul epocii calculatorului (...) o istorie de aproape o mie de ani" a „luminii cărții", a „informației tipărite".

Viorel Nica

O îndrăzneață destimatizare

Apărut în urmă cu doi ani la Ierusalim, tradus din ebraică în română de Marlena Braester, publicat de Humanitas în 2016, romanul *Iuda de* Amos Oz este o izbutită tentativă de recuperare a figurii trădătorului pe care întreaga creștinătate l-a perceput dintr-o perspectivă negativă, necatadicsind să-i dezvăluie caracterul ambivalent, cu atât mai puțin să-i scoată în evidență trăsăturile pozitive, să-i reliefeze dimensiunea profund umană, să acceadă în interioritatea-i zbuciumată. Chiar dacă alunecă spre heterodoxie, o asemenea interpretare și, totodată, reconstrucție recuperatoare nu este câtuși de puțin lipsită de legitimitate ficțională. Parcurgând-o cu răbdare, cu înțelegerea cuvenită, sine ira et studio, ne dăm seama că autorul nu și-a pierdut timpul degeaba, ci întru folosul acelor cititori ai săi dornici să reevalueze trecutul, să-l privească într-un mod mai degrabă elastic decât rigid, să-i lumineze unele porțiuni întunecate, să-i urmărească desfășurarea abruptă, nu de puține ori contradictorie, să-i sesizeze buclările, clivajele, vulnerabilitățile.

Abia despărțit de prietena-i Yardena, o fire capricioasă și aventurieră, certat cu prietenii săi socialiști din pricini politice, lipsit de sprijinul părinților aflați în faliment, nevoit să-și abandoneze studiile universitare, tânărul Shmuel Ash „a luat hotărârea să părăsească Ierusalimul cât mai repede" (în anul 1960) spre a-și căta norocul aiurea. Răzgândindu-se, a rămas totuși în Ierusalim, și-a găsit de lucru în primitoarea casă a pensionarului Ghershom Wald unde „trebuia să-i țină companie câteva ore pe zi bătrânului infirm" pe care îl avea în grijă nora sa văduvă, enigmatica Atalia Abarbanel, fiica notoriului Shaltiel Abarbanel, pe nedrept trecut în rândurile trădătorilor de către mărginiții politicieni naționaliști, nedispuși să se împace vreodată cu arabii. În noua postură de companion cuminte, deferent, comprehensiv, el „reușise să-și corecteze toate defectele: entuziasmul nefondat, vorbăria, tendința lipsită de bărbăție de a lăcrima și nerăbdarea permanentă", devenind „un om liniștit și matur", cu un comportament ascetic, retras, meditativ, „ascultând cu multă atenție predicile pe care dl Wald i le ținea cu mare plăcere" în serile lungi de iarnă. Cu toate că n-avea de ce să se plângă, „casa aceasta de la capătul aleii Rav Elbaz i se părea deodată ca o închisoare în care tristețea îl năpădea de la o zi la alta". La un moment dat, tânărul cel ascultător „hotărî să se schimbe", „să fie de acum înainte un om calm și curajos, care știe ce vrea și care se străduiește să-și îndeplinească voința fără să clipească și fără nicio ezitare". În ciuda faptului că împărtășea ideile socialiste și se considera ateu, el unul îl iubea pe Isus și era convins că „Iuda Iscariotul a fost cel mai fidel și mai credincios dintre toți discipolii lui și că nu l-a trădat niciodată, ci, dimpotrivă, a vrut să arate întregii lumi măreția sa" dumnezeiască, neasemuită.

Amintindu-și de „înțepătura scorpionului" de care avusese parte în copilărie „Shmuel Asch „se umplea de un fel de dorință confuză de a ierta pe toată lumea și de a iubi pe oricine îi ieșea în cale". După cum bine a observat Atalia ce lucra „în biroul unui detectiv particular", el se străduia să ducă „o viață de călugăr", numai că imaginația-i zvăpăiată zburda, nestingherit, dintr-un harem într-altul. Continuându-și cercetarea istorico-religioasă, ambițiosul investigator iudofil a aflat că „Iuda Iscariotul e întemeietorul religiei creștine", în calitate de „om înstărit, educat, realist, cunoscător al Torei scrise și al celei orale, apropiat fariseilor și al preoților" ce-i ceruseră să se infiltreze în grupul lui Iisus spera a afla în ce constă misiunea sa cu adevărat. În scurt timp însă, „Iuda Iscariotul a devenit Iuda creștinul", „cel mai înflăcărat dintre toți ucenicii " lui Hristos, ajungând să creadă cel dintâi „în natura divină a lui Iisus", în atotputernicia Sa, în misiunea-i mântuitoare, asumându-și „organizarea crucificării", riscând să le apară celorlalți ca trădător abominabil, spânzurându-se după ce a înțeles că „provocase moartea omului îndrăgit și admirat", devenid mai apoi „cel mai abominabil și detestabil", „personificarea trădării, întruparea iudaismului și întruparea legăturii dintre iudaism și trădare". În mod paradoxal, aidoma lui Iisus pe care l-a slujit cu tot devotamentul de care era în stare, „Iuda Iscariotul a făcut prin moartea lui, mai multe decât în timpul vieții", punând în mișcare angrenajul istoric al creștinismului, asigurându-le tuturor creștinilor posibilitatea de a se manifesta ca principali făuritori ai istoriei. Câteodată „Shmuel își amintea bine imainea lui Iuda din câteva picturi celebre ale Cinei celei de Taină: figură diformă și dezgustătoare, stând ghemuită ca un vierme la capătul mesei". Spre regretul său „însă în niciun text cunoscut nu găsise (...) nici cea mai mică încercare de a-i lua apărarea acelui om, om fără de care nu ar fi existat crucificarea, nu ar fi existat creștinism, și nici biserică". Până și romancierul Aharon Avraham Habak, în narațiunea-i *Pe panta îngustă*, l-a plăsmuit pe Iuda într-o manieră repulsivă, fără pic de înțelegere, ca pe „un om dezgustător", dezomenit în cel mai înalt grad cu putință, neatribuindu-i nici măcar o singură trăsătură pozitivă, nesesizând că, dincolo de aparențele nefavorabile, monstruoase, „Iuda a fost credinciosul cel mai înfocat și cel mai devotat lui Iisus Hristos".

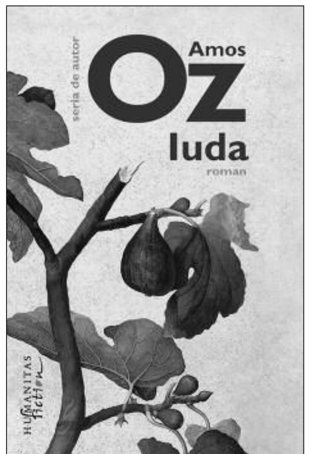
Tocmai când se pregătea, entuziasmat, să se întâlnească, undeva în oraș, cu Atalia, ghinionistul, antieroul Asch s-a împiediat, a alunecat pe o treaptă, astfel încât s-a pomenit cât de curând la spital, „în secția de ortopedie". După externare s-a întors în cârje în casa de pe aleea Rav Elbaz, simțindu-se „învăluit de o liniște dulce", bucurându-se de delicatele îngrijiri ale Ataliei care se străduise să-i compenseze accidentul neprevăzut, și-a reluat firul meditației tihnite, gândind că oricine „acceptă să se schimbe", oricine „are curajul să se schimbe va fi întotdeauna considerat trădător de cei care nu sunt capabili de nicio schimbare și se tem de schimbare ca de moarte, și nu înțeleg ideea de schimbare, pe care o urăsc" prin prisma conservatorismului lor obstinat și incorigibil, căpătând convingerea că „trădarea lui Iuda nu s-a împlinit sărutându-l pe Iisus la venirea trimișilor", ci „în clipa morții lui Iisus pe cruce", în clipa în care „și-a pierdut credința" și „rostul vieții" propriu-zise.

După ce a fost onorat de prea simțitoarea-i îngrijitoare cu o imprevizibilă scenă de dragoste (pe care romancierul își dă silința să ne-o prezinte cu discreție, fără să alunece de fel pe panta exhibiționismului erotic), convalescentul norocos s-a entuziasmat din cale afară, ridicându-se la înălțimea uneia dintre înflăcăratele, cutezătoarele lui aspirații intime.

Entuziasmul îi sporise simțitor de îndată ce văduva focoasă (ce ar fi putut să-i fie mamă) consimțise să se furișeze din nou sub plapuma lui, învățându-l, cu răbdare de odaliscă deprinsă cu toate tertipurile dragostei orientale, „cum să-i întoarcă plăcerea" dozată cu toată subtilitatea de rigoare. Deși „se părea că totul revenise la normal", „tânărul știa că zilele lui în casa aceea erau numărate". Pe de altă parte, lui unuia „i se trezise dorința de a ieși din casa aceasta cavernoasă, de a pleca în locuri deschise, în munți sau în deșert, sau poate pe mare", unde nădăjduia să înceapă cu adevărat o viață nouă, într-o bună măsură diferită de cea precedentă.

Îndemnat chiar de Atalia care nu pregetase să iasă în întâmpinarea dorinței sale, să-i înțeleagă starea de spirit favorabilă schimbării, din ce în ce mai întrematul Shmuel Ash părăsise în cele din urmă casa fosilizată, ce îl găzduise exemplar trei luni, fermecându-l prin ambianța-i letargică, desuetă, obsoletă, făcându-l să se simtă „ca și cum iarna aceasta ar fi fost adoptat de bătrânul infirm și de văduva" iubitoare, ca și cum „nu le aparținea decât lor de acum înainte", creându-i impresia că reușise să-și compenseze stânjenitoarele frustrații.

În pofida faptului că-i heterodoxă în planul semnificației, cutezând să recupereze figura trădătorului, să-i scoată în relief pozitivitatea, s-o destigmatizeze într-o măsură apreciabilă, s-o reintegreze în circuitul normalității, s-o legitimeze din punct de vedere ficțional, ficțiunea *Habesora al-spi Yehuda ish Krayot (Judas)*de Amos Oz alege să configureze într-o liniștită modalitate ortodoxă, îngăduindu-le semnificanților de care se prevalează cu prudență să se juxtapună treptat, să gliseze cu ușurință dintr-un registru într-altul, să se desfășoare din perspectiva rodnicei continuități, să relaționeze într-un chip cât se poate de degajat, abținându-se de la orice acrobație tehnico-formală, să dobândească acea voluminozitate menită să le asigure o proiectare estetică remarcabilă și, totodată să le garanteze un modus operandi impecabil. Alegere inspirată, de natură s-o propulseze pe orbita artefactelor cu adevărat valoroase, inconfundabile, performante, atât de necesare acelei forme de literatură hotărâte să se remarce mai degrabă prin profunzime, complexitate, frumuseți decât prin veleitarism, capacitatea de a șoca și de a stârni senzație.

Petru Pistol

Diortosiri

Moto-ul: *„că nu este nici o gramă / Dîn a lumii scrieri toate să nu aibe melodramă"* (*Levantul*).

Habent sua fata libelli

La romani era auzită sentința: *Habent sua fata saxa*, „Pietrele au soarta lor". Normal că nu despre orice piatră este vorba, pentru că o piatră aruncată după un câine e, totuși, alta decât aceea lovind o ființă umană. Pe o *piatră* s-a construit civilizație după civilizație, iar pe o „piatră" cu suflet (antonomasie) s-a înălțat însăși Biserica lui Hristos.

Același lucru s-a spus despre cărți: *Habent sua fata libelli*, „Cărțile au soarta lor". Vitregia sorții nu este doar lotul omului , al pietrelor, ci și al cărților. Prima dintre toate calamitățile care amenință cartea este uitarea, nepăsarea noastră, lenevia spiritului. Ea, uitarea, aruncă în foc, în flăcările mai aprige decât cele care au cuprins Biblioteca din Alexandria, bibliotecă după bibliotecă. Abia de mai reușesc bieții scriitorași să întrețină limbile hămesite ale balaurului uitării. (Și n-am reuși de nu i-am strecura în loc de cărți și multă maculatură). Adaugă revolta barbariei împotriva spiritului: practici ale nazismului funest ori ale proletcultismului indoct, ale comunismului disperat (v. Biblioteca Universitară din București).

Dictonul despre soarta cărților sună totuși puțin altfel.

În 1286 apărea tratatul *De litteris, syllabis et metris*, autor Terentianus Maurus. Aici stă scris: *Pro captu lectoris habent sua fata libelli*. Așadar, cărțile au soarta lor, dar *pro captu lectoris*, „în funcție de receptarea lectorului", de primirea prin care le învrednicește cititorul.

Deși mult *ante litteras*, sună potrivit ca exergă pe „frontonul" cărților care, începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, revendică dreptul de coautor al cititorului.

La romani era auzită sentința: *Habent sua fata saxa*, „Pietrele au soarta lor". Normal că nu despre orice piatră este vorba, pentru că o *piatră* aruncată după un câine e, totuși, alta decât aceea lovind o ființă umană. Pe o piatră s-a construit civilizație după civilizație, iar pe o „piatră" cu suflet (antonomasie) s-a înălțat însăși Biserica lui Hristos.

P.P.

litere

Ion Predescu

Istoria literaturii române pe înţelesul celor care citesc (II)

Mateiu I. Caragiale este interpretat prin conceptele de povestire şi vorbire (tratat de mai toate şcolile lingvistice şi de istorie a mentalităţilor din secolul XX şi nu numai: „nu se poate o mai clară separaţie între domeniul povestirii al cărui stăpân e Pantazi şi domeniul vorbirii aflat în posesia lui Pirgu. Aici se află pragul stilistic esenţial pentru înţelegerea lui Mateiu I. Caragiale”). Şi un complex tematic drag lui Nicolae Manolescu: originală, opera lui Mateiu I. Caragiale continua să nu poată fi despărţită de critica ei, care o însoţeşte în posteritate, ca o umbră.

Nicolae Manolescu remarcă inovaţia lui Eugen Lovinescu mai ales in critica de poezie continuată, apoi, prin Călinescu, Negoiţescu, Grigurcu şi Cistelecan. Este foarte cunoscută clasificarea romanului românesc în Doric, Ionic şi Corintic: „trei vârste ale romanului, nu neapărat succesive, mai ales la noi, dar care anunţă şi constituie romanul postmodern, mult mai eclectic decât acela modern şi care-şi ia libertăţi, la care precedesorul lui nici nu visa”.

Opera lui Mihail Sadoveanu, dorică,este substanţializată şi prin următoarea afirmaţie, devenită memoria afectivă a lectorului: „arta lui Sadoveanu devine, într-un anume sens, literală, adică mai apropiată de literă, de caligrafie, de semnul grafic. Stilul realist şi provocator atât de pregnant al primului Sadoveanu lasă loc unui stil al decorativului şi al livrescului. Aici sfârşeşte utopia sadoveniană a cărţii la litera ei”.

“Liviu Rebreanu este citit şi astăzi, fără dificultate, dovadă că romanul doric continuă să fie popular. Marin Preda este simţit ca un Rebreanu al câmpiei muntene, ceea ce îi explică succesul după al Doilea Război. Formulele literare îşi au viaţa lor. Imprevizibilă, ca oricare alta. În plină dezvoltare planetară a megapolisului, iată doi evocatori ai ruralităţii tradiţionale al căror loc în conştiinţa cititorilor pare garantat”.

Hortensia Papdat-Bengescu:” propune introducerea referentului,care nu este doar un mijloc, o tehnică de a se exprima prin intermediul unui alter ego al romancierului ionic: ea are consecinţe importante asupra personajelor. Acestea îşi pierd unitatea fenomenală şi devin un soi de fantome ale subiectivităţii”.

George Bacovia nu are nici pesimism metafizic, nici “spiritualitate”, precum Lucian Blaga, „nici materialitatea viguroasă de la Arghezi”, ci are ”jelanie a fiziologiei”, aşa cum spune cu dreptate Vladimir Streinu, remarcă Nicolae Manolescu, care apoi catagrafiază sfârşitul continuu, prin gen proxim, al poeziei lui Bacovia: „este singurul poet român care a coborât în infernul simţurilor. Nu se poate vorbi de tragism, în sens propriu, care ar presupune o conştiinţă. E vorba de o foială subumană şi subconştientă, exprimată atât de naiv, încât suferinţa poetului te înduioşează ca aceea a unui Van Gogh al sonurilor nearticulate”.

Tudor Arghezi este interpretat de Nicolae Manolescu prin prisma transcendenţei goale, din teza lui Hugo Friedrich. O ideea dragă autorului acestor rânduri.

Mateiu I. Caragiale este interpretat prin conceptele de povestire şi vorbire (tratat de mai toate şcolile lingvistice şi de istorie a mentalităţilor din secolul XX şi nu numai: „nu se poate o mai clară separaţie între domeniul povestirii al cărui stăpân e Pantazi şi domeniul vorbirii aflat în posesia lui Pirgu. Aici se află pragul stilistic esenţial pentru înţelegerea lui Mateiu I. Caragiale”). Şi un complex tematic drag lui Nicolae Manolescu: originală, opera lui Mateiu I. Caragiale continua să nu poată fi despărţită de critica ei, care o însoţeşte în posteritate, ca o umbră.

La Ion Pillat întâlnim afirmaţia: Ce poet extraordinar este Ion Pillat. Camil Petrescu este structurat astfel: „după Camil Petrescu, nu se mai scrie roman ca înainte. Autorul *Patului lui Procust* a reformat radical un gen care nu-şi prezentase decât de puţină vreme titlurile de acreditare în literatura noastră”. Şi o aserţiune în sensul spectacolului care a avut loc:” toate personajele lui Camil Petrescu stăpânesc această artă şi cred în salvarea aparenţelor mai degrabă decât în salvarea sufletului. E o formă de nesinceritate la mijloc, explicabilă printr-un sentiment de onoare foarte puternic. Şi care implică un cod al onoarei. Această latură a sufletului camilpetrescian mă face să cred că nu dragostea si cu atât mai puţin, amorul-pasiune, cum au pretins Şerban Cioculescu şi A. Paleologu, care s-au duelat cu eleganţă pe această temă, reprezintă atitudinea caracteristică în viziunea despre iubire a scriitorului,în încercarea de a struni sentimentul în chingile bunei-cuviinţe şi ale unor abilităţi burgheze. Cu toate că scriitorul era un antiburghez declarat. Şi nu e vorba, în definitiv de amor-pasiune, ci de amor-vanitate, mişcat de un prea evident misoginism şi totodată de snobismul unor burghezi de dată recentă, unor mari pretenţii”.

Personalitatea lui Lucian Blaga este fixată astfel de Nicolae Manolescu: ‘’Lucian Blaga rămâne, îndeosebi, în memoria criticilor ardeleni, dar şi în aceea a şcolii de după 1965-1970, ca un poet mare şi ca un eseist capabil să prindă în formule memorabile duhul naţional. Pe măsura trecerii timpului, această admiraţie neţărmurită de care a beneficiat pe furiş dramaturgul, se topeşte încet-încet, dar vizibil, ca gheaţa calotelor polare. Dăm două pagini în urmă şi ne găsim echilibrul, cititori fiind şi iubitori de filosofie blagiană: „Expresivitatea literară a eseurilor lui Blaga este excepţională. Niciodată autorul n-a stăpânit mai bine instrumentul limbii”. Mai apoi: „nerevelat suficient este meritul lui Blaga de a fi definit metafora sub raport ontologic, ca Pierre Ricoeur o jumătate de secol după aceea”. A reţinut, în schimb, atenţia, o distincţie la fel de originală, care implica ontologia metaforei, aceea dintre „cunoaşterea paradisiacă” şi „cunoaşterea luciferică”. Deceniile acelea până în 1950 au fost substanţiale, în dezbaterea de idei şi metode, în spaţiul naţional şi cel european,am putea continua, o modalitate de synoichism..

Interpretarea lui Ion Barbu este excepţională. Un critic absolut şi un poet absolut: „Două au continuat să se afle până astăzi printre preferinţele mele absolute: *Nastratin Hogea la Isarlâc* şi *Timbru*”. Întrebam, de obicei, fără nici un preambul: vreţi să ascultaţi cea mai pură artă poetică din câte s-au scris vreodată? Şi recitim strofa a doua din *Timbru*: „Ar trebui un cântec încăpător precum/ foşnirea mătăsoasă a mărilor cu sare;/ or lauda grădinii de îngeri, când răsare/ din coasta bărbătească al Evei trunchi de fum...” cine ştie una la fel de frumoasă să ridice mâna.

Anton Holban ar trebui considerat ,,unul dintre cei mai importanţi prozatori moderni. El a clarificat formula ionică de roman”.

M. Blecher este autorul „Întâmplărilor în irealitatea imediată”, ‘’prin expresionismul său e înrudit cu proza avangardiştilor”. ,,Irealitatea lui Blecher este ca un ceas cu cifre fosforescente aruncate pe fundul mării. Blecher are astăzi o cotă la fel de mare ca, dintre interbelici, Mateiu I.Caragiale si nu poţi să nu te minunezi când te gândesti că şi unul, şi altul contează pe o singură carte”, concluzionează Nicolae Manolescu.

George Călinescu este prezentat in capitolul ”Moştenirea lui George Călinescu”... ,,Daca Eugen Lovinescu pune cea dintâi piatră la temelia literaturii noastre moderne, George Calinescu îi aşează bolta”.” Între sfârşitul Primului Război Mondial şi începutul celui De Al Doilea, se consumă cea mai bogată şi variată epocă din literatura română modernă şi ea datoreaza aproape totul lucrarii critice a celor doi.In 1941,cand apare Istoria literaturii romane de la origini pana in prezent,canonul este fixat pana la inceputul secolului urmator.” Desi George Calinescu a repudiat estetica de cate ori i s-a ivit prilejul, este cel mai instrumentalizat, conceptualizat, dintre toti criticii interbelici. ,,El a început prin a susţine că ,,spiritul critic este actul creator eşuat “ şi a sfârşit prin a rezolva înaintea lui Wellek aporia simţ critic / simţ istoric.” Şi: ,,În realitate, critică şi istorie sunt două înfăţişări ale criticii în sensul cel mai larg “.

Mai departe:,, Adevarata critică de valoare conţine implicit o determinaţiune istorică, dar nu e cu putinţă sa faci istorie literară fără examen critic”. Nicolae Manolescu va afirma mai departe: ,,Sunt propoziţiile teoretice cu cel mai durabil ecou în epoca postbelică. Ele constituie, de altfel, unul din principalele motive pentru care mi-am intitulat cartea:,, Istoria critică a literaturii române”.

Apariţia „Istoriei literaturii române de la origini până în prezent” a prilejuit atacuri violente în publicistica epocii, fiindcă impunea un criteriu estetic istoricilor epocii vechi şi un criteriu istoric, literaturii contemporane. Mărturia autorului acestor rânduri este urmatoarea: George Calinescu, datorită acestor atacuri, a plecat din Bucureşti şi a stat un timp, retragându-se la Râul Vadului, pe Valea Oltului. L-a contactat pe colegul lui de facultate, Gheorghe Bobei din Ramnicu Valcea si l-a rugat să-l viziteze în casa închiriată din Comuna Câineni, să interpreteze muzică simfonică, să discute literatura,filosofie,arta... Gheorghe Bobei,sef de promotie al generatiei S.Cioculescu,absolvent cu media zece al Facultatii de Litere si Filosofie obtinuse insa si, pe langa note, sase bile albe,maximum de notare, fiind felicitat de Ramiro Ortiz. Dupa şase luni de vizite la George Calinescu,ultima oara nu l-a mai gasit.Genialul critic s-a reintors la Bucuresti. Liniste si destin.

Alt capitol din „Istoria literaturii române pe intelesul celor care citesc” se numeste ,,Tablou de epoca”. Despre Vasile Voiculescu intalnim afirmatia memorabila si tulburatoare: ,,Sfant si martir”. B.Fundoianu, exceptionalul eseist in viziunea noastra, ar fi un poet cu ,,o bucolica imaginara”. Un subcapitol: ,,De ce nu avem roman?” tratat exhaustiv în ‘’Sadoveanu sau Utopia cărţii”. Gib I. Mihăiescu rămâne prin *Rusoaica* - 1933 si *Donna Alba* - 1935. Ionel Teodoreanu este romancierul ‘’care ar putea fi cel mai ilustru fabricator de fraze cosmetice”. Despre Constantin Stere: ,,S-ar spune ca lui îi priau băile de mulţime şi mişcările de masă “.

A treia generaţie de critici maiorescieni: Paul Zarifopol, Perpessicius, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu. Să cităm finalul interpretării despre Ş. Cioculescu: ,,Pentru meritul de a fi ţinut aprinsă flacăra spiritului critic în vremuri anormale, Dumnezeu să-i ierte concesiile din ultima parte a vieţii!”.

Avangarda este prezentata prin Urmuz, Tristan Tzara, Ion Vinea, Ilarie Voronca, Geo Bogza, Gellu Naum...

Generaţia 1927. Literatură şi ideologie, tratează opera şi activitatea lui Mircea Eliade (,,Noi suntem generaţia cea mai binecuvantată, cea mai făgăduitoare din câte s-au ridicat până acum în ţară”, scria foarte tânărul Eliade. N-a fost să fie! comenteaza Nicolae Manolescu), Mihail Sebastian (Ca şi Eliade, Sebastian e, ideologic, doldora de contradicţii. Ideologia nu-i compromite însă opera”.), Eugen Ionescu (,,Sunt sfâşiat -sfâ-şi-at- de toate vanităţile, de toate ambiţiile. Sufăr incomensurabil că nu sunt cel mai mare poet al Europei, cel mai mare critic universal...”), cât şi în modestie (,,Nu mă pot devota. Aceasta e marea mea tragedi e... Nu mă pot transcede. Nu mă pot părăsi, uită, azvârli.”), Emil Cioran (Eseurile lui Emil Cioran cele din *Cartea amăgirilor* se ivesc datorită „extazului muzical “. ,,Schimbarea la faţă a României”, în viziunea autorului acestei cronici literare, ar fi o formă de exorcizare a spiritului naţional prin vituperări, poate de neînţeles „după principiul lui Nietzsche: civilizaţiile trebuie să îşi consume diavolii interiori pentru a putea ajunge la capodopere).

Capitolul: „Un lustru de tranziţie” discută despre tragediile petrecute în deceniile cinci-sase ale secolului trecut. Apoi urmează alt capitol: ,,Vestigii ale unei literaturi normale”: Edgar Papu, Constantin Noica, Constant Tonegaru, Alexandru Paleologu, Radu Stanca, Adrian Marino, Ion Negoiţescu, Ştefan Augustin Doinaş, Nicolae Balotă.

O frază exceptională despre Edgar Papu: „Este întru câtva nedrept ca personalitatea lui Edgar Papu, comparatist excepţional, cunoscător al catorva limbi străine, traducator al lui Cervantes, erudit cu bune studii în Italia şi Austria, temeinic informat în istoria culturii şi autor a trei cărţi înainte de 1947, să rămână legată de nefericita idee protocronistă”.

Despre Constantin Noica: ,,Una dintre minţile cele mai limpezi din filosofia culturală romanească”. Sau: ,,Oare ce am putea spune în

cronici

afară de a constata încă o dată permanenta ispită a compromisului util spre care a fost mai tot timpul înclinat autorul cărţii, de asemenea postume, "Rugaţi-va pentru fratele Alexandru?"

Despre Ion Negoiţescu: ,,Cea mai mare calitate a criticii lui Negoiţescu este şi defectul ei cel mai mare: extrema originalitate".

Despre Augustin Doinaş: ,,Daca Doinaş este un poet mare, este cu siguranţă în vechile balade". Capitolul apoi despre Realismul-socialist... Mihai Beniuc este singurul poet realist-socialist autentic. Eugen Jebeleanu ar fi compus în *Hanibal*: oneste parabole civice, nu i-ar spăla pacatele din odele ocazionale, dar, totusi, ar fi propus si gesturi publice de oarecare demnitate". Geo Dumitrescu rămâne şi prin cea mai frumoasă aventură, prin ,,Câinele de lângă pod". Ion Gheorghe creează prin *Zoosofia*, icoane pe sticlă... Nicolae Labiş anunţă ca nimeni altul poezia deceniului următor. Zaharia Stancu se legitimează prin: ,,Ce mult te-am iubit" si "Desculţ". „Interesantă remarca stilistică a lui Eugen Negrici: spiritul revanşard al amintirilor fiului de ţăran sarac de pe Valea Călmăţuiului din Teleorman, conduce la acel ton sacadat, plin de repetiţii si inversiuni al prozei lui Stancu". Reţine Nicolae Manolescu, conjecturând: ,,Desculţ inaugurează realismul socialist in romanul romanesc. Urmat de Mitrea Cocor."

În interpretarea lui Marin Preda, Nicolae Manolescu aserţionează: ,,Este ceea ce n-au înţeles adversarii revizuirii: fără o relectură critică, nu există o viaţă de apoi a operelor...". Marin Preda este investit de Nicolae Manolescu cu şansele unui mare romancier naţional si universal, datorită spiritului doric, adiaforiei, cu un termen al lui Eugen Negrici, ,,o obiectivitate nemaiîntâlnită nici chiar la Rebreanu ". El îl făcea, apoi, pe ţăran să vorbească precum în realitate. Dacă limba orăşeanului din sud o descoperise Caragiale, limba ţăranului moldovean al lui Creangă sau Sadoveanu ori a celui ardelean al lui Rebreanu era, în bună masură, creaţia personală a autorilor, nicidecum un idiom local autentic. Abia in prozele de început ale lui Preda ţăranul din sudul ţării vorbeşte pe limba lui. Scriitorul n-a urmat însa legile prozei.

„Cronica de familie" descrie ultima sută de ani de istorie, de la reforma agrară a lui Cuza la aceea a lui Groza. Tonul este de caricatură neagră, goyescă.

Eugen Barbu realizează prin *Groapa* monografia unei lumi ,,care ia naştere din mucigaiuri, bube si noroi..", o lume în expansiune, tânără, viguroasă. o baie de senzaţii, în care se scaldă descrierile de natură, întâmplările şi personajele." Capitolul "Luptatori pe frontul ideologic" prezintă câteva personalităţi care au ajuns până la noi. Paul Georgescu, criticul şi romancierul, cu schimbarea la faţă a devenit drag, mai ales dupa ce Nicolae Manolescu a povestit despre discuţiile, pe care le-a avut cu el, despre viitoarea sa carte "Sadoveanu sau Utopia cărţii". Crohmălniceanu de pe cărţile căruia am învăţat generaţii întregi. Paul Cornea, de unde învăţăm si acum. Ce bucurie să aflăm că 'Tomozei a scris uneori versuri superioare lui Ion Pillat, că Florin Mugur este un quaker liric tremurând ca varga în faţa neantului, Nichita Stanescu, cu o pecete inefasabila, metalingvist, cu o limbă poetică liberă şi încântătoare cum este zborul păsării în văzduh, Marin Sorescu, funciar antidogmatic, când dai peste un sens, dai, de fapt, peste o uşă închisă, Ioan Alexandru, un sat fabulos, ortodoxismul suav al primelor imne. Ana Blandiana, ton inconfundabil, un jurnal de existenţă cântărită etic, Prelipceanu, cu excepţionalul poem despre metaforă, Dimov, cea mai originală expresie a barocului. Şi aproape toată literatura română canonică.

Literatura română, in stilul şi scriitura Nicolae Manolescu, devine privire si concept, într-un pandant cu maximum de structuralitate, în aşa fel încât viaţa în sine devine suportabilă..

Despre Monica Lovinescu, Nicolae Manolescu,"cartograf benedictin al ideii ca fiecare se cuvine judecat după ce a realizat", afirmă: "Noi toţi am ascultat-o cu sfinţenie pe Monica Lovinescu vreme de treizeci de ani la Radio "Europa libera" comentând cărţi de literatura publicate în tara". Generaţii întregi am citit cu religiozitate cronica literara a lui Nicolae Manolescu din Romania literară, o aşteptam săptămânal ca pe o liturghie laică, am glosat asupra lecturilor infidele, asupra metamorfozelor poeziei, asupra contradicţiilor maioresciene, asupra temelor manolesciene, ne-am redefinit idealitatea, care a devenit sentiment livresc, citind despre utopia cărţii, am conceptualizat doricul, ionicul si corinticul, am văzut spectacolul literaturii clădit cu fiecare frază asumată ca bibliografie metabolizată în "Istoria critica a literaturii române", am trăit canonul cu vocile lui până la a deveni sens tăcut..

Paul Aretzu

O monografie culturală

O carte bine făcută, temeinică şi serioasă, ca şi autorul ei, **Nicolae Stoie**, este **Astra – 50. Etapele unui parcurs sinuos, reconstituite din interior** (Biblioteca Judeţeană „George Bariţiu", Braşov, 2016), o monografie aniversară cu totul deosebită. Nu greşim dacă admitem că tema aleasă este epuizată, fiind tratată sistematic, abundent, recurgându-se la un discurs atrăgător, reactualizându-se efervescenţa unei jumătăţi de secol de viaţă redacţională, deşi scriitorul notează cu modestie: „Cu precizarea că: «Astra – 50» nu este, în cele din urmă, (conform ideii iniţiale) o monografie, ci doar un text structurat pe capitole" (p. 14). În fapt, el contextualizează revista *Astra* într-un cadru cultural-istoric general, dar şi al presei braşovene, eliminând unele erori acumulate de-a lungul timpului de cei care au scris despre revistă, redând aspecte vii ale vieţii culturale, decupând texte reprezentative pentru diferite etape ale destinului revistei.

Nicolae Stoie face o prezentare generală a literaturii în anii cincizeci, şaizeci, şaptezeci, prezentându-ne astfel circumstanţele apariţiei revistei. Daniel Drăgan, care avea mai multe atuuri, asumă calitatea de lider al scriitorilor braşoveni. Revista apare în 20 iunie 1966, moment de însufleţire a vieţii literare. Colegiul şi echipa redacţională erau alcătuite din scriitori fără o notorietate deosebită, dar „autohtoni". Primul număr, consideră autorul, este promiţător, având colaborări de primă mărime şi un aspect grafic inspirat. Sunt evocate şi avatarurile prin care a trecut, impuse de cenzura ideologică.

Nicolae Stoie determină, în parcursul de până azi al revistei, mai multe etape: 1966-1973, 1974-1980, 1980-1989, şi după 1990. Primul stadiu traversează două momente politice total diferite: o perioadă de relativ liberalism, cu urmări stimulative, întreruptă brusc de un îngheţ ideologic, prin care s-a instalat dirijismul şi cultul personalităţii *conducătorului*. Se reuşea, însă, pe lângă materialele propagandistice impuse, să se publice şi texte interesante, care îşi menţin valoarea şi azi. Revista a susţinut şi un spirit polemic şi a avut, aproape tot timpul, contribuţii documentaristice. Au semnat scriitori consacraţi, dar au fost încurajaţi, susţinuţi şi tineri talentaţi. Din păcate, la începutul anilor '70, revista devine mai pronunţat controlată de organele politice locale. Nefastele „teze din iulie", susţinute de N. Ceauşescu, orientează publicaţia (ca toată viaţa culturală) spre servilismul politic. Fiind implicat în „istoria" Astrei, Nicolae Stoie oferă multe informaţii (cum afirmă în titlul cărţii) „din interior". Remarcabile sunt, desigur, documentele autografe salvate din *Arhiva Astra*, sporind astfel aspectul afectiv şi autenticist al monografiei. O schimbare vizibilă în bine o are revista între 1971 (ianuarie) şi 1972 (martie), când este condusă de Mihai Nadin, un spirit inventiv şi dinamic, care publică şi un supliment, „Astra literară".

A doua etapă parcursă de revistă este plasată între anii 1974-1980 şi este etichetată de autor drept „nefastă". Îndeplinesc, pe rând, funcţia de redactori-şefi Mihai Nadin (1974-1975), Ion Ciutacu (1975-1976), Nicolae Stoie (1977-1980) şi Daniel Drăgan (după noiembrie 1980). Revista este anexată unui ziar local de propagandă, „Drum nou", şi are apariţii trimestriale. Ea se redresează când scapă de remorca la care fusese obligată. Monografistul analizează sintetic rubrici, texte, autori, conturând o imagine, în general, favorabilă.

Etapa următoare se înscrie între 1981 şi 1989, avându-l redactor-şef pe Daniel Drăgan. Revista îşi recapătă periodicitatea lunară şi publică scriitori notabili naţionali, dar şi braşoveni talentaţi (Gheorghe Crăciun, Alexandru Muşina). Sumarul revistei este destul de variat: rubrici fixe, seriale tematice, interviuri, poezii, proză, comentarii critice. În a doua jumătate a anilor '80, revista cunoaşte din nou un regres, fiind subsumată mai intens politicului.

După 1989, a existat un elan reformator. A fost schimbată (nu în totalitate) vechea echipă redacţională, funcţia de redactor-şef revenindu-i lui A. I. Brumaru. După o vreme, lui Vasile Gogea. O primă etapă, între 1990 şi 1997, este una de tranziţie prelungită. Apariţiile sunt intermitente (în 1991 nu apare niciun număr). În 1998, „Astra" se rupe în două, o parte devenind autonomă faţă de editorul de până atunci, apărând sub patronajul Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român şi fiind editată în colaborare cu „Gazeta de Transilvania". Cealaltă „Astră", condusă de Costel Ionescu, este succesoarea revistei precedente, fiind editată de Consiliul Judeţean Braşov. Cele două „Astre" nu sunt rivale, dar îşi propun ţinte diferite: „una întoarsă programatic spre tradiţie, cu scopul reactualizării ei dintr-o nouă perspectivă", cealaltă „aţintită asupra prezentului" (p. 107). Amândouă îşi încetează apariţia în anul 2000.

„Astra" reapare în 2006, datorită diligenţelor prozatorului Doru Munteanu, având ca editor Consiliul Judeţean Braşov. Redactor-şef este Nicolae Stoie. Revista este serioasă, valoroasă prin calitatea colaboratorilor şi a textelor publicate. Valorifică experienţele anterioare, fiind, totodată, şi novatoare. Rubricile sunt interesante: interviuri, restituiri, concursul de receptare critică „Poemul comentat", „Poeţi de colecţie", „Arhivele Astrei", poezie, proză etc. Îşi întrerupe apariţia în 2009.

În 2010, revista reapare însoţită de un „Supliment. Literatură, arte şi idei", fiind patronată de Biblioteca Judeţeană "George Bariţiu" şi de Consiliul Judeţean. Redactor-şef este Nicolae Pepene. Comentariile, citatele selectate din materialele publicate fac din cartea lui Nicolae Stoie o adevărată recenzie de mari dimensiuni. Noua serie a „Astrei" este interesată în primul rând de recuperarea istoriei. „Suplimentul" este divers şi atractiv, propunând texte de actualitate literară şi culturală.

În afara activităţii publicistice, „«Astra» a încercat (şi a reuşit) să se impună ea însăşi ca o «instituţie de cultură» propulsându-şi în viaţa comunitară propriile-i iniţiative, care (se poate spune) au devenit «istorie culturală»" (p. 151). Dintre acestea sunt detaliate *Serile Astrei*, *Cenaclul Astrei*, *Premiile Astrei*, *Colocviul revistelor de cultură*, *cărţile Astrei*. Aceste activităţi oferă posibilitatea unor lecturi publice, vernisaje, colocvii, lansări de cărţi, concursuri şi premieri, tipăriri de cărţi.

Nicolae Stoie dă şi o imagine exterioară a „Astrei", percepută de revistele importante din ţară, citând abundent din atitudinile acestora: *Luceafărul*, *Argeş*, *Gazeta literară* (1966), *Contemporanul*, *România literară*, *Nord literar*, *Cronica*, *Familia*, *Arca*, *Cronica Veche*, *Viaţa Românească*, *Dilema Veche*.

Un capitol al cărţii se ocupă de revista Astra *văzută* de Securitate. Existau ofiţeri de securitate, dar şi informatori recrutaţi dintre membrii redacţiei. Surprizele apărute după 1989, când mulţi şi-au văzut dosarele de urmărire, au fost dintre cele mai neaşteptate şi mai neplăcute.

Cartea se încheie cu un album de fotografii şi cu fişe biobibliografice ale directorilor şi redactorilor-şefi ai Astrei, alcătuite pentru un posibil dicţionar.

Este o lucrare elaborată, documentată. Ea nu se limitează la prezentarea unor informaţii seci, fiind o flexibilă, culturală, extinzând întotdeauna textul, prin agreabile digresiuni. O revistă marcantă, ajunsă la o jumătate de secol de existenţă, a avut şansa unui interpret pe măsură, implicat, apt să-i scrie istoria, să o fixeze într-o scriere atrăgătoare şi absolut necesară.

Nicolae Stoie face o prezentare generală a literaturii în anii cincizeci, şaizeci, şaptezeci, prezentându-ne astfel circumstanţele apariţiei revistei. Daniel Drăgan, care avea mai multe atuuri, asumă calitatea de lider al scriitorilor braşoveni. Revista apare în 20 iunie 1966, moment de însufleţire a vieţii literare. Colegiul şi echipa redacţională erau alcătuite din scriitori fără o notorietate deosebită, dar „autohtoni".

cronici

Iulian Moreanu

Necesarul păcat

Cât fuseseră elevi, Cristian şi Ioana şi-au trăit iubirea prin îmbrăţişări şi sărutări pătimaşe, uneori de-a dreptul disperate, de parcă se anunţase sfârşitul lumii şi nu mai aveau mult timp de petrecut împreună, care se consumau în special pe o bancă de pe malul lacului ori la întunericul încăperilor în care se organizau ceaiuri aranjate în pripă. Într-o seară, i-a pus mâna pe genunchi şi a simţit cum acesta frigea şi tremura uşor. Şi-a mişcat palma pe pulpă în sus, încurajat de tăcerea şi lipsa ei de reacţie, apoi şi-a retras-o şi şi-a cerut iertare.

Ea nu a zis nimic, iar el nu a mai repetat gestul acela de care i-a fost ruşine şi din cauza căruia, a doua zi, în prima pauză în care s-au văzut, nu a îndrăznit s-o privească în ochi. Însă ea părea a nu fi fost deranjată de ce se petrecuse cu o seară în urmă, ceea ce i-a dat curaj ca la următoarea întâlnire şi plimbare în jurul lacului, după ce s-au aşezat pe bancă, să-i pună din nou palma pe genunchi şi să o strecoare apoi pe sub fustă. Şi-a plimbat-o încet în sus, tremurând tot, alături de ea, gâfâind înăbuşit, amândoi, în timp ce gurile lor, cu o voluptate şi o lăcomie de înfometaţi făceau schimb de fluide fierbinţi care aveau gust de pere coapte şi zemoase.

Domnul Damian spunea glumă după glumă, din ce în ce mai fără perdea, temperat din când în când de soţie, mignona doamnă Victoria, fără prea mare convingere. Nu se supăra nimeni, dar în sinea sa, Cristian credea că rotofeiul domn Damian sărea intenţionat calul, chiar dacă făcea din când în când cu ochiul, nevinovat, către Ioana, parcă cerându-şi scuze; revenea peste câteva minute cu un banc de nivel superior.

A dus mâna mai sus, şi mai sus, până când a simţit marginea chiloţilor. Aceştia erau umezi acolo unde picioarele se împreunau, şi ea şi le-a despărţit, invitându-i palma sa la rându-i umezită de emoţie să pătrundă până la vulva înconjurată de un desiş de fire mătăsoase, lungi şi încâlcite, ce se lăsau dezmierdate cu supuşenie şi recunoştinţă, parcă, de degetele sale, în timp ce el, înfiorat, uitase să mai respire.

Din sexul Ioanei se prelinseseră secreţiile plăcerii, ca untul topit, catifelându-i degetele. A avut certa senzaţie că o să cadă într-un hău fără capăt, în timp ce întregul trup i s-a scuturat în spasme care au ţinut încă secunde bune după ce a ejaculat abundent, simţind că nu-şi va mai reveni niciodată din moleşeala care apoi l-a cuprins ca şi cum inhalase un drog. Deşi era sigur că de acum înainte Ioana nu s-ar mai fi împotrivit unor asemenea gesturi, Cristian nu l-a mai repetat şi nici nu a împins lucrurile mai departe, dintr-o convingere intimă şi fermă că i-ar fi putut aduce atingere mândriei şi demnităţii sale de fecioară.

Dragoste au făcut abia după câţiva ani. Cristian era în anul trei, iar ei îi trebuiseră câteva luni de zile, aproape un an, ca să scape de teama de boboacă speriată de cât de mult văzuse că era de învăţat. Cristian stătea la un cămin din Grozăveşti, în timp ce Ioana locuia la o gazdă aranjată de o cunoştinţă a tatălui ei, pe Schitu Măgureanu, chiar în dreptul staţiei de tramvai, într-un bloc vechi, înalt şi trainic, alături de cel în care se aflau redacţiile reunite a două publicaţii studenţeşti. Cristian mersese cu ea din prima zi, ajutând-o cu transportul bagajelor şi a devenit rapid unul de-al casei.

Gazdele erau doi soţi, Tache (Damian şi Victoria), ambii funcţionari la Primăria de sector din apropiere. În fiecare duminică era invitat la masă. Aducea şi el câte o sticlă de *Tokay* pe care o cumpăra de la un magazin de dulciuri din Piaţa Kogălniceanu, iar atmosfera era mai mult decât plăcută. Domnul Damian spunea glumă după glumă, din ce în ce mai fără perdea, temperat din când în când de soţie, mignona doamnă Victoria, fără prea mare convingere. Nu se supăra nimeni, dar în sinea sa, Cristian credea că rotofeiul domn Damian sărea intenţionat calul, chiar dacă făcea din când în când cu ochiul, nevinovat, către Ioana, parcă cerându-şi scuze; revenea peste câteva minute cu un banc de nivel superior.

Parcă nevoind să se lase mai prejos, doamna Victoria a început să-i facă şi ea ochi dulci lui Cristian, într-un mod foarte controlat. Îl atingea întâmplător când îi întindea farfurioţa cu prăjitură, îşi foşnea aţâţător rochiile obraznic-străvezii, când trecea pe lângă el, şi când îi vorbea nu ezita să se aplece mult, pentru a fi sigură că i se simţea mirosul coloniei fine, cu care oricum îşi dădea din plin. Deşi micuţă de statură, doamna Victoria era o femeie plăcută, chiar frumoasă, care compensa înălţimea redusă cu nişte trăsături delicate ale feţei şi un mod de a fi atât de natural, încât aveai impresia că te cunoşteai cu ea de când lumea.

Mai în glumă, mai în serios, Cristian a întrebat-o pe Ioana dacă nu sesizează că domnul Tache îi cam făcea ochi dulci, iar ea a zis că da, observă acest lucru, dar nu o să-i dea motive să meargă mai departe. Au căzut de acord să caute o altă gazdă, iar până atunci să se poarte ca şi cum nu ar fi remarcat nimic nepotrivit în purtarea grobianului domn Tache..

Într-o zi, Cristian s-a întâlnit cu doamna Victoria în dreptul unui chioşc de ziare, şi aceasta l-a întrebat dacă nu voia să se uite prin nişte cărţi de filozofie vechi, ale unor profesori interbelici care nu erau agreaţi la nivel oficial. Le descoperise de curând, făcând ordine printre nişte lucruri rămase de la tatăl său, fost profesor la un liceu de elită din capitală. În prima clipă, Cristian ar fi vrut să spună că va avea această ocazie atunci când se vor întâlni la masa duminicală, dar acceptă cu o plăcere reţinută, spunându-i doamnei Victoria că doar va urca, pentru a vedea de cine sunt scrise şi a le va parcurge titlurile şi eventual sumarul. În acelaşi timp, avea bănuiala că doamna Victoria nu se va rezuma la a-i arăta doar nişte cărţi prăfuite, pe care nu le-ar fi putut găsi decât la *Fondul secret*, deci cu atât mai râvnite. Îşi mai zicea însă şi că gazda Ioanei ieşise la acea oră de prânz ca să cumpere ceva de mâncare pentru pauza de prânz, aşa că nici ea nu va putea întârzia prea mult în oraş.

Doamna Victoria a luat-o pe scară, înaintea lui, scara era foarte abruptă, aproape verticală, iar de sub rochia ei din voal ieşeau arome cald-umede de parfum fin. Sau poate totul era doar în imaginaţia lui. La un moment dat, doamna Victoria s-a împiedicat de o treaptă şi s-a aplecat chicotind în faţă, sprijinindu-se de balustradă înainte ca să o prindă Cristian de mână, lăsând la vedere o pereche de chiloţi roşii, cu volane grena. Se putea întâmpla oricui, la urma urmei.

Imediat ce au intrat în casă, în loc să aducă promisele cărţi, doamna Victoria s-a dus direct la bucătărie, de unde a adus un borcan de *Globo* şi l-a întrebat dacă vrea ness-ul frecat, sau cu apă fierbinte. Şi zicând frecat, îşi miji ochii uşor oblici, de culoarea florii soarelui, ca ai unei pisici.

- Cu apă caldă, a zis Cristian, pentru că i s-ar fi părut ridicol să stea unul în faţa celuilalt frecând în căni cafeaua solubilă, până ajungea o spumă crem. Cât fierbe apa, mă pot uita pe cărţi...

Însă doamna Victoria nu-l mai auzi, dispărând în bucătărie şi întorcându-se după câteva minute din dormitor, însă, într-o ţinută lejeră, îu care în nici un caz nu se putea mai putea înapoi la serviciu. În mâini ţinea două ceşti de cafea din care ieşeau aburi ce răspândeau o aromă plăcută, aţâţătoare de simţuri. Le puse cu indiferenţă pe o măsuţă şi se propti în faţa lui Cristian, care se aşezase un fotoliu.

- Măi băiete, tu eşti chiar prost? îl întrebă şi-i prinse bărbia în palmă, obligându-l s-o privească.

Cristian începu să tremure de emoţie, sexul deja i se întărise instantaneu, ca betonul, se aşteptase la acest deznodământ al venirii sale aici, însă gândul la Ioana îl împiedica să răspundă invitaţiei evidente a doamnei Victoria. Pe de altă parte, chiar dacă nu ar fi rezistat ispitei, pentru el ar fi fost pentru prima dată când s-ar fi culcat cu o femeie. Roşi, şi îşi trase capul într-o parte.

- Sau cumva... eşti virgin? Ai?... îl întrebă doamna Victoria prinzându-i din nou capul şi forţându-l să se uite la ea. Aşa e?... Aşa eee!... Ei, în cazul acesta, se schimbă treaba...

După ce a ajuns la cămin, Cristian s-a aruncat în pat şi a început să plângă. Aşa l-a găsit Dan, colegul de cameră. Prima sa experienţă sexuală fusese uluitoare, doamna Victoria îl iniţiase cu mult tact şi dibăcie, cu răbdare şi fineţe, ca o veritabilă profesoară, reuşind în primul rând să-l facă să-şi depăşească toate inhibiţiile. Era un adevărat vulcan erotic şi făcea dragoste cu o voluptate nebănuită. Vorbea porcos şi îl îndemna să facă la fel, să se elibereze de orice fel de reţinere. Cuvintele vulgare o excitau la maximum şi le ţipa, repetându-le de parcă încerca să înveţe o poezie pe deasupra. L-a stors de ultimul fir de energie şi ca să-l mai întremeze puţin i-a turnat la sfârşit un pahar

proză

de whisky şi l-a obligat să bea ness-ul care se răcise. Sesizând apoi un început de regrete în gesturile şi mai ales muţenia în care căzuse, uluit, după momentele de extaz fizic pe care le trăise, de ceea ce putuse face, i-a zis, cu o voce care se voia deopotrivă blândă, dar şi autoritară:

- Vreau să-ţi spun câteva lucruri. Unu: ceea ce s-a întâmplat azi, aici, rămâne strict între noi şi aici. Nici nu mă gândesc că ai putea spune cuiva, indiferent cine ar fi acel altcineva. Apoi, dacă vrei să o mai facem, mă anunţi din timp, cu două, trei zile înainte, ca să ştiu cum să aranjez lucrurile. S-ar putea să nu ne mai putem întâlni aici, aşa că o să ne vedem într-un hotel sau la o prietenă. Nu-ţi face griji în privinţa asta... Şi, în sfârşit, mai ales asta vreau să reţii: să nu te gândeşti că ai înşelat-o pe Ioana. Nu! Cu ea, evident că nu te-ai culcat, şi vă gândeaţi probabil să fiţi amândoi puri ca două flori de-abia îmbobocite... Vrăjeli! Aiureli, ai să te convingi. Nu te supăra, dar cam aşa e. Crezi că ai săvârşit un păcat faţă de ea? Probabil, dar gândeşte-te, totuşi, că este, a fost un păcat necesar. Înţelegi ce vreau să zic, nu?

Cristian deja începuse să regrete amarnic nebunia care tocmai se consumase. Pe undeva, îşi zicea, până la urmă, tot trebuia să o facă într-o zi, şi nu neapărat pentru prima dată cu Ioana, chiar dacă aşa avusese de gând, aşa visase. Se certa în gând pentru că nu rezistase ispitei, dar era şi mândru că devenise bărbat. Dacă în locul Ioanei ar fi fost oricine altcineva, poate că altfel ar fi stat lucrurile; ba ar fi stat la fel, îşi zise, pentru că ar fi iubit-o cu aceeaşi pasiune, neavând de unde şti de existenţa ei, a Ioanei.

Se îmbrăcase în pripă, deşi doamna Victoria îi spusese că avea timp suficient să facă un duş, pentru că Damian era plecat într-o delegaţie de trei zile, „dacă vrei, poţi să şi dormi aici...”

- Nu ai greşit absolut deloc! continuă doamna Victoria. Întotdeauna bărbatul trebuie să fie mai experimentat decât femeia. Eşti la o vârstă la care ar fi trebuit să fi avut peste zece, douăzeci de femei la activ... Îmi este imposibil să cred că un bărbat atât de frumos şi de deştept ca tine s-a masturbat până la vârsta asta. Te rog să mă ierţi că ţi-o spun atât de direct, dar aşa vei înţelege mai bine ce lucru minunat ai făcut azi. Am făcut, de fapt. Hai, nu te mai bosumfla. Totul rămâne între noi, bine? mai zise doamna Victoria şi începu să se îmbrace şi ea, pentru că până atunci stătuse dezbrăcată, cu o nonşalanţă descurajantă, ce sugera că se mai aflase în asemenea situaţii.

Relaţia cu doamna Victoria a durat câteva luni. Se întâlneau atât în apartamentul din Schitu Măgureanu, atunci când Ioana era la cursuri, iar grăsunul domn Tache cine ştie pe unde hălăduia, cât şi prin diverse hoteluri unde doamna Victoria era ca la ea acasă. S-au văzut chiar şi în apartamentele unor prietene ale ei. Uneori, Cristian se trezea cu nişte bani în buzunar, pe care nu avea idee când doamna Victoria i-i strecura. Odată a întrebat-o ce e cu ei:

- Doar nu crezi că te plătesc!? s-a răstit la el. Mă vezi fiind în stare să plătesc pentru a fi regulată? Nu, dragule, n-avea grijă, că nu te consider un gigolo. Dar tu eşti student, şi sunt sigură că nu-ţi ajung banii. Poţi să-i consideri un împrumut pe un termen mai lung?

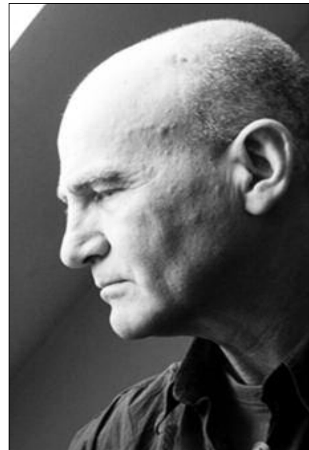
A luat-o ca pe o glumă, însă îl frigeau degetele atunci când din aceşti bani trebuia să plătească biletele la teatru, film sau modesta consumaţie atunci când ieşea cu Ioana în oraş.

Doamna Victoria avea un extraordinar talent al disimulării. Atitudinea sa faţă de Cristian nu se schimbase nici măcar cu a mia parte faţă de perioada anterioară începerii relaţiei lor. Alta în locul ei ar fi avut mişcări stângace, ar fi scăpat din când în când o privire mai aparte spre el, i s-ar fi schimbat puţin vocea când i se adresa, ori l-ar fi atins din „întâmplare”. Nu, nimic din toate acestea nu comitea, dovedind un autocontrol de robot japonez şi purtându-se cu aceeaşi naturaleţe ca şi în prima zi în care Cristian păşise în casa lor, cărând câteva valize ale Ioanei.

În schimb, purtarea domnului Tache devenea, pe zi ce trecea, tot mai mârlănească. Bancurile sale erau din ce în ce mai îndrăzneţe, iar aluziile la viaţa intimă a celor doi studenţi, aproape directe. Cristian înghiţea toate aceste măgării pentru că nu avea ce face, Ioana deja se obişnuise şi ea, şi amândoi gândeau tot mai serios la schimbarea gazdei. Totuşi, în sinea sa, Cristian trăia o mare dilemă, legat de acest mutat. Pe de-o parte, nu mai suporta atmosfera duminicală plină de vorbe necuviincioase, gândul ducându-l până la o eventuală tentativă de viol a lui Tache asupra Ioanei, ceea ce-l oprea încă, fiind nesiguranţa că aceasta îşi începuse viaţa intimă. Pe de altă parte, satisfacţiile sexuale pe care i le oferea doamna Victoria, s-ar fi dus cu siguranţă pe apa sâmbetei după ce Ioana ar fi părăsit apartamentul; dacă nu cumva i-ar fi şi dezvăluit toată încurcătura pe care o avusese cu el. Iar ce ar fi ieşit, nu era greu de bănuit. Se gândea la toate aceste lucruri aproape în permanenţă, iar duminica, atunci când venea la masă, lua din vreme un *Distonocalm* ori *Extraveral*, pentru a fi cât mai relaxat şi liniştit.

(fragment din vol. II al romanului „Năvala norilor”, în lucru)

Alexandru Jurcan

Legile subtile ale ficțiunii

Era la magazinul cel mare, cu coşul plin de alimente. El, bărbat redutabil, scriitorul Tuluc Ciprian, făcea mereu cumpărături, deoarece soția lucra pe brânci, întrucât veniturile casei erau reduse, cărțile nu se prea vindeau, în concluzie...cineva trebuia să procure bani. Se făcuse coadă, acolo la plată, dar Tuluc nu se plictisea, ci se inspira. Câte figuri, mutre, caractere! În fața lui, un tip gigantic, cu buzunare doldora de...Bani! Câți bani poate avea individul ! Ia să mă amuz! – își zise Tuluc și se distră să vadă cum poate sustrage bani din buzunarul din stânga al omului, deschis ostentativ. Întinse mâna și scoase câteva sute.

- Hoț ordinar ce ești! – se întoarse spre el individul.
- M-am distrat, domnule, am vrut să vă verific atenția!
- S-o verifici pe mă-ta, cretinule!
- Nu vorbi așa cu mine, sunt scriitor!
- Ceee? Ești un hoț, asta ești! Cu mine nu-ți merge, boule!
- Calculează-ți vorbele, s-ar putea să te coste! Am fost un fel de Jean Valjean, să...
- Nu mă lua cu aiureli!
- Sunt scriitor!
- Ești pe mă-ta! Hai la poliție!

Omul îl luă de braț cu forța și-l târî spre ieșire!

- Hei, plătiți produsele! strigă casierița.

Paznicul magazinului încercă să amelioreze situația, numai că păgubitul chemă poliția. Ciprian Tuluc a fost nevoit să aterizeze la secția de poliție. Iată-l scriind o declarație :

„Subsemnatul Tuluc Ciprian, de profesie scriitor, autor a numeroase volume de proză, dintre care unele chiar premiate, declar că azi la magazin am vrut să mă documentez la scrierea unei povestiri și am scos niște bani din buzunarul domnului Stoica Horațiu,

cu intenţia explicită de a-i restitui urgent, numai că sus-pomenitul a devenit violent, neînţelegând legile subtile ale ficţiunii.

„Subsemnatul Tuluc Ciprian, de profesie scriitor, autor a numeroase volume de proză, dintre care unele chiar premiate, declar că azi la magazin am vrut să mă documentez la scrierea unei povestiri și am scos niște bani din buzunarul domnului Stoica Horațiu, cu intenția explicită de a-i restitui urgent, numai că sus-pomenitul a devenit violent, neînțelegând legile subtile ale ficțiunii. Nu sunt atât de naiv încât să nu știu că există în magazin camere de supraveghere, așadar sunt dispus să suport o amendă modică, drept act de naștere a povestirii mele.”

După declarația de mai sus, domnul Tuluc a fost internat la spital, suspectat de psihic labil. Raportul medicului de gardă a subliniat neclarități în exprimare și intenții. Într-o zi l-a vizitat casierița de la magazin, care i-a spus că la verificarea camerelor de supraveghere s-a văzut clar cum acel individ Stoica Horațiu era și el cu musca pe căciulă, deoarece a sustras – da, da, în chiloți! – spray feminin. Doamna casieriță i-a dat vestea trăsnet : individul era cuplat exact cu...soția lui Tuluc! Iar drept recompensă, doamna casieriță s-a oferit să-l fericească în toate registrele pe Tuluc, marele scriitor neconsolat, neînțeles. Primul sărut a avut gustul nemărturisit al pasiunii unice.

Adrian ALUI GHEORGHE

Cartea de poezie

„Oraşul alb” de Ion BARB
(Editura *Paralela 45,* 2016, colecţia *Qpoem*)

Ultimul volum de poezie al lui Ioan Barb, „Oraşul alb” (Editura „Paralela 45, 2016, Colecţia Qpoem) este un exerciţiu de recuperare a unui spaţiu relativ abstract, cel al memoriei, în interiorul căruia evoluează o lume care şi-a câştigat dreptul la un prezent continuu. Ioan Barb creează-recreează un sat, cel aflat sub „oraşul alb”, ca o rădăcină plină de sevele rememorării, cu o anecdotică specifică, spumoasă, uneori cu tuşe prea îngroşate de o epicitate specifică, cu personaje care şi-au câştigat dreptul la existenţă simbolică. În satul din poezia lui Ioan Barb se întâmplă cele mai năstruşnice lucruri, istoria recentă este redusă şi resimţită la nivelul fiecărui individ în parte, apar şi personaje dintr-o panoplie consacrată: Stalin, Dej, activistul de partid, eroul din al doilea război mondial („avea doar mâna stângă/ dar se purta ca şi cum ar fi avut două mâini/ perechea ei a rămas în Crimeea ...”), activistul de partid care controlează colectivizarea agriculturii, alte feţe de oameni speriaţi şi derutaţi de incoerenţele timpului. Dar iată cum arăta, de fapt satul de sub oraş în viziunea accentuat paseistă a poetului: „A fost odată ca niciodată/ un sat cu căsuţe văruite în lumină/ cu oameni primitori/ unde se adunase atâta bucurie/ încât în fiecare dimineaţă/ era ajun de sărbătoare/ la capătul uliţei/ se împărţeau copiilor plăcinte calde/ ziua ţinea cât un an// nu ne mai săturam/ colorând cerul cu degetele/ atârnându-i păsările sub nori/ coloram grădinile cu pomi aplecaţi/ sub povara roadelor coapte/ firul limpede al iazului morii/ care împărţea Suseniul de Joseni/ mai mult ca sigur Dumnezeu s-a gândit El/ că trebuia să fie un semn/ ca să ne poată deosebi// am mai pictat şi moara/ cu roţile ei din lemn înnegrit/ iazul în care Dumnezeu/ amesteca toate culorile la amiază// şi ferestrele nopţii/ în aşa fel încât cei plecaţi dintre noi/ să se uite cu bucurie pe pământ// seara când se adună pe la casele lor din cer/ să se bucure şi ei de satul nostru/ cu oameni frumoşi/ şi căsuţe/ văruite cu lună” (a fost odată un sat).

Despre poezia lui Ioan Barb Felix Nicolau spune pe coperta a patra a cărţii că „ ... vagul patriarhal şi locul comun repetă maniera lui Şt. O. Iosif, dar bogăţia detaliilor şi a particularităţilor răstoarnă sevă contemporană în texte”, lucru perfect verificabil în întregul volum. Mai mult, e de reţinut şi unda realist-magică care însoţeşte decupajul biografic operat de „copilul” care nu se poate desprinde decisiv de lumea (sublumea) copilăriei care îi /îţi dictează pînă şi codul genetic: „Zmeul cerceta depărtarea/ dădea din coadă şi se înălţa/ se gudura printre nori/ căţelul cerului a spus tata/ trăgându-i sforile/ degetele-i noduroase/ eliberau sfoara pentru zbor/ linia palmei îi ocolea bătăturile// zmeul se făcea mic de tot/ urcând/ mai firav ca o pasăre/ scruta de sus pământul/ cu satul nostru/ chinuit de durerile facerii/ însă umbra cerului nu se vedea/ era îngropată în privirile noastre/ – cortina după care se năştea/ un imperiu// simţeam legătura sforilor/ o blândă amăgire/ ne străbătea la început/ sângele îngroşat/ într-o mlaştină/ de sub frunte” (căţelul cerului).

Satul lui Ioan Barb este, în ultimă instanţă, nu unul în care vrei să te întorci, nici nu ai avea cum de altfel, pentru că a fost sufocat de civilizaţie şi istorie, ci unul care se agaţă cu ultimile puteri de memoria martorului supravieţuitor.

„Vis cu sandale roşii” de Ioana BURGHEL
(Editura *„Paralela 45”,* 2016, Colecţia *Qpoem*)

O frumoasă carte de poezie primesc de la Ioana Burghel, „Vis cu sandale roşii” (Editura „Paralela 45”, Colecţia Qpoem). Despre autoare Răzvan Voncu spune, pe coperta a IV-a, că scrie „o poezie a contrastelor frapante (...) şi are o predilecţie pentru scenariile lirice„, lucru pe care îl confirmăm. Aş mai adăuga că poezia Ioanei Burghel este expresia „dereglării simţurilor” după celebra formulă a lui Rimbaud, că poemele nu sunt, în cea mai mare parte, structuri stabile, monolitice, ci mai curînd nişte structuri fragmentare, notaţii selective de jurnal liric, de aici o consistentă doză de imaginativ, de sugestie, antrenînd la co-participare şi cititorul. Mai putem spune că în poezia Ioanei Burghel melancolia, care e prezentă în mai toate textele ca o briză pe o plajă de mare unde eşuează balenele albastre, nu este „înţeles de pierdere”, ci (asumată) luciditate. Reţin integral poemul ***singurătatea nu e o greşeală***: *„de teama acestei lumi/ ai locui într-un basm/ foarte vechi/ unde aerul se strânge în pumni/ şi se respiră din când în când// în dreptul ferestrelor/ (mai mici decât o privire albastră)/ de teama golului şi/ de teama acelui cineva/ care va veni şi/ îţi va acoperi gura/ de teama nevoii/ de teama femeii care/ n-a învăţat cum se transformă sângele/ într-un trifoi cu patru foi/ singurătatea e o binecuvântare/ dacă înveţi cum se ţin îngerii de mână/ printre gunoaiele de la marginea privirii”*. Mai adaug cîteva titluri de poeme care pot fi citate în întregime: „un alt somn”, „ore tulburi”, „semn de nebunie”, „despre mine”, „cu bilet de clasa I”, „femeia de la capătul străzii”, „o altă închisoare”, „nod în gît”.

„Labirintul indus” de Liliana HINOVEANU
(Editura *Aius*, Colecţia *Poesii,* 2016)

Poezia Lilianei Hinoveanu„ (Labirintul indus”, Editura Aius, Colecţia Poesii, 2016) pare a fi, în cea mai mare parte, o experienţă onirică, numai că visul este, de astă dată, o contemplare nervoasă realizată cu ochii deschişi, luciditatea tiranizează materia, limitele, formele: *„picioarele albastre/ s-au desprins de trup/ păsări cu gîturi lungi/ fulgerînd în roşu/ diagonalele camerei negre/ peste marginile/ cu dinţi de minotaur/ pe ritmuri de hembra// pândeşte leopardul zăpezilor/ trupul ce ucide coloratele măşti/ ce-şi deşiră grimasele/ în salturi mortale/ nesătule acorduri/ pe traiectoria unei frici devorate/ de şacalii nopţilor fierbinţi ....”* (Picioarele albastre). În acest caz onirismul nu este dicteu automat sau o rezolvare freudiană a unor stări greu de controlat, ci este o potenţialitate de investigare a unui univers presimţit. Poezia Lilianei Hinoveanu este, în acest volum şi un alibi pentru singurătatea funciară, monologul aglutinează stări, paradoxuri lingvistice, contexte frapante. Procedeele enunţiative recurente menţin o continuă „stare de panică” a cititorului, pe acest fond mişcarea interioară a textului declanşează adevărate turbioane lirice: ***„Azi am învăţat/*** *să mă lepăd de cuvintele/ care m-au vânat/ poleindu-mi zilele/ cu jumătăţi de măsură/ dimineţi plecând la braţ/ cu florile îngheţate pe geamurile aburinde/ despart apele revărsate în arterele sparte/ agăţate de ghearele vulturilor pleşuvi/ mersul insectelor beţişor pe scândura udă/ sute de picioare ce bat pasul pe loc/ într-un dans al metamorfozelor// închide uşa ţi-am spus/ maeştrii evadării se târăsc acum pe sufletele noastre/ ne captureaza în acvarii uriaşe/ ne ard trupurile îmbăiate în ninsoare/ pietre rostogolindu-se/ în leagănele de metal/ atârnate de porţile cerului”* (**Azi am învăţat).**

În multe texte din carte întîlnim o poezie a stărilor de agregare indicibilă, cînd moartea şi viaţa stau încă împreună, forma şi informul comunică, „labirintul indus” nu este cel care te ia captiv, ci este cel care nu îţi dă nicio posibilitate de acces: ***„Mă despart de mine/*** *precum armurierii de săbiile ruginite/ cu tecile atârnate în cuiele crucifixuri pe memoria nenăscuta/ ea se plimbă de mână cu gloanţele/ îmbrăcate în cămăşile de forţă ale fricii/ desenând ţinta iertării// cea asvârlită în cuşca unor lei de carton/ cu colţi de smaralde strălucitoare/ pe degetele descărnate ale femeilor/ din ramele acoperite cu solzi arămii/ prin trupul meu/ se încurcă în paşii diformi/ călcând peste mine cu ură/ până când laţul mi se urcă pe umbra/ care se răsuceşte în spânzurătore.”* (Mă despart de mine).

Asistăm în poezia Lilianei Hinoveanu, din acest volum dar şi din precedentele, la **o** sfîşiere a eurilor, timpul şi spaţiul se reformulează după o logică proprie, tinzând spre constituirea unei mitologii proprii. De asta cred că există riscul ca textul să îşi piardă cititorul (prea) comod pe drum. Ceea ce nu mai e treaba poetului.

Carte nouă

IOAN LASCU – *Diversitatea literaturilor, diversitatea traducerilor*
(Fundaţia-Editura *Scrisul Românesc*)

Ioan Lascu este ceea ce s-ar numi scriitor total: poet, prozator, critic şi eseist, publicist cultural, profesor. Cartea de faţă e una de eseuri pe o temă interesantă şi mai puţin bătută la noi: a traducerilor, traduceri ale literaturii române în alte limbi, traduceri din alte literaturi în româneşte, ca şi tot ce ţine de traduceri. Ne edificăm întrucâtva, enumerând cele şase secţiuni ale cărţii: *Traducători şi traductologi; Scriitori români. Câteva aspecte ale traducerii; Gândirea paradoxală; O sută de ani de singurătate şi revoltă; Scriitori străini în versiune românească; Diversitatea literaturilor, diversitatea traducerilor.* Eseistul porneşte de la nişte adevăruri dureroase: „Problema traducerii scriitorilor români, de ieri şi de azi, în limbi străine de circulaţie internaţională, nu a fost încă satisfăcută, iar când spunem satisfăcută ne gândim, în primul rând, la cunoaşterea şi circulaţia literaturii noastre în toată lumea./.../Este un prim aspect, probabil cel mai important, hotărâtor. În raport cu el, limba şi cultura română par marginale, minore şi, drept urmare, puţin sau deloc cunoscute. E posibil ca statutul de marginalitate să fie exagerat sau agravat de anumiţi factori subiectivi – un complex de inferioritate, o percepţie defectuoasă, delăsare, pasivitate, lipsă de organizare, absenţa unor politici de bune relaţii şi proiecte, a unor specialişti talentaţi şi competenţi etc.”. Apoi, se pune punctul pe i, pornind de la origini: „De la începutul modernităţii, literatura română suferă de un paradox: s-a tradus şi se traduce mult din alte limbi în româneşte, însă se traduce sensibil mai puţin din româneşte în alte limbi.” Fără a fi o carte didactică, *Diversitatea literaturilor...* poate fi un bun ghid nu doar pentru specialişti în teorie literară, dar şi pentru studenţi în litere, masteranzi şi doctoranzi, bibliografia fiind una de volum enciclopedic. **(DAD)**

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Miza gândirii şi Dumnezeu

Concepută ca o raportare critică la *Fiinţă şi timp*, în sensul de interogaţie mai originară, conferinţa *Sfârşitul filosofiei şi sarcina gândirii* a lui Martin Heidegger (trad. de Gilbert Lepădatu, inclusă în volumul *Despre miza gândirii*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2007) are drept miză să determine însăşi miza gândirii în epoca târzie, postmetafizică a modernităţii. Întrebările puse de Heidegger sunt ca întotdeauna radicale: 1. "În ce măsură filosofia, în epoca actuală, a ajuns la sfârşitul ei?" şi 2."Ce sarcină îi rămâne rezervată gândirii la sfârşitul filosofiei?"

Răspunsul la prima întrebare ia în considerare tradiţia filosofiei ca metafizică, adică gândirea fiinţării în întregul ei (lume, om, Dumnezeu) pornind de la fiinţă în sensul de temei. Funcţia temeiului este de a face fiinţarea ca întreg prezentă. A reprezenta fiinţările ca prezenţe pornind de la temeiul lor este caracteristica esenţială a gândirii metafizice. Sfârşitul filosofiei ca metafizică nu înseamnă, ţine să precizeze filosoful german, dispariţie sau declin, ci dimpotrivă, împlinire, care însă nu-i totuna cu desăvârşirea. De altfel nici nu se pot clasifica operele filosofice în funcţie de perfecţiune căci: "fiecare epocă a filosofiei îşi are propria ei necesitate". Sfârşitul filosofiei înseamnă atingerea unei posibilităţi extreme dincolo de care nu mai sunt posibile noi filosofii, ci doar "renaşteri epigonice". Filosofia se împlineşte dizolvându-se în ştiinţe autonome precum psihologia, sociologia sau antropologia culturală, care sunt ştiinţe empirice despre om şi societate. Toate ştiinţele vor fi, anticipează Heidegger în 1964 când a ţinut conferinţa, determinate de cibernetică, "culmea gândirii calculatoare". Totul, inclusiv limba sau artele, va deveni informaţie cuantificabilă. În felul acesta, prelungindu-se în ştiinţe, filosofia se sfârşeşte împlinindu-se. Citez un pasaj deosebit de relevant: "Sfârşitul filosofiei se înfăţişează ca triumf al instaurării pe deplin controlabile a unei lumi ştiinţifico-tehnice şi unei ordini sociale care să-i corespundă acestei lumi. Sfârşitul filosofiei înseamnă: începutul unei civilizaţii mondiale, al cărei temei e de aflat în gândirea europeană occidentală". Acest sfârşit, documentează filosoful recitind tradiţia filosofiei occidentale, era conţinut ca o posibilitate chiar de la început, de la presocratici trecând apoi prin Platon şi Aristotel. Totuşi, se întreabă el, să nu existe şi altceva ca o primă posibilitate pe care nici metafizica şi nici ştiinţele nu au putut să o experimenteze? Cu această posibilitate se deschide calea spre cea de-a doua întrebare, căci dacă ea există, atunci sfârşitul filosofiei nu înseamnă şi cel al gândirii, ci o şansă pentru cea din urmă. Dar care este lucrul care a mai rămas de gândit după ce filosofia pare că a epuizat tot ce era de gândit? Spre exemplu, în modernitate, prin Hegel sau Husserl, filosofia a ajuns să-şi determine miza, lucrul însuşi al gândirii, în subiectivitatea ce întemeiază fiinţarea obiectivă. Ce lucru i-ar mai rămâne gândirii? Începând de aici consideraţiile heideggeriene pot părea de-a dreptul stranii deoarece el încearcă să depăşească limbajul metafizicii, adânc înrădăcinat în obiceiurile noastre de gândire.

Fiinţările ajung la prezenţă, îşi etalează propria lor strălucire pentru gândirea de tip metafizic, în spaţiul unei luminozităţi. Lumina raţiunii este un concept fundamental în orice sistem metafizic, începând de la Platon. Dar, continuă Heidegger, luminozitatea presupune, se sprijină pe un spaţiu deschis, pe care să-l poată lumina. Această "deschidere –luminatoare" (Lichtung) care face posibilă apariţia fiinţărilor ca prezenţe în strălucirea lor rămâne negândită de-a lungul întregii tradiţii filosofice occidentale. Prezenţa determinată în diverse modalităţi de-a lungul secolelor filosofice, ca Idee la Platon, Energie la Aristotel, Spirit la Hegel, Voinţă de putere la Nietzsche rămâne întotdeauna dependentă de deschiderea-luminatoare ce domină dintru început totul, inclusiv absenţa.

Această misterioasă deschidere-luminatoare, neexperiată de gândire niciodată a fost totuşi numită chiar în epoca inaugurală a filosofiei, în poemul lui Parmenide, ca *Aletheia*. Termenul este tradus de Heidegger ca "stare de neascundere" sinonimă cu deschiderea-luminatoare. Doar ea acordă o cale ce duce la prezenţă şi tot ea este cea care conferă posibilitatea "ajungerii la prezenţă a prezenţei înseşi", astfel spus realizarea identităţii dintre a fi şi a gândi. Aceasta a fost tema centrală a metafizicii care nu poate fi înţeleasă în configuraţiile ei necesare, chiar obligatorii fără experienţa lui aletheia. Reducerea fiinţei la

gândire a făcut posibilă dominarea tehnică actuală, iar acest lucru s-a realizat tocmai pentru că a fost ignorată aletheia, cea care face posibilă prezenţa (fiinţa) şi perceperea ei (gândirea). Însă această uitare a stării de neascundere nu este pur şi simplu un defect al gândirii, ci modalitatea ei de a se pune la adăpost, scăpând astfel manipulărilor gândirii umane. Deschizând prezenţa fiinţării, deschiderea-luminatoare se ascunde totodată. Dacă lucrurile stau astfel atunci „poate că există o gândire care e mai lucidă decât furia nestăvilită a raţionalizării şi decât captaţia exercitată de cibernetică". Ce efect poate avea o astfel de gândire în lumea noastră? Deocamdată nici unul, nici direct, nemediat, nici indirect, mediat, recunoaşte lucid Heidegger. Ea poate însă trezi în om „disponibilitatea pentru o posibilitate al cărei contur rămâne obscur şi a cărei venire rămâne posibilă". Cu privire la această venire Heidegger vorbeşte mai precis în ultimul interviu al său acordat revistei „Der Spiegel", în 1966 şi publicat postum peste zece ani. După ce spune că filosofia, ca de altfel orice străduinţă umană nu poate să producă o schimbare a stării actuale a lumii, face afirmaţia crucială: „Numai un Dumnezeu ne mai poate încă salva. Nu ne rămâne ca unică posibilitate decât să provocăm în gândire şi poezie o stare pregătitoare pentru apariţia sau absenţa lui în crepusculul nostru: căci în chipul Dumnezeului absent suntem noi înşine cei care ne pierdem". Pasajul acesta a fost comentat în diverse feluri, dar după cele spuse până acum cred că el exprimă miza gândirii heideggeiene: a deschide spre un tip de gândire ce ne-ar putea elibera de atotputernicia gândirii calculatoare a tehno-ştiinţei. Modelul tehnico-ştiinţific nu poate fi depăşit pornind de la sine, ci doar „de la disponibilitatea omului către o anumită menire a sa, care, fie că e sau nu percepută, se face mereu auzită înlăuntrul destinului său, ca unul rămas încă nedecis".

Astăzi, la o jumătate de veac după interviul lui Heidegger, tehnica devenită planetară pare atotbiruitoare, dezumanizarea omului devine pe zi ce trece o certitudine iar Dumnezeul care ne-ar mai putea salva nu pare a fi venit. Sau poate a venit deja cu două mii şi ceva de ani în urmă făgăduindu-ne la a doua Sa venire un cer nou şi un pământ nou?

Dumitru Velea

Scribul orb

- Am dat foc cărţii
şi caut o frunte pe care să fac un semn
cu sulul aprins, zicea el,

în timp ce trecea prin mulţime
fără să vadă pe cineva;

deasupra lui, într-o plasă, strălucea
un cap de aramă, cu patru feţe de om;

iar jos, flăcările cărţii luminau
feţe de fier, aşezate pe capete de om.

Viclenia spiritului

Totul este despicat de umbra chipului de pe zid. Şi spiritul nicăieri. Doar urmele lui pe creştetele noastre, amintind de nesfârşita dragoste. Nimeni nu trece pe lângă zid fără să-i sporească forţa şi umbra. Şi copilul, gândindu-se la acest răsfăţ, a albit, iar spada din mână i-a ruginit. Să stau drept chiar şi sub greutatea nemăsurată a zidului! Este unica zare a lui Ares.

Totul este să ştii ceasul în care comandantul a murit, chiar dacă în faţa coloanei calul îl poartă, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat; şi duşmanii lui cad înspăimântaţi, mânjind zarea cu sânge.

Totul este de partea celuilalt, unde nu flutură giulgiu.

Minuni

Pe galerie paşii se dublează ca-ntr-o oglindă;
vezi un chip dezolat cum calcă pe piatra adâncită
şi te priveşte ca pe un semn şters, indescifrabil,
vrei să-l ajungi şi în răscruce un altul ţi-o ia înainte,
dar între tine şi el se trage brusc un zid.

Tresari în vis precum în veghe la urletul de fiară
şi-ncerci să mai deschizi o uşă (de-ar fi şi-ntâia
oară!) şi-i pui un semn cu talpa roasă,
şi altul o va trece nesăţios ca o jivină
spre-o nouă galerie, cu urme mâncate de înserări secrete.

- De te opreşti o clipă în răscruce, spune Daimonul,
se face noapte şi miroase-a sânge.

Din stâncă

Măsurând vorbele,
mi le-au găsit grele,
pline de sângele
morţilor din ele.

Numărând zilele,
mi-au tăiat din ele
să-mi rămână cele
pline doar de rele.

M-au închis în stâncă
şi cu toţi mi-au spus că
Nu e vremea încă
piatra s-o străpungă.

Doamne, sfredeleşte
stânca mea ce creşte,
chipul ia-l din cleşte,
singur, şi-l priveşte,

căci cu piatra-n spate,
tot pe brânci, pe coate,
urc, cum nu se poate,
servitor la Moarte.

Doamne, sfredeleşte stânca mea ce creşte, chipul ia-l din cleşte, singur, şi-l priveşte,

căci cu piatra-n spate, tot pe brânci, pe coate, urc, cum nu se poate, servitor la Moarte.

D.V.

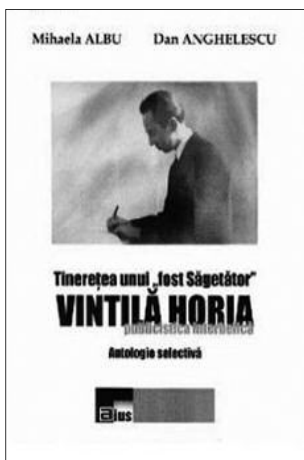
Ştefan Ion Ghilimescu

Cronica Literară

Publicistica interbelică a lui Vintilă Horia

...scrutându-şi cu o lentilă extrem de clară trecutul, Vintilă Horia a arătat cât se poate de explicit : "Eu n-am fost niciodată legionar, ci dimpotrivă, făcând parte din gruparea revistei "Gândirea", am fost totdeauna împotriva Gărzii de Fier, deşi de dreapta, după cum se ştie, însă aderând la o dreaptă mai mult intelectuală, bazată pe învăţătura lui Murrace, Daudet, Bainville, Gaxotte, Papini, Gentile etc.".

Mihaela Albu, Dan Anghelescu, *Tinereţea unui "fost Săgetător". Vintilă Horia – publicistica interbelică*, Ed. Aius, 2016

În 1945, când este nevoit, în urma cursului evenimentelor dramatice de la 23 august 1944, să ia calea exilului politic anticomunist, la nici 30 de ani impliniţi, Vintilă Horia (dec. 1915-apr. 1992) publicase deja în ţară un număr de trei cărţi de poezie (*Procesiuni*, 1936; *Cetatea de duhuri*, 1939; *Cartea omului singur*, 1941) şi un roman poematic: *Acolo şi stelele ard* (1942). De o acurateţe stilistică şi o elocuţie artistică rar întâlnite, aceste creaţii, apreciate cum se cuvine la vremea apariţiei de un Nichifor Crainic, Ion Şiugariu sau Ştefan Baciu, au rămas totuşi fără ecou în *Istoria literaturii...* din 1941 a lui G. Călinescu, un critic căruia Vinilă Horia nu se sfiia să-i fixeze în piuneze la vremea respectivă preocuparea mult prea demesurată pentru culoarea propriei cerneli sau unele exprimări cu totul anapoda precum aceea cu privire la "servitorii unguri din Capitală care ar da un procent de lectori de cărţi (fireşte ungureşti) mai mare decât intelectualitatea română (vezi *Ionel Teodoreanu şi G Călinescu*, în "Meşterul Manole", an I, 1939, nr. 2)". În paralel cu o activitate publicistică pe cât de diversă tot pe atât de remarcabilă în paginile revistei *Gândirea* (în special), pe care o părăseşte totuşi în 1939 pentru a fonda un periodic de literatură şi artă la fel de interesant, *id est "Meşterul Manole"* deja pomenit, viitorul câştigător al Premiului Academiei Goncourt pe 1960 făcea în arena literară a zbuciumatei epoci ce a precedat izbucnirea celui de al doilea război mondial figura unui tânăr deosebit de înzestrat, cu o cultură literară şi socio-politică cu mult peste standardele obişnuite. Împreună cu nucleul *tinerei generaţii* de la *Criterion,* al cărui lider incontestabil a fost cum ştie toată lumea Mircea Eliade, Vintilă Horia reprezenta în acei ani în presa literară românească şi nu numai ecoul filtrat al atitudinii sănătoase a tineretului Romaniei întregite vizavi de consecinţele bolşevismului răspândit cu agresivitate de un aparat de propagandă ce nu se da în lături de la niciun fel de malversaţie odioasă pe teritoriul României unite, începând cu acuzaţiile de imperialism şi îndemnurile la dezmembrare teritorială, până la şantajul politic, subminarea ordinii de stat, violenţă şi crime. "Aceştia (*bolşevicii*, n.n.), scria în 22 iunie 1919 Winston Churchill, (vezi F. Kersaudy, *Lumea văzută de Churchill*, Pro Editură şi Tipografie, 2008) au declarat un război fără sfârşit societăţii civilizate. Pentru a continua să existe, ei încearcă să înfiinţeze o organizaţie mondială şi internaţională formată din rataţi, criminali, inadaptaţi, recalcitranţi, perverşi, dezechilibraţi şi alienaţi din toate ţările; între ei şi tipul de civilizaţie pe care noi l-am putut construi de la începuturile istoriei, nu pot exista, aşa cum spunea Lenin, nici suspendare temporară a ostilităţilor, nici vreun pact".

Dacă recuperarea şi restituirea operei majore a lui Vintilă Horia, creată în exil, de bine de rău, se poate spune că se află pe un drum bun (în acest sens, menţionez că a fost tradusă, spre exemplu, "trilogia exilului" sau *O femeie pentru Apocalips*; sigur, printre altele, rămân încă necunoscute publicului românesc "Le Journal d'un paysan du Danube" (dacă între timp Editura "Vremea" nu-l va fi tradus şi publicat totuşi) , "romanele spaniole" sau antologiile de poezie publicate în Italia: *Antologia poeţilor români în exil* (1953) şi *Poezia românească nouă* (1956), etc., etc.), în schimb, prea adesea, pe urmele comisarilor epocii staliniste, în lipsa documentelor originale, recte publicistica scriitorului risipită prin revistele din ţară ale anilor 30-44, în anumite cercuri, nu tocmai prietenoase, ca să nu spun mai mult, marele scriitor mai este încă taxat drept legionar şi fascist sau "criminal de război", exact cum suna stigmatizanta hotărâre a aşa-zisului Tribunal al Poporului (*sic*) din 21 februarie 1946, o instanţă (*sic!*) politică stalinistă având în frunte inşi de teapa lui Alexandru Voitinovici sau Alexandra Sidorovici (soţia tovarăşului Brucan, în rol de *acuzator public*). Iată însă că, după volumul Mihaelei Albu şi al lui Dan Anghelescu publicat la Editura Aius în 2015, intitulat *Eseistica lui Vintilă Horia – deschideri către trandisciplinaritate*, un vast florilegiu publicistic, cuprinzând studii şi articole tipărite exclusiv de către Vintilă Horia în revistele din exil (perioada 1945-1992), cei doi harnici cercetători ne oferă acum şi o antologie, ce-i drept selectivă, tocmai din publicistica interbelică, atât de blamată, a marelui scriitor. Intitulată "Tinereţea unui «fost Săgetător», culegerea de texte mai sus menţionată nu a putut cuprinde exhaustiv publicistica de tinereţe a autorului lui *Dumnezeu s-a născut în exil*, cum precizează autorii ei, "din simplul motiv că este extrem de vastă, dar şi din cauza accesului mai mult decât dificil la publicaţiile vechi în biblioteci". Aş îndrăzni să spun, plecând de la subterfugiile refuzului invocat în chestie de personalul celei mai importante biblioteci poate din România că, în mod paradoxal, unuia dintre cei mai străluciţi şi mai ataşaţi cu trup şi suflet iubitori ai fiinţei subtile a naţiei romàne câţiva dintre contemporanii noştri (!?) ar dori parcă să-i confişte şi ascundă pentru totdeauna legitimitatea unei apartenenţe, în egală măsură, de merit, şi de drept netăgăduit, în Panteonul naţional.

În vastul studiu care însoţeşte antologia publicisticii interbelice de care ne ocupăm, pe baza reevaluării perioadei istorice cuprinsă între 1918-1944 ("anii 30-44"), din perspctiva celor mai noi contribuţii istorico-ştiinţifice venite din partea unor autori români şi străini, primul lucru pe care ţin să îl precizeze din capul locului cei doi cercetători este că nici măcar diabolizatului Ion Antonescu nu i se poate aplica eticheta de fascism; urmând un fir logic de bun simţ, cu atât mai puţin lui Vintilă Horia ,"cel care, nici atunci, nici mai târziu, de-a lungul unei vieţi întregi, dedicate exclusiv scrisului, *nu a aderat la nicio grupare politică* (s.n)". De altminteri sunt de notorietate explicaţiile pe care Vintilă Horia le-a furnizat el însuşi în acestă privinţă, de pildă, ziariştilor spanioli, cu ocazia primirii cetăţeniei spaniole, în 1972. În acele momente când mai mulţi particulari sau chiar instituţii au luat cu asalt şi scotocit arhivele pentru a găsi ceva compromiţător pe seama scriitorului, scrutându-şi cu o lentilă extrem de clară trecutul, Vintilă Horia a arătat cât se poate de explicit : "Eu n-am fost niciodată legionar, ci dimpotrivă, făcând parte din gruparea revistei "Gândirea", am fost totdeauna împotriva Gărzii de Fier, deşi de dreapta, după cum se ştie, însă aderând la o dreaptă mai mult intelectuală, bazată pe învăţătura lui Murrace, Daudet, Bainville, Gaxotte, Papini, Gentile etc.".

Pe parcursul primului capitol al studiului lor despre publicistica de tinereţe a lui Vintilă Horia, Mihaela Albu şi Dan Anghelescu iau în discuţie şi caracterizează situaţia României anilor 1920-1944 vizavi de pericolul bolşevic, un "cataclism al istoriei", după cum avea să-l eticheteze mai târziu Hannah Ardent, invocată în mod just de cei doi. Invidiată, râvnită şi rămasă fără aliaţii tradiţionali ("glacisul austro-german"), după Marea Unire din 1918, România cunoaşte, datorită lipsei de preocupare pentru securitate naţională a decidenţilor ei politici, o perioadă în care propaganda bolşevică (mai ales în Moldova) devine din ce în ce mai agresivă, nedându-se în lături de a "ataca Armata, Justiţia, Biserica, Coroana". Citând un studiu recent al lui Mihai Posada (vezi *Opera publicistică a lui Mircea Eliade,* Buc. 2006), în care acesta arată că, după 1919, "propaganda prosovietică funcţiona prin *comitete, consilii, adunări* (s.a.), multă politică, puţină muncă, şi mai cu seamă sabotaje. Frecvent apăreau pancarde cu înscrisuri dizolvante: *Trăiască Revoluţia comunistă!, Trăiască Rusia Sovietică!, Jos Armata!, Jos Regele!"* (s.a.), foarte judicios, autorii studiului consideră că orientarea spre dreapta a tinerei generaţii din interbelic, grav vexată de o democraţie în criză mai peste tot în Europa, exprimă o situaţie cât se poate de obiectivă în noua conjunctură istorică şi politică. Făcând referire în continuare la un interviu televizat pe marginea unei cărţi a lui Robert D. Kapland (probabil, *În umbra Europei*, Ed. Humanitas, 2016), în care eminentul politolog american afirmă că principalul coşmar al României de-a lungul timpului a fost însăşi aşezarea ei geografică, cercetătorii români consideră că este complet imorală pretenţia unora care, făcând abstracţie de o atare situaţie, îşi arogă astăzi dreptul "să judece şi să condamne atât trecutul, cât şi acţiunile unor oameni a căror valoare a fost şi este în continuare recunoscută pe întreg mapamondul", graţie poate tocmai clarviziunii şi justeţei atitudinii lor faţă de anexionismul bolşevic şi *teroarea roşie*. Pe o asemnea canava istorică nu e de mirare, se apreciază, "de ce dictatura devenise, instantaneu şi peste tot, o ispită în faţa căreia nu vor şti să reziste nici ţările cu îndelungate tradiţii democratice". Cu observaţia, desigur – prompt ataşată groundului acestei judecăţi -, că*"nu putea fi prevăzut în momentele acelea cum şi ce aveau să devină configurările politice, structurile, alianţele şi în cel fel se vor concretiza acţiunile de mai târziu ale acestora".*

Naţionalism-ul "tinerei generaţii", considerat "un act de creaţie şi trăire spirituală", este judecat într-un capitol aparte, atât prin grila accepţiunii pe care i-o dădea în epocă Mircea Eliade (*Nationalismul este – şi lucrul acesta se şte de la Eminescu încoace – un act de creaţie spirituală*), cât şi din pespectiva cumintei ortodoxii româneşti, încă în stare, după părerea tinerilor din interbelic, "să mai confere *omenităţii* (s.a,) o spiritualtate calmă şi senină". De pe o atare poziţie, pe cât se poate de concretă, fără alunecări ori divagaţii doctrinare sau ieşirea din cadrul strict istoric al problemei, Mihaela Albu şi Dan Anghelescu găsesc perfect valabile concluziile împărtăşite de Vintilă Horia Marilenei Rotaru pe acest subiect, într-un amplu interviu publicat de ultima (vezi *Întoarcerea lui Vinilă Horia,* Ed. Ideea, 2002; *Vremea*, 2016) la o distanţă de circa doisprezece ani de la înregistrarea lui. "... *există o diferenţă substanţială între agnosticismul fascist sau anticreştimnismul programatic al naţional-socialismului,* o încredinţa Vintilă Horia pe partenera sa de discuţie, *şi esenţa creştină, care caracterizează toate mişcările naţionaliste româneşti născute şi consumate între cele două războaie"*. Ignorând aceste repere în care rezidă adevărul, *"... mişcările naţionaliste de la noi au fost acuzate* (şi continuă să fie încă, am adăuga, *n.n.*), *în mod greşit, de fascism sau de nazism*".

Foarte interesante prin noutatea şi rafinata facultate de discernere a particularităţilor definitorii mi se par descrierea, caracterizarea succintă şi distingerile pe care analiştii noştri le fac între generaţia războiului, a cărui lider a fost Mircea Eliade şi "grupul de tineri scriitori ce gravitau în jurul revistei *Gândirea*, avându-l ca mentor pe Nichifor Crainic", tabără spirituală în interiorul căreia se formează personalitatea creatoare a tânărului Vintilă Horia. Întâlnirile cu Nichifor Crainic (nov. 1934), Ion Pillat, Lucian Blaga, Tudor Vianu, Giovanni Papini, Eugenio d'Ors, Werner Heisenberg, Ion Şugariu, Ştefan Baciu şi alţii vor trezi în sufletul tânărului Vintilă Horia o chemare foarte specială de salvare prin literatură a unei lumi paralele, mai frumoase şi mai bune, opusă realităţii falimentare înconjurătoare. În consecinţă, cel mai întins şi mai consistent capitol al cărţii este dedicat de către cei doi avizaţi cercetători colaborării viitorului mare scriitor la *Gândirea* (aprilie

cronici

1936 - iulie 1944; 15 articole, conform sumarului ediției antologiei de față). Debutând aici cu un articol despre "Universaliile lui Leon Daudet" în cadrul rubricii *Idei, oameni, fapte*, unde dovedește o neașteptată ușurință de a înțelege corect și a se orienta într-o serie întreagă de chestiuni ce privesc opoziția socio-folosofică *civilizație-cultură*, majoritatea contribuțiilor lui Vintilă Horia din paginile revistei lui Nichifor Crainic merge în genere către acest tip de abordare, fie că vorbește, de exemplu, despre "descrierea" Bucureștiului în viziunea lui Paul Morand, fie despre realismul "animalului hidos și desgustător al intrigilor politice de după război", care este în opinia sa *Gorila* lui Liviu Rebreanu... Cu matură chibzuință, Mihaela Albu și Dan Anghelescu zăbovesc mai îndelung în acestă secțiune a cărții mai ales asupra *articolelor de atitudine* (atât de incriminate *post festum*), publicate aici de Vintilă Horia; în număr de două, *mari și late*, și nimic mai mult, cum spune românul: respectiv, "Miracolul fascist" (nr. 8, octombrie 1937) și "Despre un spirit european" (nr. 3, martie 1938). Dovadă peremptorie că autorul lor, care la momentul respectiv nu avea mai mult de 22 de ani (!), era destul de puțin, în fond, interesat de politică. Luat la "puricat", până la urmă, cel mai blamat articol al lui Vintilă Horia (de dimensiuni totuși relativ mici!) pare, mai curând, la rigoare, o paradă de erudiție filosofico-spirituală, cu sumedenie de relate ce trimit, începând cu Michelangelo și Henrich Seuse sau Honoré de Balzac la cartea lui René Benjamin despre Mussolini (*Mussolini et son people*, Ed. Plon, 1937). Sub un titlu, ce-i drept, mai mult decât incitant, Vintilă Horia recenza în paginile *Gândirii* cea mai nouă scriere a lui *René Benjamin*, scriitor și ziarist tocmai primit în acel an, dacă nu mă înșel, în Academia Goncourt, după ce fusese deja încununat încă din 1915 cu premiul respectiv pentru romanul *Gaspard (Soldații din război*). În viziunea acestui scriitor, Mussolini era creatorul singurului fascism cu adevărat, cel italian, "regimul adevăratei libertăți" a unei Italii renăscute după o perioadă de mari seisme sociale. De orientare spirituală, cu serioase implicații și consecințe în backgroundul artistic ("Să nu se uite, atrăgea atenția publicistul francez, că acel care conduce destinele Romei a fost cândva un filosof, un romancier și un poet"), fascismul din *Io Stivale,* născut el însuși ca reacție la Revoluția Rusă, era văzut aproape în unanimitate în acei ani ca singura orientare politică în stare să pună stavilă primejdiei comuniste. Judecând printr-o asemenea prismă cartea lui René Benjamin și opera fascistă a lui Mussolini, exaltarea din cuvintele de laudă ale tânărului Vintilă Horia, atrag atenția cei doi cercetători, n-ar trebui scoasă din contextul strict istoric și condamnată de pe pozițiile "devenirilor finale" pe care le capătă acesta. O asemenea abordare a valorizării trecutului eludează adevărul "și orice eludare a adevărului, scriu autorii studiului, devine imorală". Mai mult, consideră ei, a te folosi astăzi de "manipulările din perioada comunistă" și a-i imputa în continuare lui Vintilă Horia niște articole scrise despre niște experimente politice care tocmai se inițiau în Europa, înseamnă a face efectiv un joc cu atât mai periculos cu cât el a fost deja oficial condamnat... Cât privește al doilea articol incriminat în așa-numitul "caz Vintilă Horia" (vezi *Despre un spirit european*, în *Gândirea*, nr. 3/1938) , trebuie spus din capul locului că și el este până la urmă, *stricto sensu*, tot o recenzie. Una despre cartea eseistului și politologului belgian Dumont-Wilden, publicată în 1936 și intitulată *Evoluția spiritului european*, o adevărată sinteză pe acest subiect dacă luăm în considerație faptul că respecrtivul mai atacase tema și în urmă cu mai mult de douăzeci de ani, în studiul *Spiritul European* (1914). În considerațiile despre carte, putem admite că Vintilă Horia se pronunța pentru întărirea spiritului naționalist, "sub idea latină a statului național", după părerea sa, o formulă deloc opozabilă spiritului european, ci mai mult complementară.... În fond, pentru cine urmărește cu atenție fondul problemei ridicat de viitorul mare scriitor, "naționalismul luminat" despre care el vorbește nu face altceva decât să întărească și să salveze în domeniul creției naționale substanța spiritului european Nimic grav sau criminal în aceste afirmații ale unui tânăr creator, încât să dea dreptul guvernului de stânga pro-moscovit aflat în 1946 la putere în România să-l condamne cu atâta ură ca pe un, vai, "criminal de război".

Întrucât o mare parte din acuzele aduse lui Vintilă Horia în așa-zisul *Proces al Marii Trădări Naționale* din 1946 reține în chip de *citate sentință* o serie de propoziții sau fraze trunchiate sau răstălmăcite din unele articole ale gazetarului Vintilă Horia publicate în ziarele *Porunca Vremii* sau *Sfarmă-piatră* (1936-1939), deși antologia de care ne ocupăm nu privește strict decât de publicistica prezentă în revistele literare, în mod excepțional, Mihaela Albu și Dan Anghelescu consacră acestei colaborări un capitol deosebit de prețios, atât prin justețea și finețea analizei de caz, cât și prin caracterul ei aplicat și extrem de documentat. Dar despre el (pp 32-40) nu doresc să intru aici în amănunte. Las întreagă plăcerea cititorului de a-l descoperi, citând *proprio motu* doar concluzia lui extrem de tranșantă. "Acuzațiile de fascism la care a fost supus Vintilă Horia (numai pe baza unor citate scoase din context din articolele semnate în publicațiile vremii), scriu cei doi cercetări iubitori de adevăr, constituie, evident, un abuz".

Înaintea formulării unor concluzii inatacabile ("Într-un canon care se cere absolut necesar(mente) revizuit, numele lui Vintilă Horia trebuie să ocupe loc de frunte în literatura română". Așa cum "în literatura europeană și l-a câștigat deja"), cu aceeași acribie, binomul Mihaela Albu – Dan Anghelescu rezervă un ultim capitol al cărții înființării de către Vintilă Horia, împreună cu un grup de tineri scriitori, *revistei de literatură și artă, Meșterul Manole,* publicație din care inserează în antologie nu mai puțin de 60 de ariticole, scrise de autorul *Sfârșitul*(ui) *de exil* între 1939-1942. Având ca model celebrul periodic *Leonardo*, editat de către Giovanni Papini, obsedați de "ideea afirmării europene a culturii românești", crezul acestei reviste și grupări din interbelicul românesc, cum țin să sublinieze cei doi cercetători, a fost "promovarea spiritului românesc, a literaturii și culturii românești în general".

Reparatorie, necesară, documentată și foarte bine venită (mai ales la ceasul în care urmașii marelui scriitor român luptă deschis pentru anularea în instanță a "sentinței" nr. 11 din 21 februarie 1946, pronunțată de Completul II de judecată a Tribunalului Poporului din București (!!!), "antologia selectivă" *Tinerețea unui "fost Săgetător"*, semnată onești, harnicii și curajoșii Mihaela Albu și Dan Anghelescu, devine efectiv o carte-document.

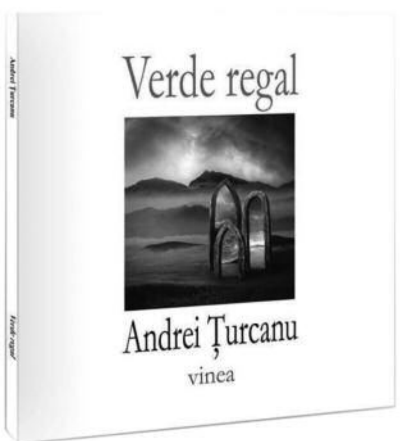
...pentru cine urmărește cu atenție fondul problemei ridicat de viitorul mare scriitor, "naționalismul luminat" despre care el vorbește nu face altceva decât să întărească și să salveze în domeniul creției naționale substanța spiritului european Nimic grav sau criminal în aceste afirmații ale unui tânăr creator, încât să dea dreptul guvernului de stânga pro-moscovit aflat în 1946 la putere în România să-l condamne cu atâta ură ca pe un, vai, "criminal de război".

Nadejda Ivanov

Verde Regal sau masculinitatea regăsindu-se în eternul feminin

Ultima culegere poetică a lui Andrei Țurcanu, *Verde regal* (Editura Vinea, București, 2015) exprimă stările eului atins de ardorile inedite ale senectuții. În acest (nou) spațiu poetic nu se mai regăsește hăul ontologic din cărțile anterioare, cu o acustică hipersensibilă, în care, alături și în contrapunerea monștrilor cu ochi de sticlă, își încercau „vocile" și-și disputau prezența într-o „tauromahie" inegală, dramatică centauri luptători, lupi singuratici, sau personaje ca don Quijote cu diferitele sale măști culturale și existențiale. Și luptele acerbe, cu pornirile de revoltă și inevitabilele deziluzii, și „armele protectoare" ale eului „zdrumicat între fălcile grele" ale realității din „Cămașa lui Nessos", „Iisus prin miriști" și celelalte volume ale lui Andrei Țurcanu s-au spulberat, abandonate, ca o ultimă renunțare și o supremă regăsire de sine într-o pace extatică superioară, tămăduitoare. Ieșirea aceasta neașteptată din „închisorile" cotidianului coercitiv și sufocant poetul o datorează Iubirii, forță eliberatoare, remediu al împăcării cu sine într-o detașată situare dincolo de „lumea" căzută și pierdută iremediabil în magiile răului, minciunii și urâtului.

După cum putem ușor observa, cea din urmă carte vine în totală contrazicere celorlalte precedente. Toate, pe rând, „Cămașa lui Nessos", „Elegii pentru mintea ce din urmă", „Destin întors", „Iisus prin miriști", „Estaur" fac parte dintr-o celulă pur masculină, în care se zdrobește încontinuu aceeași deșertăciune a lumii, pe care eul liric ar vrea s-o purifice și s-o izbăvească, la modul christic, de tot ce-i lumesc prin propriul sânge. De-a lungul acestui itinerar, închipuind mereu peripluri circulare, poetul trece prin efluvii de emoții tot mai ardente și mai accelerate, până la atingerea stării paroxistice a unui „Interior în roșu aprins". „Verde regal" marchează o modificare esențială în condiția sa exterioară și interioară, o moarte și o înviere ontologică: „Cu cele lumești, îmi părea, am încheiat socotelile. Toate îmi erau străine și foarte departe"(IX). Cuvântul se transformă din „armă grăitoare" în vocea duhului trezit într-o nouă deschidere și o nouă menire. E cuvântul întru Har ce implică eul într-un dialog cu Sinele arhetipal înfățișat de Gru-Gru, sugestie a goetheanului „etern-femininul ce înaltă în tării": „Eram un chimval aruncat într-o nesfârșire aridă. / Doar sparte alămuri. Din uleiul din candelă / un ochi îngrozit mă ținea în cătare./ Venise clipa. Dar în locul securii, în răsfățul florii de măr / coborai tu, / împușcând cu alice de puf./ «Hai, pasăre! - ți-am spus - / ca pe-un hap de arsen să te-nghit». / Nu bănuiam că intrasem în joc cu vecia / și că cele ce sunt se orânduiesc în răsunet cu cerul" (VII). Descoperim o re-naștere într-o ființă plenară, tânără, cu o respirație totală și un ochi cosmic invadat de prezența Verdelui Regal. Această moarte spirituală și înviere unește eul liric cu divinitatea sa lăuntrică prin iubirea dătătoare de lumină și culoarea primordială a viului: „Ies din burta chitului. / Tânăr, / debordez peste marginile lumii. (...) O, dragoste, pasăre stranie, sloi de gheață, stâncă fierbinte... / Zbori în înalturi, cazi în abisuri? Tu bulgăre de goc, / viață fără de moarte spintecând nemărginirea" (III)

În această carte masculinitatea agresivă, brutală, contorsionată se dizolvă în apele voluptății supreme. Ascuțișurile reci ale rațiunii dispar în momentul chemărilor limpezi ale veșniciei și ruperii de trupul vechi biciuit: „Nu mai sunt înțeleptul / care, neclintit, să poarte în spate / cadavrul unui trist saltimbanc". (XV) Eliberat de crispările masculinității „angajate", eul liric se dedă în totalitate Verdelui Regal. Acesta îl rupe de tribulațiile cotidiene, „pământești" și-i deschide orizonturile unui nou eu într-o comunicare extatică și o beatitudine interioară pură, cu dublura sa psiho-ontologică feminină, cu anima sa: „Lângă mine Gru-Gru - / un vârtej însorit jubilând într-un dans - / peste țepii de miriști uscate așterne / un văl proaspăt de verde regal". (XV) În cele din urme, *dansul*, simbol al mișcării și armonizării cosmice, integrează cele două forțe primare într-un tumult unic de incandescență și muzică divină: „– Gru-gru, Gru-gru... – trece prin floarea nemișcată a copacului un fulger albastru.// Înălțimile freamătă într-un allegretto de Brahms." (XXVI)

Adelina Sorescu

...romanul *Gde Buharest* este o metonimie a vieții într-un context istoric în care omul ca individ este supus unei ordini generale căreia îi poate rezista fie prin forță sau eroism, fie prin mici plăceri cu iz de rebeliune.

Gde Buharest

Domnule, eu toată viața am fost prozator. Iată ce afirma Constantin Stan într-un interviu acordat pentru revista „Ramuri", în 2008 (de Horia Gârbea). Pe drept cuvânt putea susține o asemenea afirmație, căci opera sa „vorbește" de la sine: romane de mare ecou pe scena literară, între care *Nopți de tăcere* (Ed. Cartea Românească, 1984), *Vară târzie* (Ed. Militară, 1986), *Iubire fără natură moartă, povestiri în limba rusă* (Biblioteca Română, 1990). Publicarea, în 2004, a romanului *Gerda* îl va plasa în rândul laureaților Academiei Române. Succesul literar se concretizează în distincții pe care le primește pentru proza sa din partea Asociației Scriitorilor Profesioniști din România, Asociației Scriitorilor din București, Festivalului „Poesis" (Satu Mare), revistei „Luceafărul". Ultimul roman al scriitorului optzecist a fost *Gde Buharest* (Ed. Charmides, 2010), nominalizat la premiile Uniunii Scriitorilor din România, în 2010.

Gde Buharest este un roman centrat pe un personaj fără visuri mărețe, care se rezumă la o existență – un *datum*, am putea spune – ce nu face rabat de la cadrul comun. Ivan Mihailovici Saproșkinov este funcționarul clasa a II-a, simpatizantul politic, cetățeanul care gustă viața din Rusia lui Gorbaciov, partenerul de viață plictisit. El este personajul cu mai multe fațete, un reprezentant al celor de teapa lui și nu în cele din urmă, omul care străbate timpul, focalizându-se pe singura delectare ce îl încântă cu adevărat : votca. Începutul romanului îl surprinde într-o stare de lâncezeală : *Ce plictiseală ! își spuse Ivan Mihailovici Saproșkinov. Stătea la biroul lui cu ferestre ce dădeau în Piață și, ca de obicei, privea fără niciun gând cupola aurită a bisericii „Vasili Blajenii". Ușor mahmur bineînțeles, își număra încă o dată rublele din buzunar și zilele până la salariu. Transforma rublele în copeici, copeicile le așeza în fișicuri, fișicurile le convertea în păhăruțe de votcă. (...) La slujbă, timpul trece încet, încet de tot, și nu-l poți sorbi cu înghițituri mici, mici de tot ca pe o votcă. Cu cât trece mai greu cu atât devine mai dens, mai gros ca fumul de mahoarcă într-o cameră niciodată aerisită.* Impresia este aceea a unei stări de stagnare într-o atmosferă generală de plictis ce cuprinde timpul, spațiul, omul... Singura acțiune este aceea de a *transforma* banii din salariu în votcă, o aluzie la *perestroika* (restructurare) liderului sovietic.

Viața citadină apare sub toate aspectele sale, perspectiva restrângându-se de la spațiul exterior spre spațiul interior, pentru a se centra apoi asupra individului și a rolului său în mersul societății în care trăiește. Saproșkinov nu pare că se sinchisește de altceva decât sticluța lui cu votcă. Prezența activă, impunătoare, inchizitoare chiar este Marfa Stanilova, partenera de viață și colega de serviciu a lui Saproșkinov. Ea este omniprezentă în gândurile lui Saproșkinov, care suportă situația pentru că așa stau lucrurile, iar el nu le opune rezistetă, lăsându-se condus. Evident, amanta perfectă ar fi ... votca. Singura modalitate prin care putea încălca regula unei vieți banale, care ar fi devenit altfel greu de suportat.

Este foarte interesant modul în care naratorul marchează analepsele, întoarceri în timp, pentru a prezenta, rând pe rând, copilul, adolescentul, angajatul, punctând, în acest fel, fiecare etapă din evoluția cetățeanului rus. Vania, *bastard al celui de-al doilea război mondial*, absolventul Saproșkinov, cetățeanul și, în cele din urmă, tovarășul Saproșkinov. Din punct de vedere al construcției personajului, putem vorbi de o evoluție, lucru care nu se poate spune, neapărat, despre acțiunea în sine, care este liniară, fără momente de efuziune sentimentală ori de criză. Evenimentele se încadrează într-un curs obișnuit, care nu se abate de la mișcarea generală a societății comuniste.

Savoarea scrierii constă în subtilitatea a ceea ce numim „lectura printre rânduri". O ironie pusă în valoare prin personaj, prin situațiile de tot felul, prin reportarea la contextul istoric marchează puternic paginile romanului. Acesta ar fi al doilea nivel al lecturii, dincolo de înțelesul literal. Să nu uităm că autorul plasează evenimentele romanești într-un moment istoric precis: Rusia lui Gorbaciov. De aceea, faptul că preocuparea lui Saproșkinov se reduce la asigurarea proviziei de votcă nu pare nepotrivit în acest context. Politica rusă a anilor '80 impusese restricții la vânzarea băuturilor alcoolice. Funcționarul a cărui slujbă se reducea la analizarea dosarelor pe care le avea de rezolvat nu pare dispus să accepte o realitate constrângătoare. Marfa Stanilova, însă, întruchipează ordinea, disciplina; ea nu îl scapă din ochi pe Saproșkinov, încercând chiar să-i ascundă sticluța cu votcă. Ea este personajul stereotip, care se aliniază ordinii generale.

Alte aluzii sunt cele privitoare la ierarhia socială și rolul central al Partidului în comunitate, fie la nivel local / regional, fie la nivel central: *Clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea, nu se divizează într-o mulțime de Ivani sau Marfe pentru că și-ar pierde bunul cel mai de preț: forța lor colectivă. Individualismul era apanajul dușmanilor muncii comune și bucuriilor înfrățite. (...) Mai ales țăranii și intelectualii nu înțelegeau forța colectivă, un voiau să ia exemplul muncitorilor.* Rolul politic al lui Saproșkinov, însă, era pe aceeași direcție cu ideologia promovată. Tovarășul în umbra căruia stătea, mulțumit de această poziție care nu cerea prea multă bătaie de cap, era Tovkolea. Iată un fragment din discursul său care se încadra, fără doar și poate, în aceleași principiile ideologice ale vremii: *Ehe, tovarăși, tovarăși... aici e de muncă... de muncă îndârjită și eroică, aș putea spune, spre a aduce colectivul, pe toți tovarășii, dar absolut pe toți, la un nivel corespunzător! Tovarăși, tovarăși, societatea noastră se dezvoltă, se înalță pe culmi nebănuite, partidul nostru e ca un far călăuzitor, iar noi tot în beznă, tot în întuneric, tot în înapoiere vrem să rămânem.* Așadar, urmarea liniei directoare trasate de Partid era singura cale spre progres.

Nu lipsesc nici trimiterile la rolul spionilor, al celor care vegheau la bunul mers al lucrurilor, monitorizând, din umbră, orice mișcare din sânul comunității în care trăiau. Romancierul recurge, în mod ingenios, la metonimie. Astfel, Sproșkinov se întreabă cu uimire cum de toate *gândurile* ajungeau la Tovkolea: *Ce nu înțelege Ivan Mihailovici este de ce gândurile tale se apucă să pălăvrăgească despre ele, despre cine sunt, de unde au venit și ce vor să facă. De ce la o adică nu stau locului și dau fuguța pe la alte gânduri, pe la alți oameni, ba chiar pe la autorități să se laude, să iasă în față, cum s-ar zice. Multe ponoase a văzut Ivan Mihailovici că pot trage oamenii din pricina asta. Din pricina faptului că nenoroceniile astea nu-și țineau gura. Se înghesuiau toate să-l țină la curent pe Tovkolea.* Constantin Stan spune lucrurilor pe nume, lăsând, însă, cititorului plăcerea de a înțelege sensurile ascunse, metaforele, de a-și pune întrebări asupra lecturii. Nu acuză direct, nu arată cu degetul problemele, nemulțumirile. Alege o formă mult superioară de exprimare, mizând pe subtilitate, umor, ironie, joc al nuanțelor.

Un alt aspect tratat în roman, în nota aceleiași ironii, este condiția femeii în societatea comunistă a timpului. Ludmila Cervenkov este figura feminină ce se remarcă în acest sens (dacă Saproșkinov alege cârciuma și votca precum o modalitate tacită de sfidare a regulilor, Ludmila alege revolta și amorul extraconjugal). Ea are curajul de a riposta în fața soțului ei, susținând că femeia trebuie să aibă drepturi: *Dar așa, să te desparți ideologic de bărbățelul, de binefăcătorul tău, să te lași târâtă în mocirla propagandei americane, să invoci tu, femeiușcă fără minte, valorile democrației occidentale și americane, drepturile omului?! Adică ce, femeia e om? se frământa Boris, probabil, până la venirea Ludmilei acasă.* Câteva pagini mai departe, acest subiect este reluat, de data aceasta, din alt punct de vedere, căpătând chiar o nuanță filosofică: *În schimb, lumea e plină de femei care au sfidat legea și ordinea așa cum le-a convenit lor. Ele nu se adaptează lumii în care trăiesc, ci vor ca lumea să se adapteze dorințelor, patimilor, trebuințelor sau, uneori, ambițiilor lor. Să ferească Dumnezeu istoria de ambițiile unei femei! Provoacă revoluții, după care îi lasă pe bărbați să le înfăptuiască.* Femeia ar fi, așadar, sursa evenimentelor marcante din istorie.

Finalul romanului este neașteptat. Personajul se angajează într-o căutare, în încercarea de a găsi un sens existenței lui anoste, în manieră dostoievskiană. Până la urmă, dincolo de ideologii, ordinea publică, omul are un drum al său, pe care și-l asumă: *Din cenușa morții, viața s-a grăbit mereu să ivească altă viață chiar dacă știa că și ea este sortită altei morți.* Și romanul *Gde Buharest* este o metonimie a vieții într-un context istoric în care omul ca individ este supus unei ordini generale căreia îi poate rezista fie prin forță sau eroism, fie prin mici plăceri cu iz de rebeliune.

Carte nouă

Ștefan Al.-Sașa – *Poezie indirectă – a la maniere de... -*

(Editura *Fundației Culturale Libra*, 2016)

Ștefan Al.-Sașa este un poet onorabil, dar un parodist de anvergură, unul dintre cei mai buni de astăzi, demn urmaș al unor George Topârceanu sau Marin Sorescu, ca și aceștia înnobilând un gen literar socotit îndeobște minor. Volumul acesta e un fel de antologie a poeziei române, în ordine alfabetică, de la Adrian Alui Gheorghe la Florina Zaharia, între aceștia fiind incluse nume celebre, de la Arghezi, Bacovia, Blaga, Beniuc, Blandiana, Bogza, Brumaru, Danilov, Dinescu, Macedonski, până la Pillat, Sorescu, Nichita, Vișniec... Sașa are umor cât cuprinde, dar și ironie fină, iar, în plus, lasă senzația de ușurință în a intra în maniera unuia sau altuia dintre poeți. Iată ultimele două strofe din *Suprema târfolină*, după Emil Brumaru: „O, meșa blondă precum toamna curvă/Purtată când orgasmele aveai/Îți selecta judicios clienții,/Iar dosul cât o insulă-n Hawaii//Cu fesele cum pârtiile de schi/Ițindu-se obraznic sub chiloți,/Îmbrățișa obscen cadou-acela/Pe care îl dădeai râzând la toți". La Beniuc, mărul de lângă drum devine „scaietele din poteci", lecția despre cub a lui Nichita e aici „lecția despre con", de la Macedonski, rondelul rozelor ce mor e întors în „rondelul rozelor ce cântă", iar mistrețul cu colți de argint al lui doinaș devine „butoiul cu cep de safir", acesta din urmă fiind o adevărată capodoperă a genului. Măcar trei strofe să cităm: „Un boss din Vaslui agreând băutura/spre via-brodită pe dealuri urca./Sleindu-și cu pas apăsat arătura,/cânta o romanță de of și spunea:// - Săriți să aflăm într-o cramă discretă/butoiul cu cep de safir, pântecos,/ce-i ține dosit în secret o brunetă/licoarea bătrână și izul tomnos.../ - Baroane, spuneau acoliții cu jeep-uri,/butoiul acela nu e de găsit./Deci haide să bem cunoscutele șipuri,/umplute cu sânge de zeu pârguit..." **(D.A.D.)**

cronici

Aurel Sibiceanu

Glorioşii ani ai ratării

GREGOIRE, NAFTALICĂ ŞI REVOLUŢIA

3

Intrarea mea în grădina de vară a restaurantului „Argeş", umăr la umăr cu Gregoire, l-a ridicat în picioare pe Juju. „Pe toţi dracii, a zis, cu firescul lui ton cabotin, acest domn este coborât direct din romanele lui Ford Madox Ford!" Mucalit, Nenea Leonard a adăugat: „Gigi, dacă te referi la domnl elegant şi pe care nu-l cunosc, aş zice că mai degrabă vine din „Calea Victoriei", a preferatului meu romancier Cezar Petrescu." Marin, să nu rămână mai prejos, şi-a spus părerea aproape nepoliticos, despre arătarea burgheză ce mă însoţea: „Habar n-aveţi, ăsta seamănă cu Naftalică Scoruş, personajul meu îndrăgostit de Miramondela Paraschiv, aia de s-a încurcat cu un veteran de război, ăla cu pensie grasă şi un picior de lemn. Rănit la aripă şi disperat, Naftalică a plecat la Bucureşti şi a tăiat vagoane de lemne pe Calea Griviţei. Acolo a întâlnit-o pe Rita Curcufloriţa, aia de se bulea la barul Havana, pe parale grele. Celor doi le creşte „caraimanu'", Naftalică îşi pingeleşte aripa, o ia pe Rita de toartă şi vine cu ea în satu' Miramondelei. De ciudă, asta pleacă, cu o frânghie în mână, să se spânzure de mărul creţesc din mijlocul cimitirului. Pe drum se întâlneşte cu şeful de la mecanizare, intră cu el în bufet şi se fac mangă. Mărul din cimitir, care presimţise că-i creşte gloria, vede tărăşenia şi îşi scutură florile, nervos!" „Marine, zice Juju, să moară mămica lu' Robespiere, să-i sară mucii lui Eugen Barbu, astea le-ai scris tu?" „Eu, nea Gigi, într-o noapte, după ce Rică (adică eu) şi Nelu Durac mi-au băut toate lichidele beţive. Ce era să fac, până la ziuă mai era de tras!" Povestea (plăsmuită de Marin, ad-hoc, evident) a fost mai mare, dar eu am reţinut doar linia directoare. S-au făcut prezentări peste prezentări şi s-au comandat băuturi – vin, votcă, apă minerală şi, cred, ultima sticlă cu „Spumă de drojdie", comandată de Nea Leonard, de la „Restaurantul Argeşul." Spuma de drojdie!, o tărie de neuitat, în sticle de o jumătate de litru, cu etichetă roşie şi galben, leac pentru stomac, bună pentru dres trupul şi mintea, a doua zi după marile beţii, dar numai în compania ciorbei de burtă, cea de la bufetul Clubului F.C. Argeş, în mijlocul celebrităţilor din fotbal! Discuţiile au fost variate, musafirul nostru bucureştean ne-a delectat cu mondenităţi şi noutăţi din domeniul tehnologiei şi ingineriei sociale, aceasta din urmă fiindu-ne cunoscută graţie lui Alvin Toffler. Mi-amintesc şi acum că„Şocul viitorului, prima carte a lui Toffler, apărută în România, la „Editura politică", în 1973 şi citită de mine abia în 1979, mi-a produs angoase pe care le resimt şi azi. Pentru mine, atunci scufundat în lecturi despre civilizaţiile trecutului, viitorul profeţit de american îmi părea un coşmar. Abia după 1990 mi-am dat seama de unde veneau angoasele mele – trăisem într-o societate industrială plafonată, într-un social static, uniform şi fără nici o perspectivă de devenire personală ori colectivă. La câteva luni de la citirea pomenitei cărţi, l-am invitat şi pe Juju să o citească. Mi-a înapoiat cartea după câteva zile, m-a privit încruntat şi mi-a spus: „Fiule, aş zice că e un roman de ficţiune, dar nu e! Va fi vai de curu' vostru, că voi sunteţi tineri şi veţi apuca ceva din lumea viitorului. Da, da, aşa cum în straturile pământului este îngropat trecutul, lumea viitorului vă aşteaptă în pământuri curate..." Atmosfera era frumoasă, replicile erau spumante, musafirul se simţea bine la chermeza noastră de provinciali şi, contrar aşteptărilor, s-a înţeles bine şi cu Marin Tudor, în pofida portretului literar de mahala, pe care i-l făcuse. Doar Nea Leonard a distonat - când asculta atent, ridicând o sprânceană, a mirare, când se pierdea în lumea lui lăuntrică. Îl priveam din când în când şi surâdeam, în minte îmi venea o întrebare pe care i-o pusese, cândva, poetul Ion Popa Argeşeanu. Eram mai mulţi, la o bere, Nea Leonard îşi turna rom în bere când, nitam-nisam, poetul l-a întrebat: „Leonarde, mai cânţi cu „clanareta" în gură la morţi? Se referea la momentele când fanfara de la Casa Armatei petrecea cu muzică vreun ofiţer decedat, activ sau pensionar, din garnizoana oraşului. Nea Leonard l-a privit pe poet, lung, l-a înjurat de mărgăritar, zambile şi a zis: „Ioane, acum două săptămâni am cântat la cea mai frumoasă înmormântare din viaţa mea, la un colonel de Securitate, paştele şi busuiocu' mumă-sii, că tare m-a mai chinuit!"

Leonard îşi impusese o recluziune, cred că de un an şi câteva luni, din care ieşise de puţină vreme. În tot timpul acesta stătuse în casă. Se pensionase pe caz de boală, pesemne că făcuse agorafobie, ori poate nu mai putea percepe lumea, schimbată mult, diferită de lumea tinereţii lui. Mai bine de un an a stat în casă, unde Dumnezeu ştie ce făcea, că nu a împărtăşit nimănuia aspecte ale însingurării lui. De la Titus Maxus, care îl vizita din când în când, am aflat că o soră îi aducea mâncare şi că se plimba pe săliţa casei şi prin curte. L-am întâlnit în prima zi de la ieşirea din recluziune. Se plimba pe digul Argeşului, îngândurat şi cu o floare în mână, pe care o privea şi mirosea, din când în când. Eu căutam un loc de scăldat şi aşa am dat nas în nas cu el. Ne-am salutat, am schimbat câteva cuvinte convenţionale şi ne-am despărţit. L-am privit cum se îndepărta, cu sacoul pe umeri, ca o umbră din „Craii de Curtea Veche." Când discuţiile noastre erau să dea într-o stramă de plictis, Juju, cu o voce voit misterioasă, i s-a adresat lui Leonard: „Leonarde, am auzit o poveste stranie, în care ai fost personajul principal, împreună cu nişte baterii de vin şi ceva sacouri. N-ai vrea să ne-o spui?" „Aş spune-o, Gigi, dar mi-e că o să râdeţi de mine! Mda, era spre sfârşitul verii trecute şi am decis să ies din casă. Mi-am pus o pereche de pantaloni subţiri, o cămaşă cu mâneci scurte, un sacou subţire pe umeri şi sandale romane pe picioarele goale. Am zis că mai întâi să mă plimb pe dig. Acolo l-am întâlnit pe dl. Sibiceanu, aici de faţă. Am mers până la baraj şi înapoi. M-am întors în oraş, unde am tras câteva ture pe Strada Mare. Dau să plec acasă, dar l-am întâlnit pe Dragoş (Mârzan, actorul). Ăsta mă invită aici, la grădină. Eu am poftit o baterie de vin, el la albitura lui (votcă). Ospătar era plăvanul acela mare, din Oarja. Dragoş bea doza personală şi pleacă la teatru, uitând să plătească. Trece plăvanul, vede că Dragoş nu mai e şi mă pune să-i plătesc consumaţia. Mă execut şi plătesc tot. Termin vinul, mai poftesc să beau o sticlă şi-i fac semn plăvanului. Ăsta vine şi până să apuc să zic ceva îmi ia sacoul de pe umeri şi-mi spune că n-am plătit. Plec acasă, iau alt sacou, pun 300 de lei în buzunar, mă întorc în grădină şi mă aşez în raionul altui ospătar, unde comand o sticlă de vin. Cum beam eu, gânditor, mă vede Plăvanu', vine la mine şi, harşti, îmi ia de pe umeri şi al doilea sacou!" Auzind asta, toţi izbucnim în râs. Leonard ne-a privit ca pe nişte imbecili şi a continuat: „Am plecat iar acasă, iau şi ultimul sacou, mi-l pun pe umeri, caut sub faţa de masă şi dau peste 400 de lei, ultimii mei bani. Prevăzător, îi bag în buzunarul de la pantaloni şi mă întorc la restaurant. Merg la bar să beau o „Spumă", sperând că nu mai dau cu ochii de Plăvan. Când mi-era mie mai bine, ăsta apare să ia nişte coniace pentru clienţi. Când dă să plece, mă vede şi mă întreabă: Iar ai venit, mă, drojdierule? Am amuţit, văd cum lighioana pune tava cu comenzi pe tejghea şi vine la mine. Harşti! îmi ia şi sacoul numărul 3!" Iar ne încaieră râsul. "Bravo, Leonarde, îi zice Juju, ai început să joci în filme de Oscar!" „E prea mult, mi-am zis, aşa nu se mai poate, ăsta e terorist! Merg la biroul şefului de tură. Acolo dau de însuşi şeful restaurantului. Spun povestea, ăsta ascultă, râde, apoi devine serios şi-mi zice: Dom'le, mergem împreună la oficiul ospătarilor şi dacă acolo găsesc cele 3 sacouri, eu dau dispoziţie ca imbecilul să-ţi aducă acasă, vreme de o săptămână, un prânz cu de toate – friptură, ciorbiţă, o baterie de vin, o cafea şi un coniac pentru digestie. Nu, zic, Plăvanu' e în stare să scuipe în ciorbă, să vină o ospătăriţă! Bine, zice marele şef şi mergem la Oficiu. Cele 3 sacouri străluceau în cuierul-pom! Bossul se închină, mi le aduce personal şi îmi spune: Dom'le, o săptămână eşti invitatul meu la masă! Dragii mei, o săptămână am fost Rockefeller la Restaurantul Argeş, am prânzit cu Bossul!" Cu toţii ne-am perpelit de râs; deşi povestea părea neverosimilă pentru un străin, pe noi, care-l cunoşteam pe Plăvan, nu ne-a surprins. Petrecerea a continuat până seara târziu, în aceeaşi formaţie, la Barul Fortuna, unde totul a fost cam confuz, deşi dl. Comănescu, şeful barului, ne-a badijonat cu sucuri de citrice şi de roşii! Despărţirea de Gregoire a fost confuză! Peste câteva zile l-am întâlnit pe Juju. „Fiule, mi-a zis, a fost o zi pe cinste, da' tot nu pricep, cine e acest Gimi, Lautaro, Gregoire?" „De unde să ştiu eu, Juju, sunt unii oameni care apar aşa, dintr-o crevasă a timpului!" Juju m-a privit cu ochii sticloşi, apoi cu ei uşor ceţoşi, aproape fără lumină, de m-am speriat, şi a spus: „Toţi dispărem într-o crevasă a timpului şi apărem... Cred că voi reveni şi io, cândva..." Trei ani mai târziu, într-un octombrie bolnav, Juju avea să plece. Anii au trecut, unul câte unul, fără Juju, iar noi, copiii lui de suflet şi prieteni în acelaşi timp, ne-am închis, fără să vrem, în evangheliarul tristeţii. Fără el, viaţa trăită de noi a fost ca viaţa unor străini rătăciţi în timp.

La finele lui decembrie 1989 a venit „Loviluţia." Părea că o parte din generaţia mea va putea depăşi trecutul, o vreme a şi reuşit, dar a fost doar o iluzie. În ianuarie 1990 eram în Casa Albă, împreună cu Gabriel Cazan şi câţiva tineri încercam să încropim primul ziar al tineretului liber argeşean. Cei care preluaseră puterea, mai toţi tineri, deveniseră suspicioşi unii cu alţii şi se împărţiseră în vreo 3 tabere. Era o luptă pentru putere, unii presimţiseră că alţii erau informatori şi oameni ai vechiului regim? Dumnezeu ştie... Pentru a tranşa ori a stabili care facţiune să conducă judeţul, de la Bucureşti a venit o delegaţie, în frunte cu vestitul Cazimir Ionescu şi N.S. Dumitru, profesorul de marxism, de la Politehnică. Am nimerit din întâmplare într-una dintre sălile în care delegaţia bucureştenilor discuta cu un grup de revoluţionari. Îi privesc, dintr-un colţ al încăperii, şi, stupoare, printre ei îl zăresc pe... Gim, Lautaro, Gregoire! Merg la el şi-i întind mâna, exclamând: „Gregoire, tu?" Mă ţinteşte cu privirile reci şi îmi spune: „Îmi pare rău, este o confuzie." Nu făceam nici o confuzie, era el. Brusc, mi-am zis că amicul meu este securist şi, cu ani în urmă, a trecut prin oraş doar cu misiuni premergătoare Revoluţiei. Personajul, de-acum fără identitate, a stat în oraş două zile. Ştiu asta pentru că, la un moment dat, a intrat în barul „Fortuna", în care mă aflam, cu poeta Laura Caradima. Ambii nu m-au băgat în seamă. Peste aproape 20 de ani am întrebat-o pe Laura cine-i personajul. Mi-a zis că nu-şi mai aminteşte, apoi că e mai bine să nu ştiu identitatea personajului... Acum, rememorând totul, parcă încep să înţeleg o spusă a lui Kafka:

„Întâmplarea există doar în mintea noastră, în percepţia noastră limitată. Ea este o reflectare a limitelor noastre de cunoaştere. Lupta împotriva întâmplării este întotdeauna o luptă împotriva noastră înşine, o luptă în care nu putem birui niciodată."

„Habar n-aveţi, ăsta seamănă cu Naftalică Scoruş, personajul meu îndrăgostit de Miramondela Paraschiv, aia de s-a încurcat cu un veteran de război, ăla cu pensie grasă şi un picior de lemn. Rănit la aripă şi disperat, Naftalică a plecat la Bucureşti şi a tăiat vagoane de lemne pe Calea Griviţei. Acolo a întâlnit-o pe Rita Curcufloriţa, aia de se bulea la barul Havana, pe parale grele."

1 DECEMBRIE - ZIUA NAŢIONALĂ A ROMÂNILOR

MAGISTRI ATQUAE RERUM HISTORIAE SCRIPTORIS MIHAIL DIACONESCU SOLLEMNIS RESPONSIO ILLUSTRISSIMO RECTORI UNIVERSITATI SCIENTIARUM ET ARTIUM ORADIAE DEDICATA*

În roman, ceea ce este clar, original, obiectiv şi imaginar devine motiv de autodefinire subiectivă pentru autor, dar şi încercare temerară de a pătrunde în arcanele existenţei.

Preasfinţia Voastră Preasfinţite Părinte Ioan
Episcop al Oradiei,
Domnule ministru Liviu Maior,
Domnule profesor Teodor Maghiar, rector magnificus al Universităţii Oradea,
Domnule general de brigadă Lazăr Cârjan,
Domnilor academicieni,
Domnilor senatori şi deputaţi,
Domnilor colegi profesori universitari din ţară şi din străinătate,
Domnilor studenţi,
Doamnelor, domnişoarelor şi domnilor,
Iubiţi prieteni,

Vă mulţumesc cu emoţie şi profundă recunoştinţă pentru bucuria pe care mi-o faceţi participând la ceremonia prin care mi se acordă înaltul titlu de doctor *honoris causa* al Universităţii Oradea.

Vă asigur că ziua aceasta şi ceremonia solemnă la care participăm vor rămâne de neuitat pentru mine.

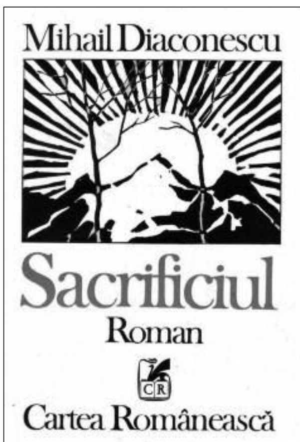
Ziua aceasta este una dintre cele mai alese bucurii ale vieţii mele marcate, în mod firesc, de încercări, de căderi, de înălţări, de nelinişti şi de căutări de tot felul.

Mă bucură în mod special faptul că în emoţionanta *Sollemnis Laudatio*, rostită de Părintele Profesor Universitar dr. Dumitru Abrudan, ilustru savant ebraist, în numele domnului rector magnificus Teodor Maghiar şi al senatului Universităţii Oradea, au fost amintite nu numai romanele mele, ci şi lucrările de istorie literară, teologie ortodoxă, estetică, medievistică, teoria literaturii, filosofia culturii, critica de artă, ziaristică.

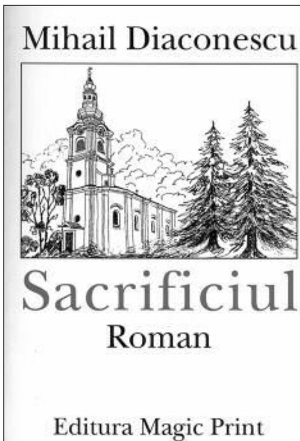
Într-adevăr, ele se cer a fi evaluate laolaltă, pentru că numai astfel poate fi înţeles în mod adecvat ansamblul numit de mine „*fenomenologia epică a spiritului românesc*", care dă sens şi substanţă preocupărilor şi cărţilor mele.

Faptul că Părintele Profesor Dumitru Abrudan a insistat în mod special asupra romanului *Sacrificiul* mi-a dezvăluit resorturile sufleteşti şi de conştiinţă ale distinşilor membri ai senatului Universităţii Oradea care au decis să-mi acorde înaltul titlu de doctor *honoris causa.*

Ţin să precizez faptul că forma epică a romanului a fost pentru mine cea mai potrivită modalitate de a interpreta şi transfigura artistic idealurile morale şi evenimentele istorice care au dus la Marea Unire a românilor proclamată solemn şi irevocabil la Alba Iulia, în ziua sfântă de 1 decembrie 1918.

Romanul, mai mult decât alte forme epice, permite realizarea unei comunicări artistice de tip epopeic, alegoric şi meditativ. Structura lui amplă susţine evocări descriptive şi desfăşurări narative de mare amploare, ordonate de principii filosofice, religioase, istorice, psihologice, sociologice şi emoţionale de o mare varietate. În acest mod romanul dă impresia de cuprindere adecvată a unei lumi în ansamblul ei şi a unei epoci istorice în ceea ce are mai semnificativ.

Numai relatarea de tip epopeic poate semnifica în mod adecvat, vreau să spun în mod credibil în actul lecturii, tumultul şi semnificaţiile unor epoci istorice cu tot ce au ele dramatic, tragic, eroic şi spiritual. Mai ales – spiritual.

Pentru că numai romanul de tip epopeic permite desfăşurarea energică a unor evenimente de mare amploare, pe mai multe planuri conexe, cu combinări de o mare varietate ale unor nuclee narative şi ale unor situări stilistice diferite, cu sute de personaje, ale căror motivări interioare trebuie descrise şi justificate din diverse perspective, cu momente simbolice, desprinse evolutiv dintr-un conţinut complex dar şi eterogen.

În roman, ceea ce este clar, original, obiectiv şi imaginar devine motiv de autodefinire subiectivă pentru autor, dar şi încercare temerară de a pătrunde în arcanele existenţei.

Fiecare roman demn de acest nume ne spune ceva important despre infinita dramă a relaţiilor interumane şi despre situarea noastră în raport cu epoca în care trăim.

Fiecare roman demn de acest nume ne descoperă ceva din misterioasa condiţie umană.

Sacrificiul este, într-adevăr, un roman care mă reprezintă. El exprimă modul cum eu înţeleg relaţia atotputernică, de o inepuizabilă complexitate, dintre istorie şi spiritualitate în viaţa neamului românesc.

Este o spiritualitate străveche, fundamentată şi întărită de trăirea firească a valorilor creştine şi identitare, a demnităţii, de patosul libertăţii, de o solidaritate mereu activă, pe care nici cele mai teribile încercări ale istoriei n-au putut s-o zdrobească.

Cred că este important să mărturisesc aici şi acum, faptul că eu am început să înţeleg marea forţă spirituală a neamului românesc hristofor, călătorind prin satele şi oraşele, prin văile, munţii şi dealurile, prin locurile nimbate de o glorie nepieritoare ale Bihorului.

Aceste călătorii, care m-au transformat în bine şi m-au zidit sufleteşte, au fost principalul suport documentar în anii când am stat la masa de scris, în faţa foilor albe, ca să gândesc şi să elaborez *Sacrificiul.*

Datorită călătoriilor repetate de-a lungul şi de-a latul Bihorului, am înţeles mai bine oamenii, traiul lor şi evenimentele istorice pe care le-am evocat. Am înţeles, mai ales, ce înseamnă forţa spirituală a neamului nostru, confruntat uneori cu încercări teribile, monstruoase.

Spiritul subiectiv al fiecăruia dintre personajele reprezentative ale romanului meu se înplineşte ca *spirit obiectiv*, manifestat în relaţiile bihorenilor cu semenii lor, şi, mai ales, ca *spirit absolut* infinit şi sublim, orientat spre Divinitate şi susţinut de fapte, în primul rând de acte de solidaritate în timpuri rele.

Din înţelegerea trăirilor spirituale ca realitate lăuntrică, subiectivă, a derivat modul cum eu am evocat epic şi simbolic evoluţiile personajelor principale în romanul S*acrificiul.*

Mult stimate domnule ministru Liviu Maior,
Mult stimate domnule rector magnificus Teodor Maghiar,
Stimaţi colegi,
Doamnelor şi domnilor,

După cum ştiţi, desigur, în prima parte a anului 1919 forţele militare expansioniste şi anexioniste ale puterii politice bolşevice instalate la Budapesta, în aşa zisa Republică Sovietică Maghiară condusă de agentul kominternist şi aventurierul politic Béla Kun, unul dintre cei mai sângeroşi criminali din istoria Europei, au încercat să nimicească unirea Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului cu patria mamă România.

Bihorul a cunoscut astfel invazia, fărădelegile, ororile şi cruzimea unor monştri cu feţe umane, fără lege şi fără Dumnezeu.

Conducătorii politici şi militari ai Kominternului instalaţi la putere la Moscova urmăreau ca prin acţiunile aşa numitelor republici sovietice din Rusia, Ungaria, Bavaria şi Bremen, unde comuniştii luaseră puterea, să transforme întreaga Europă într-o bază de acţiune pentru realizarea „*Revoluţiei mondiale*", obiectiv declarat al bolşevicilor.

Evenimentele se desfăşurau într-o Europă devastată de primul război mondial, cu distrugerile, dezorganizarea, molimele, violenţele şi dezastrele de imense proporţii provocate de primul război mondial.

Armata Roşie comandată de bolşevicii de la Moscova a încercat să înainteze de la est spre vest, prin Basarabia, cu intenţia de a face joncţiunea cu hoardele trimise de Budapesta în Ardeal.

În lunile ianuarie – aprilie 1919 românii din Bihor au înpiedicat însă prin ridicarea lor fermă la luptă, nu numai acţiunile Armatei Roşii maghiare invadatoare, ci şi realizarea unor planuri strategice şi politice de o mare amploare gândite la scară europeană şi mondială.

Rezistenţa bihorenilor a prefăcut în nimic acţiunile strategice şi tactice ale Armatei Roşii maghiare, care a invadat satele şi oraşele noastre.

Ulterior, Armata Română condusă de legendarii generali Traian Moşoiu şi Gheorghe Mărdărescu a zdrobit forţele militare ale Republicii Sovietice Maghiare, a eliberat Bihorul şi, ulterior, întreaga Ungarie.

Prin aceasta, plănuita legătură militară între Rusia Sovietică, Republica Sovietică Maghiară, Republica Sovietică Bavaria şi Republica Sovietică de la Bremen, pe care Kominternul încerca s-o realizeze, a fost spulberată.

Ştirile despre victoria Armatei Române contra hoardelor bolşevice din Ungaria au ajuns în Rusia. Drept urmare, în Rusia acţiunile militare

eveniment

antibolşevice s-au intensificat. Kominternul a fost obligat să amâne planurile sale cu aşa zisa *„Revoluţie mondială”*.

Prin acţiunile lor bihorenii au dat un nou curs istoriei naţionale a românilor, istoriei europene şi istoriei universale.

Domnilor colegi universitari
din ţară şi din străinătate,
Doamnelor şi domnilor,

Istorici de mare prestigiu ştiinţific precum Dimitrie Cantemir, Nicolae Iorga, Gheorge I. Brătianu şi alţii au subliniat în lucrările lor rolul românilor în istoria universală.

Evenimentele militare desfăşurate în prima parte a anului 1919 pe teritoriul României şi în Ungaria sunt un exemplu de participare a românilor la istoria europeană şi universală. În aceste evenimente satele şi oraşele românilor din Bihor au avut un rol deosebit de activ.

Forţa de neînvins care a susţinut acţiunile politice şi militare ale bihorenilor în lupta lor dreaptă cu invadatorii în lunile ianuarie-februarie-martie-aprilie 1919 a fost solidaritatea morală şi naţională.

Idealul unionist al românilor afirmat solemn şi irevocabil la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia, acţiunile, valorile şi ţelurile comune au întărit solidaritatea oamenilor din Bihor în lupta lor dreaptă cu invadatorii străini.

Solidaritatea este, într-adevăr, o mare sursă de putere, de rezistenţă în timpuri rele şi de împlinire a unor nobile ţeluri naţionale şi morale.

Solidaritatea susţine forţa coezivă şi sentimentele de fraternitate ale oamenilor puşi în situaţii grele. Ea implică, mai ales ceva din dimensiunea spirituală a existenţei umane.

Ceea ce este spiritual în oameni arată însă dimensiunea religioasă, respectiv metafizică a existenţei lor. Ceea ce este spiritual în om conlucrează cu harul divin revărsat asupra lui. Prin trăirile lui spirituale, mai mult decât prin alte puteri, omul se înalţă spre Divinitate.

Spiritul lucrează în lume, în istorie, în unele evenimente, în unii oameni, în unele acte de cultură, în unele opere de artă demne de acest nume. Fără să ne situăm într-o perspectivă religioasă, respectiv metafizică, ideea de spirit şi cea de istorie, nu pot fi înţelese. Mai ales ceea ce este măreţ, trainic, pilduitor şi emoţionant în istorie ne îndeamnă să ne gândim la dimensiunea spirituală a faptelor omeneşti.

Eu am dorit ca evenimentele istorice, sociale, politice, religioase, militare, familiale, diplomatice şi culturale evocate în romanul *Sacrificiul*, în special modul cum au fost concepute personajele şi relaţiile dramatice dintre ele, să spună ceva convingător, ceva revelator despre spiritualitatea românească.

Am vrut să spun ceva despre valorile ideale prin care oamenii depăşesc asalturile necruţătoare ale societăţii în care trăiesc şi ale adversităţilor istorice, teribile uneori, cu care se confruntă. Înfruntând aceste asalturi oamenii se depăşesc pe ei înşişi.

Spiritualitatea românească, spiritualitatea creştină şi spiritualitatea specifică a satelor şi oraşelor noastre din Bihor, cu valorile, datinile şi înfăptuirile lor ancestrale, au fost pentru mine obiectul unor acţiuni documentare şi apoi ale unor insistente reflecţii la masa de scris.

Valorile spirituale au o determinare socială şi istorică obiectivă, dar şi o puternică orientare spre Absolut. Ele sunt caracterizate de o devenire istorică mereu înnoitoare, dar şi de o evidenţiere clară, în forme stabile şi perene.

Pentru mine personalităţi istorice reale precum Dr. Ioan Ciurdariu-Ciordaş, Dr. Nicolae Bolcaş, Dr. Aurel Lazăr, Vasile Goldiş, regele Ferdinand I cel Loial, Ionel I. C. Brătianu, generalul Traian Moşoiu, vicarul Roman Ciorogariu al Oradiei, Iuliu Maniu, Alexandru Vaida Voevod, Episcopul Dr. Miron Cristea al Caransebeşului, Ştefan Cicio-Pop, Gheorghe Pop de Băseşti, Enea Grapini, Iosif Jumanca, Ioan Fluieraş şi altele, din care am îndrăznit să fac personaje de roman, sunt întruchipări ale valorilor spirituale ale naţiunii române.

În acest sens romanul istoric, social şi politic *Sacrificiul* este, mai presus de toate, un roman parabolă despre valorile spirituale ale neamului românesc hristofor. Este, desigur, şi un roman psihologic, şi un roman de război, şi un roman filosofic în capitolele în care se desfăşoară înfruntări pe seama unor idei de mare generalitate, şi un roman sentimental.

Este, în mod special, un roman despre eroismul colectiv al românilor. Iar dacă vorbim despre eroism, cred că este bine să ne amintim de cărţile lui Nichifor Crainic, unul dintre marii mei dascăli de conştiinţă, care în eseul *Ortodoxie şi etnocraţie* afirmă:

„E adevărat că lava se exprimă prin vulcani şi eroismul se încarnează în inşii exemplari ai omenirii, dar nu e mai puţin adevărat că duhul eroic poate ajunge bun comun al unei generaţii sau al unui popor întreg” şi aceasta întrucât *„comunicarea cu neamul este măduva de foc a eroismului”*.

Mai presus de toate, eu am gândit *Sacrificiul* ca un roman religios, în care este transfigurată epic şi simbolic marea şi sfânta taină a jertfei. Este jertfa care zideşte. De aceea am pus numele *Sacrificiul* ca titlu al romanului meu.

Pentru noi toţi, modelul sublim al jertfei care zideşte este Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu. Jertfa Sa pe cruce este unică şi mântuitoare. Ea înscrie un moment decisiv în istoria mântuirii neamului românesc. Jertfa euharistică este centrul cultului liturgic ortodox. Este esenţa cultului liturgic.

Vă propun, stimaţi şi iubiţi colegi şi prieteni prezenţi la această ceremonie, să ne amintim înpreună de Epistola Sfântului Apostol Pavel către Efeseni, unde găsim următoarele cuvinte: *„Hristos ne-a iubit pe noi, şi pentru noi I S-a dat pe sine lui Dumnezeu prinos şi jertfă întru miros de bună mireasmă”* (Efeseni 5,2).

Vă rog, de asemenea, să ţineţi cont de faptul că eu m-am născut în Argeş, în familia unui preot şi învăţător de ţară, nu departe de locul sacru unde a fost înălţată biserica domnitorului Neagoe Basarab al Ţării Româneşti şi a Meşterului Manole, o capodoperă arhitectonică de valoare universală, întruchipare sublimă în marmură a jertfei care zideşte şi a valorilor spirituale ale neamului românesc hristofor.

Mă bucură mult faptul că romanul meu a provocat şi întreţine puternice adeziuni sufleteşti din partea publicului, dar mai ale a lectorilor din Bihor şi Oradea, locul unde se desfăşoară o bună parte din acţiunea sa.

Distinşilor mei colegi de la Universitatea Oradea le mulţumesc în mod special pentru marea bucurie pe care mi-o dăruiesc acum acordându-mi titlul de doctor *honoris causa*.

Doresc din toată inima ca prin cărţile aflate acum pe masa mea de lucru ca şi prin acţiunile în care mă implic să fiu demn de aprecierile, dar mai ales de dragostea Domniilor Voastre.

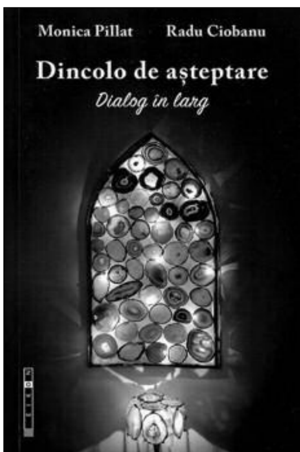
Să trăiţi!

* Cuvântare de răspuns rostită de romancierul şi istoricul literar Mihail Diaconescu la 30 mai 1996 la reuniunea solemnă din sala Teatrului de Stat din Oradea, cu ocazia primirii titlului de doctor *honoris causa*

Solidaritatea este, într-adevăr, o mare sursă de putere, de rezistenţă în timpuri rele şi de împlinire a unor nobile ţeluri naţionale şi morale. Solidaritatea susţine forţa coezivă şi sentimentele de fraternitate ale oamenilor puşi în situaţii grele. Ea implică, mai ales ceva din dimensiunea spirituală a existenţei umane.

Horia Bădescu

O carte rară

O carte rară, alcătuită cu rafinamentul inteligenţei şi căldura inimii, ne oferă Monica Pillat şi Radu Ciobanu, doi scriitori de o remarcabilă calitate şi discreţie. O carte pe care o singularizează tema în jurul căreia se alcătuieşte şi zonele de iaradiere ale acesteia, profunzimea şi subtilitatea reflecţiei şi, deopotrivă, insolitul acestei partituri la două mâini, în care aparenţa se substituie realităţii construcţiei. Ceea ce pare o lungă şi dublă introspecţie făcută în pacea vecinătăţii imediate, „la gura sobei” dacă-mi este îngăduită această arhaică şi cândva uzuală formulare, este în fapt un abil construit dialog epistolar, pe care „însăilarea” secvenţelor, modul în care interlocutorii revin şi se regăsesc de fiecare dată nu-l deconspiră ca atare nicio clipă.

Contextul însuşi în care a fost scrisă cartea nu este dintre cele obişnuite, căci dacă volumele de interviuri, de glosări pe varii subiecte nu lipsesc, nu se întâmplă prea ades ca două condeie majore să se asocieze într-o asemenea întreprindere. Aici două spirite de rafinată cultură, doi scriitori de acută sensibilitate propun o fascinantă călătorie la bordul unei corăbii imaginare spre tărâmurile fabuloase ale aşteptării şi mai alες ale ţinuturilor, prea puţin cunoscute, de dincolo de ea. Ale aşteptării existenţiale, ontologice, artistice, ale infinitelor nuanţe, contexte şi drumuri în care se validează şi pe care le deschide.

Dincolo de aşteptare - Dialog în larg (Ed. Eikon, 2016) este o „lecţie de anatomie” dar şi o anamneză a unei trăiri omeneşti care, chiar dacă face parte din viaţa fiecăruia, rareori este supusă unui examen atât de amănunţit. Amândouă realizate, cu instrumentele de fineţe ale autorilor, asupra propriilor biografii existenţiale şi artistice şi tocmai de aceea mai emoţionante, mai ataşante şi mai credibile. Sunt analize, interpretări care, chiar şi atunci când utilizează argumentele culturii înalte, - interogându-i şi interogându-se asupra lui Hamlet, Ulise, Don Qujote, Isus, Pilat ori Robinson, invocându-i pe Blaga, Baudelaire, Rimbaud, Kundera, Butor sau Drumul spre Emaus - rămân la ceea ce aş numi nivelul „bun” al umanităţii, al judecăţii care se reclamă nu de la filosofare, ci de la înţelepciune.

Am citit *Dincolo de aşteptare* ca participant ad-hoc la această aventură insolită, regăsindu-mă pe tărâmuri ştiute, abordate din perspective afine în propria creaţie, în romanul „Zborul gâştei sălbatice” dar şi în poezie. Mi-a sunat cunoscut şi apropiat ceea ce spune Radu Ciobanu despre voluptatea aşteptării şi despre regretul „că aşteptarea s-a sfârşit”, asocierea jindului arghezian ca poate cel mai exact mod în care „am putea numi ciudata şi neprevăzuta încercare de a prelungi aşteptarea pentru a nu pierde voluptatea pe care o tăinuieşte”. Am fost de acord cu el că „eu nu compun, ci...sunt compus”, ori cu acele „întâlniri de gând”, cum le numeşte, şi pe care eu însumi le trăiam în timpul lecturii. I-am dat dreptate doamnei Monica Pillat că „orice pierdere în lumea văzutelor poate fi urmat de un câştig de natură nevăzută” şi am trăit, ca şi Domnia Sa, tăcerile tatălui întors din puşcăriile comuniste. Am citit cu surprindere dar şi cu satisfacţie şi bucurie ceea ce spune despre „pre-existenţa unor adevăruri care îşi aşteaptă ora intrării în lume”, aserţiune vecină cu virtualitatea şi posibilele verbului despre care glosam în „Poezie şi sacru” sau cu acel splendid vers al lui Valeriu Anania „cuvintele din veac rătăcitoare/ stau gata de-ntrupare.”

Şi cum să nu-l citesc cu emoţie pe Radu Ciobanu afirmând „ Dar şi veghea ţine de ceea ce aş numi „sindromul aşteptării” şi poate fi o veghe preventivă, cum e cea despre care tocmai am vorbit şi o alta productivă, creatoare” şi să nu-mi vină-n minte Silogismele drumului: „Veghea e aşteptarea unui lucru demult bănuit”.

Da, „Rostul vieţii stă în aşteptare”, cum spune el şi poate că într-adevăr parafraza pascaliană pe care i-o adaugă Monica Pillat are partea ei de adevăr: „ nu mai aştepta dacă nu ai fi cu mine”.

Da, „a porni o carte e o aventură asemenea unei călătorii prezumate dar imprevizibile”. Dar această aventură numită *Dincolo de aşteptare*, această călătorie iniţiatică în universul nesfârşit al interiorităţii omeneşti, consumată cu atâta fervoare intelectuală şi har scriitoricesc, mă face şi pe mine, cititorul „să mă simt mai proaspăt, mai înţelept şi din nou interesat de ce mă aşteaptă dincolo de aşteptare”.

Aici două spirite de rafinată cultură, doi scriitori de acută sensibilitate propun o fascinantă călătorie la bordul unei corăbii imaginare spre tărâmurile fabuloase ale aşteptării...

litere

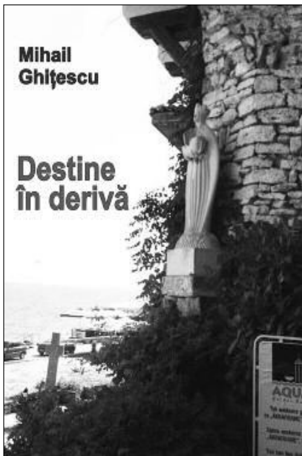
Ion C. ŞTEFAN

Un martor al unul secol controversat

Mihail GHIŢESCU, "Destine în derivă", Editura "Zodia Fecioarei", Piteşti, 2015

Mihai Ghiţescu are o istorie personală despre care au scris discret faptele sale. Cercetându-le, observăm că ele pulsează de nobleţe, modestie, frumuseţe, arătând secvenţial lumea românească, aşa cum era ea în perioada interbelică, apoi în era comunistă şi, bineînţeles, în perioada post-decembristă".

Scriitorul Mihail Ghiţescu este o personalitate deosebită a municipiului Piteşti şi unul dintre cei mai vârstnici şi îndrăgiţi creatori argeşeni.

Împreună cu Marin Ioniţă, reprezintă ceea ce au putut oferi aceste meleaguri mai demn de admirat şi de urmat: o viaţă îndelungată, trăită în cumpătare, cu înţelepciune şi răbdare, dedicată pe de-a-ntregul artei.

N-am avut prilejul să-l cunosc personal, în anii lui de tinereţe şi maturitate creatoare, pe acest om harnic şi onest – ci în mod indirect, prin intermediul soţiei sale, talentata poetă Ludmila Ghiţescu, bună prietenă cu Virgil Carianopol, în anturajul căruia mă aflam şi eu pe vremuri. Dar dragostea şi respectul cu care ne vorbea despre el această devotată a muzelor, m-au ajutat să-l intuiesc moral, să-l respect ca om şi soţ, ca truditor dedicat culturii.

Tocmai într-un târziu, când eu însumi mă îndreptam, fără voie, spre bătrâneţe, l-am întâlnit pe acest bărbat drept, vioi, cu priviri luminoase şi cu vorbe domoale, uimindu-mă tocmai cu logica prin care îşi susţinea anumite idei artistice, ori prezenta un confrate scriitor, cu prilejul lansării unei noi cărţi.

Iată că, de curând, talentata profesoară, poetă şi editoare, Mona Vâlceanu mi-a oferit romanul "Destine în derivă," publicat de Mihail Ghiţescu la editura "Zodia Fecioarei" – o unitate culturală harnică şi generoasă, promovând poeţi şi prozatori cu har şi talent estetic, din zona argeşeană.

Cartea are peste 300 de pagini şi, în *Epilog*, autorul notează: "În poveste, sunt înserate multe personaje, unele cu apariţii episodice şi fără importanţă, altele cu scopuri şi rostiri edificatoare, asamblate în firul logic al naraţiunii, care tinde să marcheze fapte posibile de viaţă într-un regim totalitar. Cititorul care va reuşi din curiozitate să parcurgă rândurile acestei cărţi, pentru a nu rămâne nedumeriţi cu privire la soarta unora dintre eroi, am gândit ca în acest scurt apendice să aduc unele clarificări"(p. 308).

Iar în cuvântul înainte, intitulat "O viaţă dedicată culturii," profesorul-doctor, din Domneşti, George Baciu, redactorul-şef al prestigioasei şi îndrăgitei reviste "Pietrele Doamnei", notează:

"Deşi va avea în curând 95 de ani, profesorul Mihai Ghiţescu are o robusteţe de invidiat. Participă la multe întâlniri culturale săvârşite în Piteşti sau Curtea de Argeş, oraşul naşterii sale. E la curent cu toate întâmplările de suflet ale prezentului, pe care le trăieşte intens, mirându-şi inima la fiece acţiune menită a promova şi păstra autenticul valorilor româneşti.

Mihai Ghiţescu are o istorie personală despre care au scris discret faptele sale. Cercetându-le, observăm că ele pulsează de nobleţe, modestie, frumuseţe, arătând secvenţial lumea românească, aşa cum era ea în perioada interbelică, apoi în era comunistă şi, bineînţeles, în perioada postdecembristă" (p.5).

Sunt două aripi de lumină, între care foşneşte şi se încheagă viaţa unui fidel martor al unui secol controversat, însoţită de numeroase personaje contradictorii, pe care naratorul le-a cunoscut de-a lungul acestui timp îndelungat.

Prozatorul Mihail Ghiţescu pare un caz rar, deoarece el scrie despre ceea ce a cunoscut în mod direct, a trăit şi a interpretat, despre evenimentele şi oamenii acestui secol, cu talent, înţelegere şi obiectivitate, prezentându-se ca un izvor de învăţăminte şi percepte religioase.

Întâlnim largi cărări de lumină, intersectate de dungi întunecate; episoadele se unesc prin fire subţiri, se încheagă într-o povestire cursive şi convingătoare. Putem asemăna această carte cu „Întunecare," de Cezar Petrescu, ori cu "Fraţii Jderi" de Mihail Sadoveanu sau cu trilogia "Neamul Comăneştenilor", de Duiliu Zamfirescu – şi totuşi pare mai altfel decât operele amintite, prin specificul ei local.

Mihail Ghiţescu urmăreşte destinele diferite a două personaje cheie, generatoare ale faptelor celorlalţi: inginerul silvic Grigore Izbăşescu şi activistul de partid Stan Tudor, dar portretele şi acţiunile lor specifice se conturează abia în urma celui de Al Doilea Război Mondial, care schimbă orânduirea socială şi destinele oamenilor – ei devenind doar nişte produse finale al acestuia.

Stan Tudor este personajul răului, transfigurat politic în *bine* – un fals bine – fiindcă el luptă în virtutea unei ideologii însuşite sumar, scopul fiind persecutarea, exproprierea şi distrugerea protipendadei economice şi culturale a ţării, a clasei de sus, deţinătoarea unei educaţii alese şi a unei averi tradiţionale.

Surpriza este că aceşti *duşmani* sunt aleşi din rândurile unor intelectuale de spiţă veche: moşiereasa Sorina Dulcan, văduva ofiţerului Mircea Dulcan, împuşcat de un ofiţer rus, după încheierea războiului, deci când eram aliaţi, cu prilejul unei petreceri la Centrul Militar – şi profesoara Loredana Deleanu, văduva ofiţerului Mihnea Deleanu, căzut pe frontul de răsărit. Alături de aceste două victime principale, se mai află şi alţi persecutaţi: medici, ingineri, negustori, mici fabricanţi.

Stan Tudor o expropriază, în miezul nopţii, cu un *grup de tovarăşi*, pe tânăra moşiereasă văduvă, Sorina Dulcan, îi stabileşte un domiciliu forţat la Piteşti, iar într-o noapte intră peste ea şi o violează într-un mod brutal. În urma acestui act de-o mare sălbăticie, considerat ca un episod al luptei de clasă, ea rămâne gravidă şi o naşte pe Alexandra, pe care, datorită persecuţiei la care este supusă, o dă pentru înfiere şi creştere prietenie sale profesoară şi scriitoare, Loredana Deleanu, convenind să nu-i destăinuie fetei cine este adevărata sa mama, care o creşte pe Alexandra ca o adevărată mama.

Într-o altă suită de capitole, călătorim apoi pe firul evoluţiei inginerului silvic Grigore Izăşescu-Grig – personaj pozitiv, şef de promoţie, care o cunoaşte la mare pe Alexandra, aflată deja în ultimul an la Filologie, de care se îndrăgosteşte; o reîntâlneşte la Braşov, unde este repartizat în producţie, o cere în căsătorie – iar cununia are loc la schit, sub protecţia stareţei Mirona, adică Sorina Deleanu, mama naturală a Alexandrei, care se retrăsese mai demult la mănăstire, iar acum îi dezvăluie, în mod solemn, că ea a născut-o şi a vegheat-o cu ajutorul prieteni sale, profesoara-poetă Loredana Deleanu. Apoi, împreună cu fratele ei, profesorul de filosofie Gabriel Frăsineanu (nume iniţial provenind de la moşia Frăsineşti), care, după evenimentele din 1989, s-a reîntors din Portugalia, hotărăsc să le doneze celor doi tineri moşia pe care o recuperaseră în noua orânduire.

Un roman scris cu multă înţelegere, selectând adevărurile reprezentative, înfăţişându-ne elementele semnificative, desprinzând concluzii morale şi religioase, în lumina unei înţelepciuni extrasă din învăţămintele vieţii, de un martor fidel al unui secol controversat.

O pendulare maiestuoasă între mai multe orânduiri social; destine frânte sau împlinite, depinzând de locul pe care personajele l-au ocupat în curgerea fluviului istoriei şi de rosturile lor sociale; suflete nobile şi creştine, în antiteză cu oameni egoişti şi profitori; o viziune cinematografică a faptelor unor ingineri, medici, profesori, reunite într-o solidaritate umană exemplară de clasă persecutată.

Martor acestui secol controversat, selectând faptele prin filtrul propriei sale existenţe, scriitorul piteştean Mihail Ghiţescu ne prezintă personajele şi evenimentele, aşa cum le-a cunoscut, nu prin sita istoriei modificate, nici între controversele ideologice, ci cum s-au orânduit ele în trupurile şi sufletele celor care le-au trăit, pasionant şi derutant, în încercarea de supravieţuire în care un model de curaj şi demnitate este însuşi autorul.

La cei 95 de ani ai săi, îi urez prozatorului Mihail Ghiţescu multă forţă de creaţie, seninătate, înţelepciune şi credinţă, aşa cum s-a dovedit a fi ca artist model şi în acest roman!

„Pitorescul reprezintă o şovăire a originalităţii"

(urmare din p. 3)

geniul poetic, deloc nu cred aşa. Se poate că băutura ori viciul (Baudelaire, Verlaine) să nu corupă talentul, dar sunt şi cazuri (cum a fost al lui Nichita) cînd succesul şi laudele n-au fost spre zidire (cum se spune în limbaj călugăresc). Poet total şi poet naţional devii de la sine, nu luînd tu singur o hotărîre în acest sens şi apucîndu-te să compui texte pe placul presei guvernamentale" (N. Steinhardt).

■ În răstimpuri rare, are curajul propriului său vis. În rest, nici măcar curajul conştiinţei sale realiste.

■ Tot ce pare raţional devine abscons, dacă e scrutat cu atenţie. Din civilitate, raţiunea se dă la o parte din faţa ochiului nostru intuitiv.

■ Marilyn Monroe a avut un IQ cu trei puncte mai mare decît Albert Einstein.

■ Actriţa Cécile Sorel a părăsit scena la o vîrstă înaintată. Retrasă din teatru, ea a primit într-o bună zi vizita lui Jean Cocteau căruia i-a arătat un portret al său, pictat în ulei. –Iată, a zis ea, cum arătam în tinereţe! –Vai, doamnă, nimeni nu va întrece vreodată arta acestor pictori din timpul Renaşterii!"

■ A. E.: „Lectura mă contaminează. În ce fel? Dacă citesc un text de bună calitate, mă simt mai satisfăcut de rîndurile ce mi se par izbutite ale propriului meu scris. Dacă citesc un text care mă decepţionează, devin circumspect faţă de ceea ce m-am învrednicit a scrie eu însumi. Mă tem să nu fi făcut gafe similare autorului mediocru în cauză. Spre a-mi risipi reaua dispoziţie, sunt înclinat a amîna pentru altă zi revizuirea manuscrisului meu".

■ „Cină la Gide. Scrisorile unor tineri autori care îl întreabă dacă trebuie să continue. Gide răspunde: «Cum? Vă puteţi abţine să scrieţi şi mai ezitaţi?»" (Camus).

■ Cuvîntul latin *speculatio* derivă din *speculum* (oglindă), traducînd însă, în realitate, cuvîntul grecesc *theoria*, în care particula *the* posedă o rezonanţă aparte, orientîndu-ne către *theos* (zeu).

■ De la o vreme te limitezi nu cu durere, ci cu o anume duioşie ca şi cum ai accepta îmbrăţişarea Lumii.

■ „M-am întîlnit acum ceva timp cu profesorul meu de istorie din liceu, care-şi exprima dezamăgirea faţă de preocupările generaţiei de azi. L-am întrebat: «Domnule profesor, noi eram mai buni? Eram altfel?». Profesorul se gîndeşte o clipă privind peste mine, apoi mă fixează şi-mi spune: «Cînd vă adresam o întrebare, voi răspundeaţi că nu ştiţi răspunsul. Cînd le adresez o întrebare tinerilor din generaţia de azi, îmi răspund: «Îmi pare rău, dar nu înţeleg întrebarea!»" (Alex Gheorghe, în **Dilema**, 2016).

■ Therizinosaurus era dinozaurul cu cele mai lungi gheare. Ele puteau atinge chiar şi un metru.

■ „Teatrul arhetip trebuie să fie nu acţiune, ci recitare. Înţeleg prin asta o recitare neutră, egală, fără «adevăr». De fapt grecii făceau să se întîmple totul în afara scenei, şi faptele deveneau cuvînt pe buzele vestitorului. Tot ceea ce se întîmplă pe scenă nu este teatru, ci histrionism. Vezi absenţa punerii în scenă în timpurile de glorie (greci şi Shakespeare). De aceea nu-ţi place recitarea realistă, de aceea didascaliile (descrierea acţiunii scenice) ţi s-au părut întotdeauna absurde. Îţi place punerea în scenă: e pictură, spectacol, nu teatru. Este trecerea la cinematograf, care povesteşte, nu dialectizează" (Cesare Pavese).

■ Visul: o neîmplinire radioasă.

■ Memoria e un palimpsest, amintirea e un text *ne varietur*.

UN SPECTACOL AL EULUI

Încântătoare prin rețeaua de imagini și reflecții autobiografice, venind dinspre un paradis rămas mult în urmă și pe care subiectivitatea îl încorporează de acum propriei naturi, versurile din recentul volum semnat de Nicolae Dan Fruntelată (*Târziu, ploierul,* București, Editura Semne, 2016; ilustrații de Alina Roșca) ne oferă un tip de lirism discret-evocator, un amestec misterios de reverii și interogații grave, experiențe lirice ale unui eu dornic să se confeseze și să subsumeze trăiri. Deprins cu însingurările care îl încearcă tot mai des de-acum prin locuri străine, în Colentina, „lângă pod, la Zahana Bran", departe de cerul fabuloasei Bălăcița, de pe lângă „apa subțire a Dăsnățuiului", autorul ni se oferă în ipostaza unui stihuitor stilat, nostalgic, ceremonios și hâtru, alteori de-a dreptul adorabil prin accentele înduioșătoare, meditative și melancolice, dar și ștrengărești și suave, de care uzează în poemele reunite în cele trei cicluri de bază ale volumului de față (*I. Maica Prigoria; II. Cu poșta greierilor; III. Vis cu Jorge Luis*). Văzută din perspectiva lăuntricului maturizat, se pare că această formă de „*Întoarcere la Mica Valahie*" preia atributele unui cânt mântuitor, viu și pur, a unei comunicări cu potecile și cu mirosul fânului, după cum însuși poetul lasă să se înțeleagă în atât de emoționantele rânduri, plasate în fruntea volumului ca un „semn de carte": „*Prin cartea aceasta de poeme târzii,* ne mărturisește autorul, *mă întorc la mine acasă, la gustul laptelui matern, la aerul cu miros de pelin, de oman, de iarbă tăiată prima oară de coasa amintirii."* Privit dintr-o astfel de perspectivă, spațiul recreat de Nicolae Dan Fruntelată ar putea căpăta aspectul unui tărâm de lume mitică, desigur la o scară cu mult mai redusă decât cel construit de Marin Sorescu în *La Lilieci,* de care am putea să îl apropiem însă prin echilibrul de esență plastică și experiență sufletească: „Azi a fost octombrie, soarele / mușca din câmpia uscată / ca o țărancă bătrână, ca o mamă / obosită de muncă și de dor / am ieșit iar pe câmp, spre oprișoarele / unde sângerau struguri negri și dulci / m-am pierdut în această nebunie / a toamnei nașterii mele de demult / nu mai am cui zice mamă, tată nici atât / drumul orfan plânge după mersul meu / la capătul dinspre Dunăre, dinspre apus / mă așteaptă, tot singur, tot trist / Dumnezeu" (*Octombrie*). Citit la întâmplare, în primul ciclu al volumului dăm peste poemul *Golul Drincii*, un discurs liric cu frăgezimi tinerești, în care acuitatea trăirii este dată de o fervoare a contopirii cu cosmosul („Du-mă , Doamne, iar în Golul Drincii / s-aud toamna scârțâind încet / ca un car de greieri, ca o boală / care are leac un cabernet / gros și negru, sânge de bărbat, / dulce și amar ca viața toată..."), nota de vitalism dinamic, de expresie a vieții fiind pusă în legătură cu viața trăită după cum, la polul opus, cu rezonanțe de recviem, dureros de directă și de mare inspirație, amestec de pietate și puritate franciscană, *Balada tăcerii* este dominată de un sentiment foarte adânc al morții și al trecerii timpului: „Ea nu mai vorbea cu mine / abia mai respiră, abia mai privește spre lumină / iarba bunicii, iarba părinților, a plecaților / din aceeași grădină / Ei nu mai vorbesc, doar se uită / printre frunzele galbene, printre mere căzute / nu mai știu urma dinților mei / nebunele copilării pierdute / M-am trezit pe-o câmpie străină / nu mai aveam miros, nici culoare / Doamne, tu erai plecat din sat / când m-am clătinat pe picioare / și-am căutat cuvinte vechi, n-am găsit / decât teamă și întristare / era asfințit, eram în asfințit / simțeam amintirea lor cum mă doare / Buna mea, părinții mei / iarbă cu miros de tei." Incursiunile prin asemenea spații ale existenței, cu rememorarea unor prezențe tutelare, consemnează tensiuni, dureri și doruri. Citită din aceași perspectivă, poezia *Ploierul* iradiază, în spirit asociativ, stări identice de tânguire și durere: „Eu plâng ori mi se pare / când plouă peste amintirile noastre / când treambură luna ca un cântec / al fratelui meu armânesc / când am sentimentul aă am pierdut, / definitive, războiul cu mine..."

Pe de altă parte, susținute de o tonalitate specială, tehnica clarității și criteriul plastic seducător din poeme ca *În marginea toamnei, Mica Valahie* sau *Zi bună* se contopesc într-un registru confesiv similar senzațiilor esențiale sugerate de Zaharia Stancu în poeziile din *Iarba fiarelor*, după cum atracția spre vigoarea telurică, viziunile luminate de percețiile proaspete ale spațiului natal, plăcerea insistent exprimată de a coborî și de a se odihni printre ierburile din „câmpia care simte Dunărea" sau de a lenevi acolo, în casa părinților, „în camera dinspre sud", cu imaginea mamei tot mai departe, au ceva din tonalitatea poemelor ardeleanului Mircea Micu, în evocările de acest gen, rostite spre toamna vieții, locurile natale căpătând și emanând în ambele cazuri o frumusețe unică, o nouă muzică sufletească, semn al unei reveniri la simplitatea rustică, al contopirii cu geologia satului natal, un cântec al iubirii de părinți, cu imaginile amintirii acestora, pline de fervori și forme duioase de trăire. Un suflet nostalgic, ajungând la stări libere de destăinuiri, amar împăcat cu suferința neamului său, Nicolae Dan Fruntelată ni se dezvăluie și în *Gura de aer* („Dimineața aceea de toamnă / când am tras prima oară-n plămâni / mirosul otavei natale / când mi-a rămas, ca o amprentă secretă, / codul câmpiei, Mica Valahie, obosită de istorie și de cerul / pe care-noată stelele getice...") sau, printre atâtea altele, în *Zi bună* („Azi mi-a fost bine, am respirat / într-un izlaz cu pelin viu / m-am dezbrăcat de iarnă, m-a plouat / cald, un fulger mi-a numărat / coastele și rănile, m-a lins / precum câinele copilăriei mele, Jar..."), ambele la fel de dimensionate emoțional, cu disperări și iluzii, precum sugestiile pe care le regăsim și în poezia *Mica Valahie* („Doarme toamna pe umărul tău / ca o pasăre fumurie / singură și cântăoare / doarme toamna pe umărul tău / Mică Valahie"). Citind *Balada nopții* și *În marginea nopții,* regăsim, contopite în ecuația atât de personală a poeziei lui Nicolae Dan Fruntelată, cele două mari motive lirice, motivul iubirii eterne și motivul timpului fugar, poetul apărând în ipostaza unei sensibilități guvernate de un modernism moderat, fixat cu o cucernică și evlavioasă aplecare și simplitate spre aceleași locuri și peisaje ce echivalează cu un anume mod de reproiecție în fabulosul intim. Alteori, atras de jocul existenței, în imagini precum cele din *Balada istoriei, Balada umbrei, Plantă civilă, Cântec într-un depozit de muniții* sau din poezia *La comanda drepți,* eul se refugiază în zonele sufletești mai ascunse, dincolo de pragul cuvintelor, unde aspirația lirică se suprapune cu vibrația unui lăuntric stăpânit de alte secrete neliniști. Extensia imaginarului cunoaște aici proporțiile unor cânturi, tonul devenind dintr-odată interogativ, grav: „În țara asta nici nu poți să mergi / cum pășești, calci pe sfinți, pe martiri, pe părinți / calci pe trădări grozave și pe izbânzi de-o zi / simți până-n oase cum vin / din miazănoapte i din miazăzi / tu, fiul meu nenăscut, nu te speria / fără legi, fără timp, doar poveste, durere și umbră e țara ta" (*Balada umbrei*). În același registru, cu metafore pline de ardență, capabile a sugera tensiunile condiției care le provoacă, *Balada morții* sună ca o rugă, amplă ca rostire și dimensionată emoțional de amăgirile cu care se identifică poetul în adâncul său („Noaptea, ca un liliac uriaș / poemul meu se trezește și umblă / pe spinarea Patriei, peste toate mormintele / celor duși în uitare"). Stări dominate de un suflu proaspăt de întinerire sunt vizibile în poemele *Liru-lai* („Alu liru lai / cel bolnav de Rai / cel bolnav de când / a fost viu, flămând / nu liru-la / pune-mi o basma")*, Vânt țigan* („Andale, andante le / vin țiganii pe-nserat / și se-aud căruțele / dinspre Dunăre-n Banat...") și *Blestem în of*, mici bijuterii compoziționale, unde vitalitatea extraordinară și mobilitatea discursului le este imprimată de prezența expresiilor din vorbirea populară și de îmbinările libere de cuvinte preluate din limbajul cotidian cunoscut jocurilor de copii. În fine, să mai reținem *Fetele din câmpie,* ale cărei imagini însorite m-au transpus imediat cu gândul spre locurile însorite ale frumoasei Uruma a lui Zaharia Stancu, cât și poemele *Cântec de hoț tânăr, Cavalerul umbrei* și *Ca de obicei,* ultimele două în pur stil nichitostănescian.

Autor al unei admirabile poezii, Nicolae Dan Fruntelată ni se înfățișează ca un sentimental bogat și fremătător, sincer și incredibil de sentimental, cu un remarcabil simț al formei și al elementului plastic, deopotrivă.

MARIN IANCU

...Nicolae Dan Fruntelată ni se înfățișează ca un sentimental bogat și fremătător, sincer și incredibil de sentimental, cu un remarcabil simț al formei și al elementului plastic, deopotrivă.

Nicolae Dan Fruntelată

CONCURSUL DE DEBUT al Editurii CARTEA ROMÂNEASCĂ - PARALELA 45 pe 2017

CARTEA ROMÂNEASCĂ- PARALELA 45 îi invită pe cei interesați să participe la Concursul de Debut în Poezie ,Proză, Critică și istorie literară și Eseu literar pe anul 2017.

Premiul constă în publicarea volumului cîștigător/ volumelor câștigătoare la CARTEA ROMÂNEASCĂ - PARALELA 45

Concursul se adresează tuturor autorilor care au împlinit 18 ani dar care nu depășesc vârsta de 35 de ani la data expedierii manuscriselor și care nu au debutat în volum individual pînă la această dată.

Manuscrisele vor fi culese în word, A4, font Times New Roman, mărime 11.

Manuscrisele se vor trimite la adresa: Editura Paralela 45,Strada Frații Golești 130,cod 110.174,Pitești, cu mențiunea Pentru concursul de debut CARTEA ROMÂNEASCĂ- PARALELA 45, pînă la data de vineri, 15 septembrie 2017, data poștei/curierului.

Plicul mare, format A4, lipit, va avea în locul numelui expeditorului un motto ales de acesta și va conține:

1. manuscrisul – varianta printată
2. manuscrisul pe suport electronic (CD)
3. un plic mic, format A5, lipit, pe care se va înscrie vizibil motto-ul expeditorului, iar în interior se va regăsi înscris pe o foaie de hârtie motto-ul, alături de numele autorului și de datele de contact ale acestuia (adresa de domiciliu, adresa de mail, număr de telefon), precum și o fotografie color și un cv literar (date bio-bibliografice) în care se vor menționa studiile, anul debutului în reviste, site-uri, blog-uri, publicațiile print și electronice în care au apărut textele autorului, premiile literare obținute.

Lansarea volumelor premiate va avea loc cu ocazia Tîrgului Internațional de Carte GAUDEAMUS ediția 2017.

Componența Juriului: membri ai Uniunii Scriitorilor din România cu o autoritate critică și literară recunoscută.

Mariana Şenilă-Vasiliu

O istorie subiectivă a artei în imagini (IV)

Arta portretului

Portretul lui Erasmus din Rotterdam. Autor, **Hans Holbein cel Tânăr** (1497-1545)
Pictură pe lemn. Executat în 1523. Muzeul Luvru, Paris

Holbein a fost un portretist de primă clasă, poate chiar cel mai bun dintre toți, mai cu seamă când nu picta la comandă.

Pentru înțelegerea completă a unei opere de artă este necesar să se răspundă la patru întrebări: cine este autorul, când anume a fost făcută, pe cine sau ce anume reprezintă și care a fost modalitatea în care a fost executată. Doar astfel își dezvăluie ea secretele, altminteri, așa cum se întâmplă cel mai adesea, totul se rezumă la o inventariere superficială, la „bifarea" vizuală, ceea ce nu aduce nimic în planul cunoașterii.

Este cunoscut sub numele de Holbein fără a se specifica un lucru important, că provenea dintr-o familie care număra doi Holbein, tatăl și fiul, cu preocupări artistice al cărui început l-a făcut Hans Holbein, zis „cel Bătrân". Pictor cu oarecare prețuire în epocă pentru pictura sa religioasă, acesta a fost eclipsat de forța artistică ieșită din comun a fiului său, pe care îl chema tot Hans Holbein, dar căruia, pentru a evita încurcăturile de nume, i s-a spus „cel Tânăr". Faptul atrage atenția asupra unui fenomen unic, specific țărilor nordice, în secolele XV, XVI: existența unor dinastii de pictori la care talentul și meșteșugul par să fi fost ereditare, fenomen dispărut după Renaștere. Când se rostește numele de Bruegel, de exemplu, musai să fie specificat care anume din ei: Pieter Bruegel cel Bătrân, Pieter Bruegel cel Tânăr sau Jan Bruegel, zis „de catifea"? Identic s-au petrecut lucrurile în cazul pictorilor din familia Cranach, care număra nu mai puțin de opt descendenți cu varii preocupări artistice. Transmisia genetică a talentului, în țările nordice, cu două excepții - Margueritta van Eyck, sora fraților Jan și Huber van Eyck, și al Justinei van Dyck, fiica pictorului Antonis van Dyck - transmisia s-a făcut pe linie masculină. În schimb în Sud, în mod special în Italia, linia artistică a fost continuată de femei. Așa este cazul Artemisiei Lomi Gentileschi, al Mariettei Robusti Tintoretto sau al pictoriței Lavinia Fontana.

Schiță pentru tabloul familiei lui Thomas Morus

Numele lor spune de la sine descendentele căror pictori sunt. Cu toate acestea, cu excepția istoricului de artă Werner Shade, care a publicat un amplu studiu dedicat familiei de pictori germani Cranach („Cranach, o familie de pictori"/Ed. Verlag der Kunst, Dresda, 1974), după știința mea, nimeni nu s-a ocupat de acest fenomen genetico-artistic neobișnuit.

Cel care este numit generic Holbein este de fapt Holbein cel Tânăr. După un început timid în pictura religioasă în care urmărea linia imprimată de tatăl său, s-a desprins spectaculos și radical de aceasta, devenind unul dintre cei mai reprezentativi portretiști ai epocii din prima perioadă a secolului al XVI-lea. Este cunoscut în mod special pentru portretele de gală ale regelui Henry al VIII-lea, deși adevăratele lui calități s-au evidențiat în portretele în pictură și în desen (!) realizate unor persoane mai mici în rang, prieteni, cunoscuți, negustori, curteni în anturajul cărora s-a mișcat în perioada petrecută în Anglia, cea mai fertilă sub aspect artistic, dar și financiar. A ajuns portretist de curte relativ târziu, abia după decapitarea protectorului său, cancelarul și filosoful umanist Thomas Morus (n. 1478), în 1535. Cu toată faima portretelor regale, în mărime naturală, bățoase și rigide ca niște manechine, în care Henry al VIII-lea este înfățișat arogant, îmbrăcat în straie fastuoase, cu acea călcătură largă, semn al unei firi dominatoare și indiferente față de cei din jur, cu figura lui puhavă, din care plimbă o privire plictisită și răutăcioasă asupra anturajului, cu buzele subțiri și strânse, dovadă a unui caracter ambițios, nu acelea îl exprimă pe Holbein în ce are el mai autentic și mai bun în materie de pictură. Adevăratele lui calități ies în evidență în portrete precum cel al lui Thomas Morus, al lui Erasmus din Rotterdam, în portretul soției sale cu cei doi copii, în portretul colectiv al familiei umanistului englez, prietenul și protectorul său Thomas Morus. Decorativismului ce domină portretele de gală ale lui Henry al VIII-lea i-a luat locul o pictură sensibilă, plină de empatie, lipsită de artificii, liberă de constrângerile la care rangul celui portretizat, regele, îl obliga. Ce înseamnă să pictezi la comandă se poate vedea în portretul flatant al ducesei Anne de Cleves, candidată la mâna regelui. La vederea „originalului", Henry al VIII-lea a avut o reacție de respingere totală, obligând-o pe prințesă, greoaie în trăsături, cu totul altele decât cum le „îmbunătățise" Holbein, să se înapoieze în Germania. Niciodată, fie cât de meșteșugit pictat, fie cât de desăvârșită tehnica picturală, nu pot și nu vor putea salva un portret sau o operă de artă de la uscăciune fără implicarea sufletească a artistului. Și asta, nu știu cum se face, dar se simte de îndată.

Altfel stau lucrurile cu portretele pictate de Holbein, nu doar cu pensula, ci și cu inima. Cât de emoționant este portretul soției sale cu copiii! Întreaga amărăciune a soției părăsite ani la rând la Basel în timp ce artistul stătea în Anglia, tristețea care se simte în ochii ei, dar și a copiilor este copleșitoare. Pictura este neasemuit de austeră, aproape monocromă și surdă ca tonalitate. Este evident faptul că pictorul era conștient de drama prin care trecea familia sa abandonată și că niciun artificiu pictural n-avea ce căuta în acest portret de o surprinzătoare simplitate și expresivitate. El empatiza în suferință cu cei portretizați. Tot așa cum empatiza și cu burgmesterul Meyer, un apropiat al său, al cărui copil era bolnav. În *„Fecioara burmestrului Meyer"*, Holbein a recurs la o neobișnuită rocadă a personajelor: în timp ce pruncul Iisus a fost pictat jos, alături de familia donatorului, copilul bolnav, îmbujorat la față și cu ochii arși de febră a fost plasat în brațele ocrotitoare ale Fecioarei. Desenator împătimit, Holbein a surprins, dincolo de fizionomia modelelor sale, stările sufletești și caracterele celor portretizați. Este zguduitor portretul cardinalului Fisher, decapitat odată cu Thomas Morus. În privirea lui se citește îngrijorarea și fatalismul de parcă ar fi știut dinainte soarta care îl aștepta. Sau chiar era conștient de deznodământ? Dar minunatul chip al tatălui lui Thomas Morus, desen de o modernitate, de o expresivitate și de o libertate uluitoare? Sau portretul lui Williams Warham, arhiepiscop de Canterbury? În rândul celor mai izbutite portrete, „Ambasadorii" constituie o enigmă. Pentru ce și în care scop Holbein a introdus în tablou strania anamorfoză a unui craniu? Doar ideea de a face demonstrația neobișnuitei sale abilități de a reda un craniu deformat/în anamorfoză, construit perspectivic, nu satisface, răspunsul la întrebare, fiind doar pe jumătate valabil. Atrași de felul în care i-a pictat pe Jean Ditenville și Georges de Selve, ambasadori ai lui Francois I la curtea Angliei, vizitatorii, în majoritatea lor nici măcar nu bagă în seamă prezența craniului, perceptibil în adevărata sa dimensiune și formă doar privit în unghi din partea dreaptă. Abia la ieșirea din sala unde este expus tabloul, întorcând capul, bizarul craniu devine evident. Cheia enigmaticului dublu portret al ambasadorilor francezi nu a fost descifrată în totalitate nici până acum, se presupune doar că ar fi vorba despre o reprezentare vizuală a acelui „Memento mori"/Amintește-ți că ești muritor. Moartea prematură a celor doi ambasadori - Jean de Ditenville a murit la 41 de ani, iar Georges de Salve la nici 33 de ani - pare a sugera ideea unei premonitii, intenționate sau nu. Simțul excepțional de observație caracteristic geniilor artistice îi fac pe unii din ei să vadă dincolo de aparențele modelului. A fost și cazul fiicei hangiului Ravoux, în al cărui han și-a petrecut Van Gogh ultimul răgaz de viață, căreia pictorul i-a făcut portretul. Adolescentei nu i-a plăcut felul în care apărea îmbătrânită. „Dar cu timpul am început să semăn din ce în ce mai mult cu el", a declarat modelul la senectute.

Holbein a fost un portretist de primă clasă, poate chiar cel mai bun dintre toți, mai cu seamă când nu picta la comandă. Repetiția până la saturație a tablourilor ce-l reprezentau pe Henry al VIII-lea, de ajunsese să-i cunoască pe dinafară trăsăturile, l-au făcut pe artist să-l trateze cu o răceală obiectivă, fără nicun fel de complezență, redându-l așa cum era, un butoi de grăsime, plin de sine și crud, trupeș și trufaș. În cu totul alt mod l-a pictat pe protectorul și prietenul său, filosoful umanist Thomas Morus. Exceptând redarea materiei - catifea, blană, colanul de aur pe care îl poartă -, întreaga atenție a artistului se concentrează pe figura modelului, un chip viril și energic din care doi ochi ageri și inteligenți scrutează lumea cu o privire deschisă și critică. Decorativismului aurit, la care a recurs în portretele de gală ale regelui tocmai pentru a distrage atenția de la grotescul personaj, în portretele de suflet, Holbein îi substituie autenticele calități picturale, austeritatea în desen, compoziție și culoare. Masa strălucitoare de fel de fel de brocarturi, fel de fel de țesături cu fir de aur, și puhoiul de bijuterii care se lăfăie pe gâtul de taur și degetele informe ale sinistrului personaj regal, a fost înlocuită de o culoare sobră. În tabloul reprezentându-l pe (Mon)Sieur de la Morette, de exemplu. Diferența de tratare este de-a dreptul șocantă, mai cu seamă că poza este aproape identică cu cea a regelui. Într-atât de autentice sunt portretele realizate de Holbein, încât nici nu este necesar să le cunoaștem biografia pentru a afla care le-a fost destinul, totul se citește pe fețele și în gesturile lor. Era inevitabil ca verticalul și neînfricatul filosof Thomas Morus, ins condus în viață de principii solide

și înalte să-l înfrunte pe Henry al VIII-lea în chestiuni de ordin religios - Morus era un catolic convins și a reacționat ca atare în chestiunea divorțului de Anne Bolleyn, lucru inadmisibil în religia catolică, mai cu seamă că el se baza pe mărturii și dovezi măsluite. Renunțării la principii după care s-a condus întreaga viață, a preferat securea călăului. În iarna lui 1535, nobilul cap al moralistului s-a rostogolit în panerul călăului.

Al treilea personaj implicat în istoria tabloului lui Holbein a fost filosoful umanist olandez Desiderius Erasmus (1469-1536), cel mai bun prieten și admirator al lui Thomas Morus. Într-o scrisoare adresată de Erasmus acestuia la 10 iunie 1508, mărturisea sentimentele care îl animau față de Thomas Morus: *„Călătorind zilele trecute din Italia spre Anglia (...) îmi lăsam adesea gândul să zboare, fie spre studiile noastre comune, fie spre plăcuta amintire a iubiților și înțelepților mei prieteni pe care aveam să-i revăd. Și, dragă Morus, tu erai printre cei pe care îi zăream cel mai des în fața ochilor. În absența ta, prin minte mi se perindau clipele fericite împreună, care au fost, te încredințez, cele mai binecuvântate din viața mea”.* De această neobișnuit de strânsă legătură sufletească și spirituală dintre cei doi mari erudiți avea să profite pictorul. Norocul a luat chipul filosofilor care l-au susținut: al lui Erasmus care l-a recomandat pe Holbein lui Thomas Morus, care în acel moment ocupa înalta funcție de cancelar la curtea lui Henry al VIII-lea, care, la rândul său, l-a făcut cunoscut pe pictor înaltei societăți engleze. Desigur, hotărâtor a fost talentul de portretist al lui Holbein, dar fără acest sprijin consistent, oricât de talentat ar fi fost, ar fi rămas necunoscut.

Talentele oricât de mari, asemeni plantelor fragile, pentru a se înălța au nevoie de un tutore. Spre norocul pictorului, el a avut doi, ambii fermi și de cea mai mare anvergură culturală. Întâlnirea celor trei, Erasmus, Thomas Morus și Holbein a fost unul dintre fericitele momente astrale profitabile pentru cultura și arta europeană.

Hazardul, care în Evul Mediu era reprezentat călare pe o singură roată, a decis intersectarea destinelor lui Holbein și Erasmus înainte ca ei să se cunoască personal. Puntea pe care s-au întâlnit a fost celebrul „Elogiu al nebuniei”/„Laus stultitiae”, de care pomenea în scrisoarea către Thomas Morus în iunie 1508 și pe care a tipărit-o în anul următor. În vederea ilustrării ei, tipograful Oswald Molitor a făcut apel la Holbein, mai puțin cunoscut și apreciat în momentul respectiv. Gestul lui Myconius, cum îl numește Erasmus pe Oswald Molitor în corespondența lui, a fost decisiv pentru cariera lui Holbein, năstrușnicele ilustrații la năzbâtiosul text scoțându-l din relativul anonimat și aducându-i un mare și imediat succes, faimă într-un cuvânt. Cu Erasmus, pictorul s-a întâlnit abia șapte ani mai târziu, în 1516, când filosoful a revenit la Basel în vederea tipăririi operelor sale. Cu toate acestea, întâiul și cel mai vechi portret al lui Erasmus a fost pictat de Holbein abia în 1523.

În absența fotografiilor, în acea epocă era obiceiul ca prietenii să-și trimită portretele pictate sau medalii cu chipurile lor. La primirea unui astfel de portret trimis de Erasmus, care-l înfățișa pe filosoful olandez împreună cu Aegidius - *„pentru a putea astfel întotdeauna cu tine, chiar și atunci când moartea ne va distruge”*, specifică el -, Morus îi întoarce un răspuns pe măsură: *„Nici nu-ți pot spune cât de mândru sunt să cred că prin aceasta ai declarat că nu există un altul de care să fii mai iubit decât mine”.* Spiritul prieteniei, considerat de greci deasupra iubirii, reînvie în tot ce avea el mai sublim între cei doi gânditori. Portretul în cauză fusese pictat de Quentin Matsys anterior portretelor lui Holbein. Pe Erasmus l-a pictat și Durer, ba chiar a făcut și o medalie cu chipul său, însă filosoful s-a arătat nemulțumit sub un aspect minor: *„Durer m-a desenat, dar nu asemănător”.* Obsesia pentru asemănarea cu modelul este oarecum legitimă ținând cont de calitățile unui portret cerute în vremea respectivă, care era un substitut imagistic al persoanei în absența acesteia. Beleaua cu asemănarea picturii cu modelul s-a extins până la secolul XX. Când Picasso a dat examen pentru intrarea în Academia de Arte spaniolă, printre probele hotărâtoare era și asemănarea cu modelul. Comentând nemulțumirea unei doamne din înalta societate pariziană pentru felul în care fusese portretizată, un scriitor francez remarca faptul că peste timp nimeni nu va mai ști cum arăta modelul, în schimb vor fi apreciate calitățile unei bune picturi.

Muzeele lumii sunt copleșite de puzderie de portrete a tot felul de personaje: nobili, regi și regine, împărați și împărătese, dogi, papi, oameni bogați, faimoși sau obscuri, mai buni, mai răi, mai inteligenți, mai nătângi, mai frumoși ori mai boccii, cunoscuți sau necunoscuți, care și-au îngăduit capriciul costisitor de a fi reprezentați în pictură, cu secreta speranță că astfel chipul și memoria lor vor dăinui dincolo de moarte.

În schimb, cât de rare sunt portretele oamenilor de știință, cărturari sau modele morale! Sunt atât de puține încât vizitatorul tresare la vederea numelor lor pe care le știa, dar care până în acel moment nu aveau chip. Și mai rar se întâmplă ca o astfel de personalitate să devină model-vedetă pentru artiști. Este cazul lui Erasmus din Rotterdam, căruia pictorii s-au grăbit să-i nemurească figura. Trei pictori de talie, Durer, Quentin Matsys și Holbein au lăsat cele mai verosimile portrete ale acestuia. Nenumărate portrete ale umanistului, în original sau în copie, mai faimoase sau mai puțin apreciate pot fi văzute în muzeele europene, în Franța, în Elveția, în Austria și Anglia. Sunt dovezile incontestabile ale prețuirii, respectului și admirației de care se bucura printre contemporanii săi. Unul singur s-a impus ca efigie a filosofului: portretul lui Erasmus aflat la Luvru. Indiferent ce volum de istorie, filosofie ori dicționar deschizi, recunoști figura lui Erasmus multiplicată după acel portret.

Într-o dimineață rece și senină de octombrie, intrând la Luvru la întâmplare prin poartea Denon - pe atunci marea piramidă în care se intersectează toate căile de acces în diversele pavilioane încă nu fusese construită -, m-am trezit față în față cu portretul lui Erasmus pictat de Holbein. Lumina strălucitoare care răzbătea prin fereastră cădea pe mâinile filosofului și pe manuscrisul la care tocmai lucra. Fragmentul de text pe care îl caligrafia, cam șters și dificil de descifrat, aveam să aflu mai târziu, era din *„Comentariul asupra Evangheliei Sf. Marcu”.* În plină perioadă conflictuală dintre catolicism și protestantism, prin scrierile sale Erasmus s-a arătat tolerant, încercând să împace și să domolească vâlvătaia aprinsă de disputele religioase. Tabloul a putut fi datat tocmai după rândurile în cauză: 1523. Pe de altă parte, există un al doilea portret al eruditului pictat de Holbein, tot în 1523, datarea făcându-se după anul înscris pe cotorul unei cărți aflate pe un raft în spatele lui Erasmus. De fapt, cel mai vechi portret al filosofului pictat de Holbein este tocmai acesta, dar cel mai izbândit este cel aflat la Luvru.

Există câteva diferențe esențiale între cele două portrete: cel mai vechi, cel din colecția Langdorf Castle, Anglia, îl reprezintă pe Erasmus în poziția trei sferturi, iar cel de la Luvru în profil absolut; în cel din colecția Langdorf Castle, elemente de arhitectură, o draperie și raftul încarcă tabloul cu o recuzită care concurează cu modelul, în timp ce în tabloul de la Luvru profilul umanistului se proiectează pe o țesătură sau draperie întunecată care scoate în evidență trăsăturile modelului și mâinile acestuia, mult mai expresive decât mâinile inerte care se odihnesc pe o carte, din celălalt portret. Or, se știe importanța mâinilor, care după privire sunt al doilea element reprezentativ care caracterizează pe cineva. Conștient de mesajul lor, Holbein a desenat de câteva ori mâinile eruditului umanist încercând să le surprindă în cea mai reprezenativă și expresivă ipostază, cea a scrisului, răgaz în care se concentrează întreaga energie mentală a gânditorului. Între ochii aplecați pe manuscris și mâinile lui Erasmus curge un fluid, se creează o legătură aproape organică. Cu toatele, țesătura din fundal și îmbrăcămintea au fost pictate în culori închise tocmai în ideea de a scoate în evidență profilul cu trăsături ferme al modelului, mâinile și pagina de manuscris. Compus în diagonală, redat din profil, auster în culoare, portretul lui Erasmus e de o dezarmantă simplitate. Însă câtă energie răzbate din scriitura lui austeră! Câtă inteligență se concentrează în linia mâinilor, una ținând pagina nemișcată, cealaltă scriind la comanda gândului. Nici că mai e de mirare insistența lui Holbein în desenul lor. Cât de ușor alunecă pana pe hârtie ținută cu eleganță între degetele mâinii drepte și cât de concentrată este privirea care urmărește mișcarea la dicteul gândului. Mintea - care dictează, mâna - care scrie și privirea - care controlează totul, iată Sfânta Treime pe care Holbein a reușit să o surprindă atât de expresiv, în cea mai simplă formă și cu minimum de mijloace artistice.

După ce pictorul își demonstrase calitățile în atâtea portrete văzute din față și din semiprofil, ce anume l-a determinat să recurgă la zgârcenia pictării din profil a lui Erasmus? Răspunsul stă în cele descrise până acum, dar și în faptul că probabil de a fi fost influențat de moda italiană a timpului, a portretizărilor din profil. La o primă vedere, a desena sau picta pe cineva din profil pare o încercare simplă: se caligrafiază liniile conturului și gata. Însă lucrurile nu stau chiar așa, căci modelul nu trebuie să-și piardă consistența volumetrică pe care profilul o suspendă. Cum să-i dai, atunci, formă și volum modelului? Despre sculptură se spune că e o artă tridimensională. Superficială definiție din moment ce basorelieful ține tot de sculptură. Iar în basorelief problemele de redare sunt identice cu ale profilului absolut în pictură: modelarea este minimă și cu atât mai greu de susținut cu cât volumul trebuie redat perspectivic, fără violentarea suprafeței bidimensionale a suportului, cu alte cuvinte să iasă cât mai puțin în relief, de unde și numele. Pictura, cu excepția soluției clar-obscurului, care pune accent pe redarea volumelor în perspectivă și pe modelarea acestora cu ajutorul luminii și umbrei, urmărește același lucru: să păstreze bidimensionalitatea (lungime x lățime) suprafeței pe care este executată. Soluția optimă în acest caz este modularea/vibrarea culorii. Sau pata plată, cum se mai numește întinderea egală a culorii între contururi. Nici una și nici cealaltă, Holbein recurge în portretul lui Erasmus din Rotterdam la tehnica echivalentă cu a basoreliefului din sculptură: marchează clar liniile conturului între limitele căruia modelează cât mai puțin formele.

Influențat sau nu de portretul în profil italian ca tehnică, incontestabil că ținta pictorului a fost totuși una mai înaltă: surprinderea unui mare gânditor în ceea ce are el mai specific, activitatea sa intelectuală, scrisul. Fapt pentru care portretul lui Erasmus rămâne cea mai izbutită și emblematică efigie a inteligenței în marșul său biruitor asupra prostiei omenești. Nu degeaba cartea lui Erasmus se numește *„Laudă nebuniei”.*

Trei pictori de talie, Durer, Quentin Matsys și Holbein au lăsat cele mai verosimile portrete ale acestuia. Nenumărate portrete ale umanistului, în original sau în copie, mai faimoase sau mai puțin apreciate pot fi văzute în muzeele europene, în Franța, în Elveția, în Austria și Anglia. Sunt dovezile incontestabile ale prețuirii, respectului și admirației de care se bucura printre contemporanii săi.

arte

Știri de la Centrul Cultural Pitești

■ Centrul Cultural Pitești a organizat la Casa Cărții expoziția de grafică, sub genericul „Retrospectivă", de Florin Cornel Nicolescu. Născut în municipiul Curtea de Argeș, absolvent al Liceului Militar „Dimitrie Cantemir" din Breaza, și al Școlii de Ofițeri Activi de la Sibiu, autorul este de profesie tehnician proiectant. Având chemarea culturii, fiind și absolvent al Școlii Populare de Arte și Meserii din Pitești, Secția Sculptură, autorul s-a remarcat prin expoziții de grafică, dar și prin poezii, prezentate în cadrul cenaclurilor pe care le-a frecventat de-a lungul timpului. La vernisajul expoziției de grafică „Retrospectivă" au participat elevi, cadre didactice de la Colegiul Economic Maria Teiuleanu, prieteni, foști colegi de serviciu. Manifestarea a cuprins o lectură publică din creația literară a lui Florin Cornel Nicolescu, susținută de medicul-poet Constantin Teodor Craifaleanu, poeta Ionela Minciunescu, Luciana Nicolescu, soția autorului, elevi pasionați de literatură de la Colegiul Economic Maria Teiuleanu, precum și o scurtă prelegere susținută de arhitectul Naum Mihail Teodorescu, profesor la Liceul de Arte Dinu Lipatti din Pitești.

Constantin Lătărețu în recital la Festivalul Național de Muzică Lăutărească Veche „Zavaidoc"

■ Centrul Cultural Pitești și Uniunea Scriitorilor din România Filiala Pitești au organizat la Casa Cărții expoziția de fotografie și versuri, sub genericul „Pictopoeme", de Liliana Hinoveanu. Originară din județul Mehedinți, stabilită la Craiova, autoarea este absolventă a Facultății de Litere din cadrul Universității Craiova, realizatoare de emisiuni la Radio România Oltenia Craiova și scriitoare. A debutat în revista Danubius din Drobeta Turnu- Severin în anul 1975, iar editorial cu volumul de versuri pentru copii „Poveste de Paști", în 1996. Au urmat volumele de versuri „Spre o altă pedeapsă" în anul 1997, „Transfer de imagine" în 1999, „Perfuzii cu cerneală" în anul 2002, „Gara Noiembrie" în 2013, „Doar împrumutând zborul" în 2015 și „Camera Dezastru" tot în anul 2015. La vernisajul expoziției „Pictopoeme" au participat elevi, cadre didactice de la Colegiul Național Zinca Golescu, scriitorii Dumitru Augustin Doman, Ion Lascu și medicul-poet Constantin Teodor Craifaleanu.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, simpozionul cu tema „Enciclopedia Timpurilor Milenare", susținut de George Dănică. Născut în județul Olt, George Dănică este absolvent al Liceului Industrial de Construcții de Mașini, al Școlii de Impiegați de Mișcare din cadrul CFR și al Facultății de Management, Marketing și Afaceri Economice din cadrul Universității Constantin Brâncoveanu. Având și un master în Teologie Pastorală la Universitatea Pitești, George Dănică a publicat volumele „Invenții UFOS-Coduri-Echilibre Extreme" și „Calendarele Timpurilor Milenare". La manifestarea de la Casa Cărții au participat elevi, cadre didactice de la Colegiul Economic Maria Teiuleanu, istorici și pasionați de istorie.

■ Centrul Cultural Pitești și Fundația Literară Liviu Rebreanu au organizat la Complexul Casa Cărții un dublu eveniment cultural, sub genericul „Dulcea Sărutare". Manifestarea a cuprins o expoziție de pictură sacră și profană, realizată de artistul plastic Georgel Rădulescu și prezentarea volumului de proză religioasă, cu titlul „Dulcea Sărutare", de Adrian Georgescu. Născut în comuna argeșeană Suseni, Georgel Rădulescu este absolvent al Școlii Populare de Arte și Meserii Pitești, Secția Pictură și are atestat de pictor iconar, de la Patriarhia Română. Adrian Georgescu, născut la Pitești, dar stabilit în capitală a absolvit Facultatea de Filologie din cadrul Universității București, este redactor la Radio România Cultural și a publicat mai multe volume de proză, remarcându-se în ultimii ani, printr-o scriitură de factură religioasă. La eveniment au luat cuvântul poeta Allora Albulescu, studentul la Litere Lucian Bolbea, artistul plastic Constantin Samoilă, scriitorul Mihail Ghițescu și autorii – Georgel Rădulescu și Adrian Georgescu.

■ Primăria Municipiului Pitești și Consiliul Local, prin Centrul Cultural Pitești au organizat sâmbătă, 19 noiembrie, la Centrul Multifuncțional Pitești, a XI-a ediție a Festivalului Național de Muzică Lăutărească Veche „Zavaidoc". Evenimentul s-a deschis cu un concurs de interpretare, la care cei șapte competitori care au câștigat preselecția au susținut, potrivit regulamentului, două probe de aptitudini muzicale: o piesă din repertoriul lui Zavaidoc, cu acompaniament și o piesă de muzică lăutărească autentică, tot cu acompaniament. Au urmat recitaluri extraordinare, susținute de artiști consacrați ai genului: Valentin Grigorescu, Grupul Vocal „Zavaidoc", Constantin Lătărețu și Ionel Tudorache. Acompaniamentul a fost asigurat de Taraful „Zavaidoc", sub bagheta dirijorilor Victor Buștean și Virgil Iordache. Director artistic al festivalului a fost profesorul de canto popular, Valentin Grigorescu, iar prezentator, coregraful Dorin Oancea. Juriul, format din Adrian Grigoraș, dirijorul Orchestrei Radio București, în calitate de președinte, Gheorghiță Stroe, lector univ. dr. la Universitatea Pitești, Departamentul de Arte și profesor de muzică la Liceul „Dinu Lipatti" Pitești și Camelia Clavac, asistent univ. dr. la Catedra de Canto a Departamentului de Arte din cadrul Universității Pitești i-a ales pe câștigători. Prin urmare, Mențiune a primit Roxana Elena Azamfirei, în vârstă de 29 de ani, originară din orașul Piatra Neamț, județul Neamț și stabilită la București. Premiul al III-lea a fost obținut de Marius Chivu, în vârstă de 32 de ani, din orașul Găești, județul Dâmbovița. Premiul al II-lea i-a revenit Simonei Georgiana Lungu, în vârstă de 18 ani, din Pitești, elevă la Liceul de Arte „Dinu Lipatti". Premiul I a fost câștigat de Alexandru Nica, în vârstă de 24 de ani, din București. Festivalul Național de Muzică Lăutărească Veche „Zavaidoc" și-a atins încă o dată obiectivele: revigorarea muzicii lăutărești autentice, descoperirea de noi talente ale genului și cinstirea memoriei marelui lăutar Zavaidoc, pe numele adevărat Marin Teodorescu, născut la Pitești în urmă cu 120 de ani.

■ Centrul Cultural Pitești și Facultatea de Științe Economice și Drept din cadrul Universității Pitești au organizat simpozionul cu tema „Despre sacru și profan, cultură și civilizație în mileniul al treilea", în cadrul proiectului cultural-educativ, sub genericul „Libertate și lege cu Marius Andreescu". Dezbaterea a fost susținută de lector univ. dr. Marius Andreescu, judecător la Curtea de Apel Pitești și de lector univ. dr. Marin Toma, secretar general de redacție al revistei-document Restituiri Pitești. „Problematica sacrului și a profanului este plină de sensuri și realități, putem vorbi despre stări existențiale ale omului care se întrepătrund" au subliniat distinșii invitați. La manifestare au participat studenți de la Universitatea Pitești, elevi, cadre didactice de la Colegiul Național Zinca Golescu, și alți iubitori de cultură.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, un medalion cultural, dedicat profesorului de limba și literatura română Vasile Ghițescu, în cadrul proiectului cultural-educativ, sub genericul „Povești de viață-povești de suflet cu Denisa Popescu". Inițiatoarea și coordonatoarea manifestării, poeta Denisa Popescu a vorbit publicului format din elevi, cadre didactice de la Colegiul Tehnic Armand Călinescu și alți consumatori de cultură despre activitatea literară a distinsului invitat, pe care l-a catalogat drept „un cronicar al timpurilor noastre". Vasile Ghițescu a depănat amintiri de suflet despre personalități remarcabile ale culturii locale și naționale pe care le-a cunoscut de-a lungul timpului și le-a făcut tinerilor prezenți o serie de recomandări privind dezvoltarea personală.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, dezbaterea interactivă cu tema „Fructele Omului; mustul, degustare și cură", în cadrul proiectului cultural, sub genericul „Armonie și stil de viață cu Adina Perianu". Manifestarea, susținută de cercetătorul științific dr.ing. Adina Perianu a reunit un public format din specialiști în horticultură, scriitori, poeți și elevi, care au dialogat despre nutriție sănătoasă și detoxifiere, bazate pe fructe. „De remarcat este faptul că fructele ar trebuie consumate în funcție de grupa sanguină și pot constitui atât o gustare înainte de masă, cât și desert", a mai precizat Adina Perianu.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în sala Ars Nova, o nouă ediție a Clubului literar-artistic „Mona Vâlceanu". Evenimentul, coordonat de profesoara și scriitoarea Mona Vâlceanu a cuprins o prelegere susținută de scriitoarea și traducătoarea Paula Romanescu, născută pe meleaguri argeșene, absolventă a Facultății de limbi romanice și clasice din cadrul Universității București, membră a Uniunii Scriitorilor din România și decorată cu Meritul Cultural în Grad de Cavaler. Despre opera literară a Paulei Romanescu au vorbit profesoara scriitoare Mona Vâlceanu și președintele Fundației „Memoria", prof. univ. dr. Ilie Popa, iar poetul Virgil Diaconu, directorul revistei „Cafeneaua literară" a citit poeme din Antologia bilingvă româno-franceză cu titlul „Unde sunt cei care nu mai sunt?", semnată de Paula Romanescu.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, ediția din luna noiembrie a Cenaclului „Armonii Carpatine", coordonat de redactorul-șef al revistei Carpatica, scriitorul Nicolae Cosmescu și dirijorul Grupului Vocal „Armonia", col.(rtr) Nicolae Perniu. Manifestarea a cuprins o lectură publică, susținută din creațiile proprii de membri și simpatizanți ai Ligi Scriitorilor Români și de Expresie Română de Pretutindeni Filiala Argeș: scriitorii Ionel Dincă, Nicolae Doru Berbec, poetul Constantin Teodor Craifaleanu, artistul plastic Adelia Bogdan, jurnalista și traducătoarea Dorina Mihai Moise, studenții la Litere Marina Pantazi și Marius Ionescu. Evenimentul a fost animat de un recital muzical, oferit cu generozitate de Grupul Vocal „Armonia", sub bagheta dirijorului Nicolae Perniu.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat simpozionul cu tema „Se prăvălesc norii: O istorie a ploii", în cadrul proiectului cultural-educativ, sub genericul „Istorie și istorii cu Marin Toma". Coordonatorul acțiunii, secretarul general de redacție al revistei Restituiri Pitești, istoricul Marin Toma a susținut o interesantă prelegere despre ploaie, în fața publicului format din elevi, cadre didactice de la Colegiul Economic Maria Teiuleanu și alți pasionați de istorie. "Oamenii

au început să realizeze importanța apei în evoluția Pământului încă de când au început descoperirile arheologice, putem vorbi despre dualismul apei, care este benefică pentru natură, dar poate fi și distructivă, provocând chiar dispariția civilizațiilor, iar legenda Potopului este un argument în acest sens", a precizat Marin Toma.

■ Centrul Cultural Pitești a găzduit sâmbătă, 3 decembrie, în Complexul Expozițional „Casa Cărții", evenimentul sub genericul „Poarta Către Tine", organizat de promotorul cultural Sabina Laiber. Sub deviza „Descoperă Arta", manifestarea, aflată la a V-a ediție constituie o veritabilă mișcare culturală, în scopul promovării artiștilor cunoscuți și mai puțin cunoscuți din Argeș și din țară, în rândul comunității locale. Acțiunea a cuprins dansuri populare, moderne și exotice, oferite de Trupa Jasmin, a Școlii de Arte din Pitești, recitaluri de muzică folk, ușoară, beatbox și din repertoriul internațional, un moment de contorsionism susținut de bucureșteanca Innashan, expoziții de pictură, grafică și artă decorativă, precum și lansarea cărții cu titlul „Confesiunile unui ofițer superior de contrainformații militare", de Florin Dobre. Evenimentul, desfășurat într-o manieră modernă, non-conformistă, a atras atenția creatorilor și mai ales a consumatorilor de cultură.

■ Centrul Cultural Pitești și Liga Scriitorilor Români și de Expresie Română de Pretutindeni Filiala Argeș au organizat în Sala Ars Nova, lansarea volumului de versuri cu titlul „Priviri în suflet", de poetul Nicolae Braniște. Născut la Pitești, absolvent al Facultății de Horticultură din cadrul Institutului Agronomic Nicolae Bălcescu București, autorul a fost director la Institutul de Pomicultură Mărăcineni din județul Argeș în perioada 1990 -1995, a publicat numeroase articole în reviste de specialitate din țară și de peste hotare și peste 32 de cărți în domeniul horticulturii. Pasionat și de arta condeiului, Nicolae Braniște a publicat până acum 12 volume de proză și versuri și este membru al Ligii Scriitorilor Români și de Expresie Română de Pretutindeni Filiala Argeș. Cu prilejul noii apariții editoriale i-au fost alături foști colegi de serviciu, prieteni și admiratori. Printre cei care au vorbit despre activitatea în domeniul cercetării horticole dar și despre creația literară a lui Nicolae Braniște s-au numărat epigramistul Constantin Mândruță, poeții Constantin Teodor Craifaleanu, Adrian Mitroi, scriitorii Mihail Ghițescu, Nicolae Cosmescu, Ion Dincă, profesoara de limba și literatura română Elena Marinescu, cercetătorul horticol Mădălina Militaru și promotorul cultural dr.ing. Adina Perianu.

■ Centrul Cultural Pitești și Uniunea Scriitorilor din România Filiala Pitești au organizat lansarea volumului de versuri „Labirint indus", de Liliana Hinoveanu. Originară din județul Mehedinți, stabilită la Craiova, autoarea preferă să vină și la Pitești în peregrinările sale culturale, spre a-și promova creațiile. În luna decembrie, poeta și realizatoarea de emisiuni la Radio România Oltenia Craiova a ales să-și prezinte în orașul lalelelor cea mai recentă carte a sa. La eveniment i-au fost alături redactorul –șef al revistei Argeș, scriitorul Dumitru Augustin Doman, criticul literar Ion Lascu și editorul Nicolae Marinescu. Distinșii invitați au vorbit despre aparițiile editoriale semnate de Liliana Hinoveanu, remarcând numeroase sensuri și trimiteri filosofice ale versurilor sale, spre delectarea auditoriului format din elevi, cadre didactice de la Colegiul Economic Maria Teiuleanu, creatori și consumatori de cultură.

CARMEN ELENA SALUB

Între farsă și gândul nemărturisit se scrie o poveste, cu scene atipice, ancorate în cotidian. Un simplu accent, răstoarnă într-o singură secundă o lume întreagă, făcând diferența dintre prenumele unui dictator și acela al unui om obișnuit.

„PRENUMELE": DIN ORAȘUL IUBIRII, ÎN ORAȘUL LALELELOR

Luna noiembrie i-a adus pe scena Casei de Cultură a Sindicatelor din Pitești – în comedia franțuzească, cu un titlu aparent bizar, „Prenumele" – pe îndrăgiții actori: Mirela Oprișor, Leonid Doni, Alina Chivulescu, Mihai Călin, împreună cu inconfundabilul maestru: Claudiu Bleonț.

Vorbeam, la început, de un titlu aparent bizar pentru că la prima vedere, acest cuvânt, nu spune mare lucru. Și totuși... „Prenumele", sub masca propriei bizarerii, ascunde acel gen de comedie maleabilă sau pliabilă pe aria variată a gusturilor fiecăruia dintre noi. Uneori subtilă, alteori acidă, piesa în cauză, pare menită să destindă omul melancolic, sufletul obosit; să pună pe gânduri, în egală măsură, toate categoriile sociale...

Scrisă în anul 2010, de regizorul și scriitorul francez Alexandre de La Patellière în colaborare cu dramaturgul și senaristul, de aceeși naționalitate, Matthieu Delaporte este pusă în scenă, pentru prima oară, în orașul iubirii – Paris – la *Edouard VII théâtre*, chiar în regia lui Bernard Murat (directorul teatrului). Succesul său instantaneu, îi aduce atât ecranizarea, cât și „cinci nominalizări la premiile César", în anul 2013. Varianta românească se bucură de regia lui Răzvan Săvescu, avându-i ca protagoniști pe actorii sus menționați, care creează o atmosferă juvenilă, șarmantă, puternic conturată, din punct de vedere artistic. De la liniile fine și calde ale decorului, până la ultima replică, totul este înscris, cu minuțiozitate, în aria unui sigur cuvânt: profesionalism.

Atât mediul social, cât și nivelul intelectual, pe care piesa le surprinde, cu ochiul lacom al criticului, sunt apecte foarte bine trasate, de meseriile diverse, ale celor cinci personaje: Pierre Garraud – profesor universitar de limbă franceză, interpretat de maestrul Claudiu Bleonț, soția profesorului Elisabeth Garaud–Larchet, alintată Babou (Mirela Oprișor), profesoară, la rândul ei, în cadrul învățământului preuniversitar, cumnatul lui Pierre, fratele lui Babou, Vincent Larchet (Mihai Călin) – agent imobiliar, prietenul din copilărie, al celor doi frați, Claude Gatignol (Leonid Doni), trombonist la filarmonica radio și iubita lui Vicent, viitoarea sa soție, Anna Caravatti (Alina Chivulescu) – creatoare de modă. Personajul de fundal – fără o apariție scenică concretă – este mama celor doi frați, Vicent și Babou.

Între farsă și gândul nemărturisit se scrie o poveste, cu scene atipice, ancorate în cotidian. Un simplu accent, răstoarnă într-o singură secundă o lume întreagă, făcând diferența dintre *prenumele* unui dictator și acela al unui om obișnuit. O amintire mărturisită, într-un moment de slăbiciune copilărească, deschide *cutia Pandorei*. Nu știm care dintre cele două specii ale comediei – cea din cadrul scenei sau cea din afara ei – va fi capabilă să o închidă, vreodată, la loc. Știm numai un singur lucru, pe care carismaticul Claudiu Bleonț, îl împărtășește marelui public într-un interviu, acordat teatrologului Monica Andrei: pe scenă, ca și în viață, „îl cucerești pe celălalt cum te cucerești pe tine însuți"... Un cuvânt, un gest, o privire au puterea de a transforma tristețea în iluzie și bucuria în certitudine.

AMALIA ELENA CONSTANTINESCU

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe colaboratorii noștri că ***Argeș*** *nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.*

Număr ilustrat cu viniete pentru *Elogiul nebuniei* - HANS HOLBEIN CEL TÂNĂR.

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT! Vă puteți abona pentru anul 2016, costul abonamentului fiind de 42 lei/an.
Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Senior editor:
CALINIC,
Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului
Redactor-șef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN**
(augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilieri editoriali:
NICOLAE OPREA, MARIN IONIȚĂ
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**
Tehnoredactor: **SIMONA FUSARU**

Redacția:
Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești;
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro;
tel./fax: 0248/219976
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeșul liber SA
ARG PRESS